

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KADINLARIN HER TÜRLÜ ŞİDDET VE AYRIMCILIĞA MARUZ KALMALARININ ÖNLENEREK BU ALANDAKİ
MEVCUT DÜZENLEMELERİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ VE ALINMASI GEREKEN EK TEDBİRLERİN
BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN
MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10/696, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835)
TUTANAK DERGİSİ

15'inci Toplantı
4 Şubat 2025 Salı

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu'nun, katılımcılara "Hoş geldiniz." dediğine, Komisyon olarak 10-11 Şubat 2025 tarihlerinde İstanbul'da yapılacak çalışma ziyaretine, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

III.- AÇIKLAMALAR

1.- YÖK Başkanı Profesör Doktor Erol Özvar'ın, bugün YÖK olarak Komisyonda yapacakları sunumun içeriğine ve yükseköğretimde kadın katılımındaki gelişmeye ilişkin açıklaması

2.- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü İsmet Koç'un, Enstitünün kendi çalışmalarına ve Enstitü olarak Komisyonda yapacakları sunumun içeriğine ilişkin açıklaması

IV.- SUNUMLAR

1.- YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Profesör Doktor Naci Gündoğan'ın, yükseköğretimdeki kadın akademisyenler ve kadın öğrencilerle ilgili veriler, üniversitelerdeki kadınlarla ilgili çalışmalar, kadına şiddet veya bu çerçevede değerlendirilebilecek karşılaşılan bazı olaylar ile bunlara yönelik tedbirler hakkında sunumu

2.- Doçent Doktor İlknur Yüksel Kaptanoğlu'nun, Enstitünün 2008 ve 2014 yıllarında gerçekleştirdiği Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması, dünyadaki gelişmeler çerçevesinde ve bu alandaki akademisyenler olarak kendi öngörülleri ve yapılması gerekenler konusundaki önerileri hakkında sunumu

3.- Klinik Psikolog Ege Ebrar Önür'ün, kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığın psikolojik boyutları, şiddeti körükleyen etmenler ve önleyici müdahaleler hakkında sunumu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KADINLARIN HER TÜRLÜ ŞİDDET VE AYRIMCILIĞA MARUZ KALMALARININ ÖNLENEREK BU ALANDAKİ
MEVCUT DÜZENLEMELERİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ VE ALINMASI GEREKEN EK TEDBİRLERİN
BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN
MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10/696, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835)

15'inci Toplantı
4 Şubat 2025 Salı

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Kadınların Her Türlü Şiddet ve Ayrımcılığa Maruz Kalmalarının Önlenerek Bu Alandaki Mevcut Düzenlemelerin Gözden Geçirilmesi ve Alınması Gereken Ek Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 15.34'te açılarak üç oturum yaptı.

Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu, katılımcılara "Hoş geldiniz." dediğine, Komisyon olarak 10-11 Şubat 2025 tarihlerinde İstanbul'da yapılacak çalışma ziyaretine, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklama yaptı.

YÖK Başkanı Profesör Doktor Erol Özvar, bugün YÖK olarak Komisyonunda yapacakları sunumun içeriğine ve yükseköğretimde kadın katılımındaki gelişmeye,

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü İsmet Koç, Enstitünün kendi çalışmalarına ve Enstitü olarak Komisyonunda yapacakları sunumun içeriğine, ilişkin bilgilendirme açıklaması yaptı.

YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Profesör Doktor Naci Gündoğan tarafından, yükseköğretimdeki kadın akademisyenler ve kadın öğrencilerle ilgili veriler, üniversitelerdeki kadınlarla ilgili çalışmalar, kadına şiddet veya bu çerçevede değerlendirilebilecek karşılaşılan bazı olaylar ile bunlara yönelik tedbirler,

Doçent Doktor İlknur Yüksel Kaptanoğlu tarafından, Enstitünün 2008 ve 2014 yıllarında gerçekleştirdiği Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması, dünyadaki gelişmeler çerçevesinde ve bu alandaki akademisyenler olarak kendi öngörülerini ve yapılması gerekenler konusundaki önerileri,

Klinik Psikolog Ege Ebrar Önür tarafından, kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığın psikolojik boyutları, şiddeti körükleyen etmenler ve önleyici müdahaleler, Hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, saat 20.36'da toplantıya son verildi.

4 Şubat 2025 Salı

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.34

BAŞKAN: Mustafa Hulki CEVİZOĞLU (İstanbul)

BAŞKAN VEKİLİ: Asuman ERDOĞAN (Ankara)

SÖZCÜ: Müşerref Pervin Tuba DURGUT (İstanbul)

KÂTİP: Zuhul KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş)

----- 0 -----

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Komisyon üyeleri, kıymetli katılımcılar, basınımızın değerli temsilcileri; hepiniz hoş geldiniz.

Toplantı yetersayımız vardır.

15'inci Toplantımızı açıyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu'nun, katılımcılara "Hoş geldiniz." dediğine, Komisyon olarak 10-11 Şubat 2025 tarihlerinde İstanbul'da yapılacak çalışma ziyaretine, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bilindiği gibi, Komisyon olarak Kadına Yönelik Her Türlü Şiddet ve Her Türlü Ayrımcılığı Önlemeye Yönelik Araştırma Komisyonumuz çalışmalarını yoğun biçimde sürdürüyor. Kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığın nedenleri, hangi tedbirler alınabilir, bugüne kadar alınmış olan tedbirlerde eksiklik varsa ek tedbirler neler olabilir, yeni şiddet yöntemleri dünyada nelerdir; onlara karşı alınması gereken önlemler gibi pek çok konuda Komisyonumuz Genel Kurula sunulmak üzere önemli çalışmalar yapıyor.

Bugünkü toplantımızda Komisyonumuzun araştırma konusuyla ilgili olarak YÖK Başkanımızdan ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsünden bilgi alacağız.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Profesör Doktor Sayın Erol Özvar Hocam, hoş geldiniz. Özvar Hocamızın yanında YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Sayın Profesör Doktor Naci Gündoğan, YÖK Genel Sekreteri Batıkan Aksoy ve Hacettepe Üniversitesinden Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü Sayın Profesör Doktor İsmet Koç, yine aynı üniversiteden Doçent Doktor İlknur Yüksel Kaptanoğlu'na çok teşekkür ediyorum; hepiniz hoş geldiniz tekrar.

Gündemimize geçmeden önce bir duyuruda bulunmak istiyorum. Değerli Komisyon üyeleri, önümüzdeki hafta 10-11 Şubat 2025 tarihlerinde İstanbul'da bir çalışma ziyareti yapmayı planlıyoruz, bunun programını sizlere sunacağız. İki günlük bir ziyaret öngörülüyor, yerinde incelemeler yapılacak. Bu duyuruyu da arkadaşlarımız size toplantıdan sonra iletecekler.

Şimdi, gündemimizdeki konularının görüşülmesine başlıyoruz. Kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla mücadelede Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerimizin rolü, kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin ilgili mevzuat doğrultusunda yapılan çalışmalar ve konuya ilişkin güncel veriler, Türkiye'de akademiye kadın istatistikleri, kadın hakları, kadına yönelik şiddetin nedenleri ve bunlarla mücadele konusunda çalışma yapan üniversite ve akademisyenlere sağlanan teşvik ve destekler nelerdir? Komisyonumuzun araştırma konusuna ilişkin bu ve benzeri konularda YÖK tarafından yürütülmekte olan ya da planlanan diğer çalışmalar var mıdır? Varsa bunların ayrıntıları... Bu konuları Sayın Başkanımızdan rica edeceğiz.

Buyurun Sayın Profesör Doktor Erol Özvar Hocam.

III.- AÇIKLAMALAR

1.- YÖK Başkanı Profesör Doktor Erol Özvar'ın, bugün YÖK olarak Komisyonda yapacakları sunumun içeriğine ve yükseköğretimde kadın katılımındaki gelişmeye ilişkin açıklaması

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Çok Kıymetli Komisyon Başkanım, Komisyonun çok kıymetli üyeleri; hepinizi önce hürmetle selamlarım. Böyle bir Komisyon toplantısına bizleri de davet ettiğiniz için öncelikle memnuniyetimizi ifade ederek sözlerime başlamak isterim.

Kadınların her türlü şiddet ve ayrımcılığa maruz kalmalarının önlenerek bu alandaki mevcut düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla kurulan bu Araştırma Komisyonuna biz Yükseköğretim Kurulundan arkadaşlarımızla beraber katılıyoruz. Biz kısa bir sunum hazırladık zamanı tasarruflu kullanmak adına, bazı verileri, yükseköğretim kurumlarımızda yani üniversitelerimizde var olan birtakım verileri öncelikle sizlerle paylaşmak istiyoruz eğitim öğretime ilişkin. Akabinde, yine konuyla ilgili olmak üzere, konuya dokunan, meseleleri çalışan, işin daha ziyade araştırma tarafında olmak üzere, merkezlerimiz ve diğer kurumlarımızla konuya ilişkin yapılan çalışmaları sizlerle paylaşacağız. Bu kısa sunumun akabinde yine konuyla ilgili olmak üzere sizlere söylemek istediğimiz, paylaşmak istediğimiz diğer hususlar var, onları da bu sunum sonrasında sizlerle paylaşmayı arzu ediyoruz.

Ben şuradan başlayabilirim: Son yıllarda bilhassa yükseköğretimde kadın katılımı, kadınların üniversiteye erişimi ve üniversitelerde çalışmasına yönelik olmak üzere ciddi bir gelişmenin kaydedilmiş olduğunu sevinerek sizlerle paylaşmak isterim. Avrupa yükseköğretim alanı içerisinde yükseköğretim kurumlarına erişim bakımından kız veya kadın öğrencilerimizin fevkalade iyi bir noktaya eriştiğini dile getirebilirim. Öğretim elemanları kompozisyonunda da bilhassa -birazdan sizlerle paylaşacağız- genç kadın jenerasyonunun daha ağırlıklı bir yer bulmaya başladığını ve bunun da giderek arttığını sizlerle paylaşmayı arzu ederim.

Bu çerçevede, tabii, elbette üniversitelerde karşılaşılan sorunlar, bilhassa kadına şiddet veya bu çerçevede değerlendirilebilecek karşılaşılan bazı olaylar ve bunlara ilişkin tedbirler hakkında da bilgiler vereceğiz.

Değerli Komisyon Başkanım, müsaadenizle, bu çok kısa girişten sonra bizim arkadaşımız Naci Bey sunumuna başlayacak.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Evet, tekrar teşekkür ediyoruz.

Naci Hocamızdan evvel ben birkaç söz söyleyeyim Hocam. Tabii, YÖK, az zamanda çok ve büyük işler yapmayı başardığı için kısa bir sunum olacağını söylediniz, herhâlde yine önemli bilgiler vereceksiniz. Bir de bu akademideki kadın ve erkek sayıları açısından, akademisyen açısından daha önce sanıyorum TÜİK'in verdiği bilgiler vardı. Özellikle kadın akademisyenlerimizin çoğunluğu doçentlikte toplanmış oluyor.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Doğru.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Profesörlükte de vekil arkadaşlarımız kadın profesörlerin sayısının artmasını dilediler.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Evet, bu arada Yükseköğretim Kurulunun üyeleri arasında da kadın sayılarının her geçen gün artmakta olduğunu bu vesileyle sizlerle paylaşmak isterim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şimdi, size şöyle bir şey söyleyebilirler... Biz böyle sohbet ortamında da yapıyoruz bu Komisyonu. "Kadına Yönelik Şiddet ve Ayrımcılığı Araştırma Komisyonunda başkan niye erkek?" diye sorulmuştu. Şimdi, mesela, kadın akademisyenler konusunda da yakın bir zamanda belki YÖK Başkanının kadın profesör olması arzulanabilir, bilmiyorum.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Elbette.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, Naci Hocam, buyurun.

IV.- SUNUMLAR

1.- YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Profesör Doktor Naci Gündoğan'ın, yükseköğretimdeki kadın akademisyenler ve kadın öğrencilerle ilgili veriler, üniversitelerdeki kadınlarla ilgili çalışmalar, kadına şiddet veya bu çerçevede değerlendirilebilecek karşılaşılan bazı olaylar ile bunlara yönelik tedbirler hakkında sunumu

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Teşekkür ederim.

Sayın Başkanım, Komisyonun değerli üyeleri, kıymetli katılımcılar; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Başkanımızın da ifade ettikleri gibi, ben, öncelikle yükseköğretimdeki hem öğrenci açısından hem akademisyen açısından kadınlarla ilgili, kadın akademisyenler ve kadın öğrencilerimizle ilgili verileri sizlerle paylaşmak istiyorum.

Şimdi, cinsiyete ve öğrenim düzeylerine göre yükseköğretimdeki öğrenci sayılarına baktığımızda, özellikle öğrencilik düzeyinde kadın katılım oranının -dikkat edileceği gibi- yüzde 52,84 gibi yarıyı geçen bir oranda olduğunu görüyoruz öğrencilerimiz arasında. Şu anda yükseköğretimde toplam öğrenci sayımız an itibarıyla 7 milyon 330 bin 932. Bu sayılar tabii anlık değişiyor. Neden? Çünkü dönemler itibarıyla mezun olan öğrencilerimiz oluyor, sistemden çıkan öğrencilerimiz oluyor. Hani, bazen kamuoyunda da işte, sürekli farklı rakamlar, sayılar ifade ediliyor denilmesinin nedeni bu. Normalde, biz eğitim öğretim yılına ilişkin sayılarımızı ilgili yılın mayıs ayının dondurulmuş sayıları olarak ifade ediyoruz. Dolayısıyla, şu anda söylediğim 7 milyon 330 bin 2024-2025 yılı sayısı değil, biz mayısı beklemek durumundayız çünkü şimdi yeni dönem başlıyor, o devam edecek vesaire.

Bu kısa açıklamadan sonra, 7 milyon 330 bin öğrencimizin 3 milyon 873 bini kadın öğrencilerimizden oluşuyor, kalanı erkek. Eğitim öğretim düzeylerine baktığımızda ise -yansıda da görüleceği üzere- en yüksek oranın ön lisans öğrencilerinde olduğu görülüyor, yüzde 54,22; toplam ön lisans öğrencilerimizin yarısından yüzde 4 fazlası, bu oran lisans öğrencilerimizde yüzde 52, belki en düşük yüksek lisans öğrencilerinde ama o da neredeyse yarı, yüzde 49,84; şu an itibarıyla doktora öğrencilerimiz içerisinde de kadın oranı yüzde 51,02; toplamda da yüzde 52,84 olarak ifade edebiliriz.

Yıllar itibarıyla bu gelişimin nasıl olduğunu on yıllık periyotlarla aldık. 2004 yılı, 2014 yılı ve 2024 yılı itibarıyla baktığımızda, örneğin öğrenciler içerisinde kadınların oranı 2004 yılında yüzde 42 iken 2014 yılında yüzde 46'ya, 2024 yılında ise yüzde 53'e yükseldi. Şunu da ifade edeyim: Bu yıl yapılan YKS sınavında üniversiteye kaydolun kız öğrencilerimizin oranı yüzde 55 yani bu şunu gösteriyor: Yüzde 53 yüzde 55'e tırmandı, bu şekilde devam ediyor, yarından daha fazla kadınların katılımı olduğunu görüyoruz yükseköğretime.

Öğretim elemanı, akademisyen açısından bakıldığında önce genel bir tabloyu sizlere arz etmek isteriz. An itibarıyla, şu anda Türkiye'deki üniversitelerimizde toplam öğretim elemanı sayısı 184.021; bu, araştırma görevlisinden profesörüne kadar olan kadrolarda yer alan tüm hocalarımızı kapsıyor, öğretim elemanları olarak ifade ediyoruz biz bunu. Öğretim üyesine bakıldığında ise yani doktor öğretim üyesi, doçent ve profesör unvanlı hocalarımıza bakıldığında ise an itibarıyla sayımız 104.914 olarak görülüyor; genel şey bu. Tabii, buna yıllar itibarıyla bakıldığında, bu sayıların aslında 1984 yılında 6.826 öğretim üyesinden şu an geldiğimiz noktada 104 binin üzerinde öğretim üyesine çıktığını söyleyebiliriz; önemli bir yükseliş olduğunu görüyoruz.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bilhassa 2010 sonrası öğretim elemanı sayısında çok ciddi bir artış olduğunu söylemek lazım. Sayın vekillerim, onun sebebi de Türkiye'de üniversiteleşme çabasının artmış olması, üniversite sayısına bağlı olarak öğretim elemanları sayısında da ciddi bir artış meydana gelmiş olmasıdır.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Hocam, bu sayıya, öğretim üyesi sayısına mesela Özbudun Hocamız milletvekili olduğu için dâhil mi, değil mi? Yani milletvekili akademisyenler hariç mi, üniversitelerde bilfiil görevde olanlar mı bunlar?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Evet, doğrudur.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; öğretim elemanlarının kadın-erkek anlamında cinsiyete göre dağılımına baktığımızda, toplamda şu anda tüm öğretim elemanları açısından baktığımızda yüzde 53'ü erkek, yüzde 47'si kadın öğretim elemanlarından oluşuyor. Tabii, bunun kadro düzeyine indiğimizde, araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi kadrosundaki öğretim elemanları içerisinde kadın oranının daha yüksek olduğunu görüyoruz. Örneğin araştırma görevlileri arasında yüzde 55'lik bir orana sahip kadınlar, öğretim görevlisi kadrosunda yüzde 52. Tabii, yukarı tırmandıkça oran biraz düşüyor. Doktor öğretim üyesinde yüzde 48, doçent seviyesinde -biraz önce siz de ifade ettiniz Sayın Başkanım- yüzde 43 düzeyinde, profesör düzeyinde ise şu an itibarıyla yüzde 35 oranında kadın görünüyor.

Buna yıllar itibarıyla bakıldığında, yine, on yıllık periyotlarla 2004, 2014 ve 2024 itibarıyla bakıldığında, örneğin profesörlerde 2004 yılında yüzde 26'sı kadın iken 2014'te bu oran yüzde 29'a, 2024'te de yüzde 35'e çıkmış; doçentlerde 2004 ve 2014'te yüzde 34 iken 2024 yılında yüzde 43'e tırmanmış; doktor öğretim üyesinde 2004'te yüzde 31 iken 2014'te yüzde 39'a, 2024'te ise yüzde 48'e; öğretim görevlisinde 2004 yılında yüzde 45, 2014'te yüzde 49, 2024'te ise yüzde 52; araştırma görevlisinde 2004'te yüzde 43, 2014'te yüzde 49, 2024'te de yüzde 55 olarak ortaya çıkmış. Toplam öğretim üyesindeyse yüzde 42 -biraz önce söylemiş olduğum gibi- öğretim elemanında ise yüzde 47 olarak belirmiş. Yani gördüğünüz üzere, burada tüm akademik kadrolarda kadın öğretim üyesi ya da öğretim elemanı anlamında yıllar itibarıyla yükselme var.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Evet, çok ciddi anlamda.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Bunu OECD ülkeleriyle kıyasladığımızda ise gördüğünüz üzere, şu anda Türkiye OECD ortalamasında -yalnız, bu, tabii, 2022 rakamları OECD'nin tüm ülkelerini aynı anda 2022'de bulabildik- 2022'de yüzde 45,78 iken OECD yüzde 45,88'miş yani şu anda biz yüzde 47'yle OECD ortalamasının üzerinde olduğumuzu söyleyebiliriz. 2024 yılı itibarıyla bakıldığında, örneğin Birleşik Krallık'ta bu oran yüzde 47, bizde de şu anda yüzde 47 kadın öğretim elemanı.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Niye OECD'yi esas alıyoruz? Yani onun bir anlamı olması lazım.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Tabii, daha çok gelişmiş ülke standartlarına bakalım dedik yani genel olarak OECD ülkelerine bakıldığında Birleşik Krallık, İsveç, Hollanda gibi ülkeler olduğu için genel olarak...

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Üyeyiz zaten.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Evet, OECD üyesiyiz zaten. Dolayısıyla, bizim tüm eğitim istatistiklerimizde genelde OECD ortalamaları verilir, Türkiye'nin de yeri orada vardır. Dolayısıyla, şu anda Türkiye'nin OECD ülkeleri içerisinde gerçekten iyi bir konumda olduğunu söyleyebiliriz kadın öğretim elemanı oranı açısından.

Efendim, bu rakamları verdikten sonra kısaca üniversitelerimizdeki çalışmalardan da kadınla ilgili çalışmalardan da bahsetmek isterim. Şu anda üniversitelerimizde 97 devlet, 24 de vakıf yükseköğretim kurumumuzda 101 uygulama ve araştırma merkezimiz var, toplam 101 adet uygulama ve araştırma merkezimiz kadınla ilgili, kadın sorunları ya da kadın ve aile sorunlarına ilişkin çalışmalar yapan araştırma ve uygulama merkezlerimiz var şu anda.

Üniversitelerimizdeki bu alandaki lisansüstü program sayılarımıza bakıldığında, 28 üniversitede 39 yüksek lisans programımız var ve 7 de doktora programımız bulunuyor yani toplam 46 lisansüstü programla kadın çalışmalarına ilgili çalışmalar bu programlarımızda lisansüstü düzeyde yapılıyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Naci Hocam, bunlar toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları mı çünkü bazı üniversitelerde aile çalışmaları da var, hepsini kapsıyor değil mi?

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Sayın Başkanım, karışık. Tabii, kadın sorunları araştırma merkezlerimiz de var. Her üniversitenin kendine göre bir yapısı var.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yani mutlaka toplumsal cinsiyet çalışması değil bunlar ama.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Hayır, değil.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Hayır, şöyle görmek lazım Değerli Komisyon Başkanım, bu araştırma, uygulama merkezleri üniversitelerin talebi üzerine açılıyorlar öncelikle. Dolayısıyla, bu alanda çalışmak isteyen üniversite hocaları, üniversitesi senatosu ve yönetim kurulu üzerinden Yükseköğretim Kuruluna başvuruyorlar ve Yükseköğretim Kurulu araştırma merkezinin çalışma hedefleri ile çalışmak isteyen hocaların arasındaki uyuma bakarak buna karar veriyorlar.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Müfredatı da kendileri belirliyor.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Araştırma alanlarını kendileri belirliyorlar ve biliyorsunuz, araştırma merkezleri müstakil kişiliğe sahip yapılardır, bilhassa onu da belki vurgulamak lazım. İçinde "kadın" geçen diyelim, içinde "kadın" tabiri geçen araştırma merkezlerinin sayısını ifade ediyoruz.

Yükseköğretim Kurulu -belki onu da not olarak kısaca vermek lazım- üniversitelerimizdeki sadece kadın değil, her türlü araştırma, uygulama merkezinin yıllık faaliyet raporlarını izler ve bunu rapor olarak üniversitelerden talep eder; Yükseköğretim Kurulunun araştırma merkezleriyle ilgili olarak üzerine düşen belki en önemli görevlerden bir tanesi budur. Bu bakımdan, kadının ismi, içinde "kadın" geçen her türlü araştırma merkezini almak lazım yani istihdamdan sosyal hayattaki yerine, aile bireyinden siyasi hayattaki yerine kadar kadının her türlü rolünü incelemeye çalışan merkezler olarak anlamak lazım bu konuyu.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - "İçinde 'kadın' tabiri geçen" deyince, moda ifadeyle, aslında eskiden gelen ama hâlâ moda olan bir tabirle söyleyelim, üniversitelerimizde kadının adı var yani.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şimdi, buna cevap vermek biraz Komisyon Başkanım...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - "Evet" dersiniz alkış alırsınız.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Hiç şüphe yok öyle olduğuna dair ancak biz oraları da geçtiğimizi düşünüyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Teşekkürler.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Dekan ve rektörlerin dağılımında kadınların oranı ne kadar, istatistik var mı?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Hiç şüphe yok, onları da yakından takip ediyoruz.

Şimdi bir Yükseköğretim Kurulu Başkanının ezberden mutlaka söylemesi lazım belki ama arkadaşlarım şimdi bana söylüyorlar rektör sayılarını ve ben de söylüyorum: 186 erkek rektör, 15 kadın rektör var şu anda atanmış. Dekanı söylüyorum: 1.433 erkek, 466 kadın var. Enstitü belki ilginizi çekebilir, enstitü müdürü 285 erkek, 109 kadın. Enstitü müdür yardımcılarında durum 410'a 234. Bölüm başkanı soracak olursanız, hemen söylüyorum: 6.478 erkek, 3.433 kadın, yarı yarıya olduğunu söyleyebilirim. Bunun dışında, eğer talep edilirse diğer ayrıntılı istatistikleri zaten yakından takip ediyoruz değerli arkadaşlar.

Buyurun, devam edelim isterseniz.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Şu anda, 150 yükseköğretim kurumunda 2022-2025 yılları arasında 1.401 akademik faaliyet gerçekleşmiş. Biraz önce Sayın Başkanımız da ifade etmişti, biz Yükseköğretim Kurulu olarak tüm üniversitelerden tabii, araştırma merkezlerinin çalışma faaliyet alanlarına ilişkin her yıl faaliyet raporu istiyoruz.

Kadınlarla ilgili, kadın sorunları ya da kadın ve aile çalışmalarıyla ilgili araştırma merkezlerimizden de yeni aldığımız faaliyet raporuna göre 1.401 akademik faaliyet gerçekleşmiş, bunun içerisinde sempozyum, panel, konferans, eğitim ve benzeri çalışmalar var. Aslında, onların toplamını da ben getirmiştım yanımda ama tabii, çok fazla olunca her birini tek tek ifade etmek mümkün değil, belki birkaç tane örnek olsun diye söyleyebilirim. Tabii, konferans, sempozyum, özellikle kadına şiddetle mücadele konusunda farkındalık yaratacak birçok etkinlik var ama mesela son yıllarda üniversitemiz "Üniversite hayatına giriş 101 dersi" diye bir ders koydular. Üniversiteye giren tüm öğrencilerimize bu üniversite hayatına giriş dersi veriliyor neredeyse birçok üniversitemizde ve bu dersin programı içerisinde kadına şiddetle mücadele, daha doğrusu sadece kadına değil, şiddetle mücadele konusunda da ciddi bir program, müfredat var.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ayrımcılığa karşı da.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Evet, mesela birkaç konu okuyayım ben size: Flört şiddeti ve siber zorbalık... Mesela kadına karşı siber zorbalık, kadınlara yönelik siber zorbalık seminerleri, üniversite öğrencilerinde şiddet farkındalığının artırılması, kadına karşı şiddet farkındalığı atölyeleri gibi bunun içerisinde 1.401 tane etkinlik olmuş. Dilerseniz Komisyonumuza yazılı olarak da verebiliriz tüm faaliyetleri, üniversitemizde yürütülen faaliyetleri.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şunu vurgulamak lazım Değerli Komisyon Başkanım, bu 101 dersi - üniversitede hocalık yapan sayın vekillerimiz gayet iyi bilirler- hakikaten önemli, üniversitede kapsamlı, ilk gelen, bilhassa öğrencilerin doğrudan aldığı herkesi ihata eden derslerdir. Bu bakımdan, bu dersler içerisinde bu sözünü ettiğimiz konular ayrı birer başlık olarak anlatılmaktadır.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Bunun dışında, yükseköğretim kurumlarımızda fırsat eşitliği, insan hakları, kadın hakları ve kadına şiddet konularını kapsayan toplam 10.336 tez ve akademik yayının da bulunduğunu ifade etmek isterim, birazdan bunların dağılımından da bahsedeceğim.

Yine, Yükseköğretim Kurulu olarak geçtiğimiz yıl uygulamaya konulan çok önemli bir kadınlarla ilgili, özellikle 34 yaş üstü kadınlarla ilgili bir düzenlememizden de bahsetmek istiyorum müsaadenizle. 2023 YKS sınavıyla birlikte, 34 yaş üstü kadınlara yönelik ek kontenjan tahsis edilerek kadınlara yönelik bir pozitif ayrımcılık sağlanmıştır. Bu konuda, 2023 yılında, geçtiğimiz yıl toplam 20.991 kontenjana 20.409 34 yaş üstü kadın aday yerleşmiştir, şu anda üniversitede öğrencidirler. Tabii, bu programlarımız başarı sırası aranan programlar değil yani bir tıp fakültesine yerleştirilmiyor; tıp, diş hekimliği gibi, hukuk gibi başarı düzeyi yüksek öğrencilerin girdiği programlara ama bunun dışında birçok programa kadınlarımız bu kontenjanlara kendi aralarında yarışarak yerleşiyorlar. 2024 yılında kontenjan 14.452 iken yerleşen 15.138; burada bir ek yerleştirme kontenjanı verildi. Dolayısıyla, şu anda kadınlara yönelik belki pozitif ayrımcılık anlamında Yükseköğretim Kurulunun getirdiği en önemli düzenlemelerden bir tanesinin de bu olduğunu ifade etmek isterim.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - O noktada, Naci Hocam, bir duralım.

Sayın vekillerim, iki senede 34 yaş üstünde 35 bini aşkın kadın yükseköğretime erişmiştir. Daha önce maddi veya başka sebeplerle üniversiteye giremeyen, evlenmiş, çoluk çocuğa karışmış veya iş hayatındaki meşguliyetleri dolayısıyla yükseköğretime, üniversitelere...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Başörtüsü meselesi var Hocam.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Evet, başörtüsü meselelerinden dolayı okuyamamış pek çok kadın vatandaşımız bu imkândan istifade etti.

Burada bir hususu bilhassa vurgulamak isterim. Biz, Yükseköğretim Kurulu olarak, iki seneden beri bu ek kontenjan dolayısıyla 34 yaş üstündeki kadınların bireysel başarı hikâyelerini de topluyoruz -insani hikâyeler- yani bunlar nereden gelmişler, aileleri nedir, şu anda sosyal durumu nedir, okula nasıl devam ediyorlar. Ayrıca, bu kadınlarımızın sınıftaki durumlarını da yakından takip ediyoruz, bunu da sizlere söyleyeyim. Yaptığımız anketlerle öğrencilerimizin bu yaşları kendilerinden biraz daha büyük kadın vatandaşlarımızla olan münasebetlerini de takip ettiğimizi bilmenizi isterim. Bazı üniversitelerden gelen geri bildirimlerde, sınıfta bu tür yaşı biraz daha büyük kadın vatandaşlarımızın bulunmasının enteresan bir etkileşim doğurduğunu öğrendiğimizi ifade etmem lazım. Mesela, çocukların onlara bir anne gibi bakmaktan ziyade, böyle ilgi çekici bir şey var; iş birlikleri içerisinde olduğunu görüyoruz. Çocuklarla bu kadınlar arasında -istenirse ben sayın vekillerimize de arz ederim- muazzam bir not alışverişi, kitap alışverişi hikâyeleri var. Bunun, çocukların sınıf içinde kendi aralarındaki münasebetlerini de çok olumlu bir şekilde etkilediğini biz fark ettik ve bu uygulamaya devam etme kararı aldık. Sayın vekillerim, inşallah, bu sene de 34 yaş üstünde olan ve bugüne kadar üniversite okumamış -bilhassa onun altını çizmek isterim- vatandaşlarımıza kontenjan açmaya devam edeceğiz. 80'ini aşmış öğrencilerimiz olduğunu da son not olarak sizlerle paylaşmak isterim. Üst yaş limiti yok, 80'ini aşmış birkaç öğrencimiz var, ben de şahsen onlarla temas hâlindeyim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, 34 yaş üzerinde erkekler için ek kontenjan var mı, bu sadece kadınlar için mi? Yani bu eğitim olduğuna göre... Siz, mesela çoluk çocuğa karıştınız, üniversiteye hiç gitmediniz ama geldiniz 40'a; erkek olarak ek kontenjandan yararlanabilecek misiniz?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şu an böyle bir uygulama yok ama elbette olabilir yani yaşam boyu...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Okumak herkesin hakkı.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Elbette, hiç şüphe yok. Yaşam boyu öğrenim çerçevesinde... Onu da Sayın Komisyon Başkanımız açtığı için, müsaadeniz olursa arz edeyim. O da şu: Biz, açık öğretim fakültelerini yaşam boyu öğrenim çerçevesinde yeniden formüle ediyoruz şu anda. Bu bakımdan, sadece kadınlar için değil ama aynı zamanda erkekler için de yaşam boyu öğrenim çerçevesinde önümüzdeki dönemde bu imkânlardan diğer vatandaşlarımızı da istifade ettireceğimizi bilmenizi isterim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Müjdelemiş oluyorsunuz.

Benim cahilliğime verin; şimdi, bu, uzun zamandır, 2023'ten bu yana mı var bu ek kontenjan?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Evet, 2023'te başladı. Ek kontenjan ne demek? İsterseniz onu söyleyeyim. 34 yaşın üstündeki kadınlar kendi aralarında yarışıyorlar. Biz, üniversitelerin muhtelif programlarına, bölümlerine kontenjan açıyoruz ve açtığımız o kontenjanlarda diyoruz ki: "34 yaş üstü buraya 1 kontenjan, buraya 2 kontenjan, buraya 3 kontenjan." Diyelim ki 34 yaş üstündeki kadınlar İstanbul Üniversitesi iktisat bölümüne müracaat ediyor. Kaç kişi müracaat etti 34 yaş üstü? Bin kişi. O bin kişi içerisinde sıralamada en iyi 3 kişi orayı kazanmış oluyor veya başka bir üniversitenin başka bir programı için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, bu adaylara daha mı kolay soru soruluyor, puanı mı düşük?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Aynı YKS soruları, aynı YKS kitapçığı verilmek suretiyle sadece onlar kendi aralarında yarışıyorlar yani gençlerimizle, çocuklarımızla, yeni lise mezunlarıyla yarışmıyorlar. Niye? Çünkü onlar daha önceden eğitim aldıkları için kendi aralarında yarışmalarını daha adil buluyoruz biz.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Hocam, ben de bir şerhi "muhtelif bölümler" dediniz ya, oraya koymak istiyorum. Keşke daha çok bölüm içine katılsa. Benim o şekilde okuyan arkadaşlarım var ve çok ilginç diyalogları anlatıyorlar. İşte, sınıfın teyzesi oluyorlar ama o kadar güzel şeyler yakalıyorlar ki çünkü birçoğu gerçekten iyi okumuş, entelektüel anlamda aslında çok başarılı ama dediğim gibi, başörtü meselesinden dolayı okuyamamış ya da işte, başka vesilelerle okuyamamış arkadaşlar; sınıfın renkli figürleri oluyorlar, anlatıyorlar bana da, zaman zaman hocalarla karşılıklı diyalogları, tartışmaları da oluyor. Sosyolojide okuyor mesela benim arkadaşım. Bence, sizin açınızdan da öğrencilere kattıkları açısından da gerçekten kıymetli bir proje, devam etmeli, belki genişleyerek devam etmeli çünkü hayaller var yani herkes avukat olmak istiyor.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şöyle yapacağız: Yüksek lisans, doktora'yı da düşünüyoruz bu arada yani biraz sahadan, biraz uygulandıkça görerek, üzerinde çalışarak geliştirdiğimiz şeyler bunlar. Dolayısıyla, biraz birikim oldukça yüksek lisans, doktora, inşallah, onlar da gelecek yani.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Sayın Başkan, ben de bir soru sorabilir miyim?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun Hocam.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Teşekkür ederim.

Şimdi, bu 34 yaş üzeri olan grupla ilgili sormak istiyorum, önemli bir konu. Örneğin, İngiltere'de bunlara -siz de biliyorsunuzdur- "mature student" denir ve "single parents" olan yani tek başına çocuğunu büyüten anne konumundaki kadın öğrencilere mutlaka bir pozitif ayrımcılık uygulanır yani oradaki üniversitenin ücretinin daha az alınması vesaire gibi. Acaba bizde de böyle bir şey var mı? Çünkü vakıf üniversitelerinin ücretleri yüksek, tabii, diğer devlet üniversitelerinde de şu anda harç var mı bilmiyorum ama bu tür eşinden boşanmış, çocuğunu tek başına büyüten, dolayısıyla hayatın muhtelif güçlükleriyle karşı karşıya kaldığı için böyle bir ayrımcılığı hak eden kadınlara yönelik bir uygulamanız var mı? Bu birinci sorum.

İkinci sorumu da bu çeşitli bireylerin talebi olarak size yönelteyim: Örneğin, emekli olmuş, aslında yükseköğretim derecesine sahip olan ama emekli olduktan sonra entelektüel aktivitelerini sürdürmekte olan kadınların da hobilerini daha ileri düzeye taşımak için aslında yükseköğretim kurumlarından yararlanma talepleri var. Örneğin, güzel sanatlar akademisinde diğer öğrencilerin kontenjanını sınırlamadan, gençlerin haklarını sınırlamadan onlara ayrılacak bir kontenjandan istifade etmek istediklerini bana talep olarak ilettiler. Bunu size iletmek istedim.

Teşekkür ederim.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Ben teşekkür ederim.

Çok kısa, hemen birinci sorunuzla ilgili olarak yani tek başına evladını yetiştiren anneler konusunda hususi bir düzenleme yok ama biz şöyle yapıyoruz Sayın Vekilim: Aslında, yaklaşık olarak talepleri önceden öngörüyoruz, tahmin ediyoruz. İlk sene dendiğimiz, ikinci sene de öyle yaptık ve aslında gelen taleplere göre de kontenjanlarımızı belirliyoruz. Eğer bu konuda talep artışı olursa, aslına bakarsanız doğru tercihler yoluyla bu kadınlar da bu imkânlardan istifade edebilirler ama ayrıca bir mevzuat çalışması Yükseköğretim Kurulunda bunun için de yapılabilir.

İkinci talebi de not ettik yani not ettim. Biz, doğrusunu söylemek lazım gelirse, biraz önce söyledim, açık öğretim fakültelerimizi biraz daha yaşam boyu öğrenim yani dediğiniz gibi, yıllar önce eğitimini tamamlamış ama artık diyelim sanat, edebiyat, müzik, felsefe, tarih ve diğer alanlarda kendisini yetiştirmek isteyen bilhassa yaşı olgunluk seviyesine ermiş vatandaşlarımız için düşünüyoruz bu açık öğretimi. Çünkü, Sayın Vekilim, onlar maliyet bakımından da oldukça uygun. Yani fiziksel olarak bir yerden bir yere gitmeden bilgisayar, cep telefonu veya televizyon üzerinden böyle bir eğitimi alabileceklerini öngörüyoruz. Bunu açık öğretim çerçevesinde yapabileceğimizi düşünüyoruz. Hatırlarsanız geçen sene öğretmenliğe kaynaklık teşkil eden programlarda 35 yaş sınırı getirdik biz açık öğretimde yani "35 yaşına kadar müracaat edemezsiniz, 35 yaşından sonra buralara müracaat edebilirsiniz." dedik. Sırf 35 yaş üstünde kadın veya erkek herhangi bir öğretmenlik hakkı tartışmalarına vesile olmadan bu haktan istifade etsinler diye. Bu uygulamanın aslında bir uzantısıydı bu. Bunu inşallah genişleterek devam edeceğiz. Notumu da aldım.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Yükseköğretim kurumlarında kadınla ilgili yapılan akademik yayın sayılarından da -biraz önce söylemiştim ama- isterseniz kısaca bahsetmek isterim.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bu önemli bir istatistik.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Bu YÖKSİS ve YÖKTEZ verilerinde şunu da ifade edeyim: Yükseköğretim Kurulu tüm tezleri YÖKTEZ üzerinden kamuoyuna tüm dünyadan ulaşabileceğiniz bir şekilde indirebiliyorsunuz, tarayabiliyorsunuz; kişi adıyla, anahtar kelimeyle, tez adıyla istediğiniz taramayı yapabiliyorsunuz, "yoktez.gov.tr"den girebilirsiniz bu sayfaya. Uzun süredir bu çalışmamız var. Buradan yapılan araştırma sonucunda fırsat eşitliği, insan hakları, kadın hakları, kadına şiddet gibi anahtar kelimeler kullanılarak yapılan taramalar sonucunda 480 adet tezin bulunduğu, bunun dışında akademik yayın olarak da biliyorsunuz YÖKSİS verilerinde tüm öğretim elemanlarımız yıllık gerek Türkiye'de gerek yurt dışındaki dergilerde yapmış oldukları yayınları giriyorlar. Bu yayınlar üzerinde yapılan taramalar neticesinde

de 9.856 adet bu alanlarda, bu anahtar kelimeleri taşıyan... Belki kadınla ilgili başka tezler, başka şeyler de olabilir; sadece bu anahtar kelimelere ait aslında bu toplam.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bu hangi yıllar arasında Hocam?

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Bu, şimdiye kadar yapılmış YÖKTEZ'de bulunan ve YÖKSİS kayıtlarında bulunan yani toplam 10.336 adet akademik çalışma olduğunu söyleyebiliriz. Efendim, bunun 480 adedi tez olarak karşımıza çıkıyor; bunu da ifade etmek isterim.

Son olarak da Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı kapsamında üniversitelerimizde yapılan çalışmalardan da kısaca bahsetmekte fayda var. Malumunuz 2024-2028 dönemini kapsayan bu eylem planı çerçevesinde Yükseköğretim Kurulumuz tüm üniversitelerimize bir genelge yayınlayarak bu tür faaliyetlere katılmaları çünkü Yükseköğretim Kurulunun da bu faaliyetler içerisinde sorumlu olduğu faaliyetler var. Bunlara ilişkin çalışmaları bize altı aylık periyotlarla üniversitelerimiz iletiyorlar. Biz de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bunları iletiyoruz. Bu kapsamda, tabii, daha çok bizim çalışmalarımız, yükseköğretim kurumları tarafından yapılan çalışmalar, Bakanlığın ya da il müdürlüklerinin destekleyeceği konularda akademik çalışmalar, konferanslar vermek, paneller gerçekleştirmek, daha çok topluma hizmet uygulamaları kapsamında çalışmalar yapmaktı.

Bunun dışında, yine bu hazırlanacak olan kadına yönelik şiddet konulu araştırmalar için Planlama ve Uygulama Kılavuzu adı altında bir kılavuz var bu eylem planı kapsamında. Yine, üniversitelerimiz bu kılavuza katkı sağlıyorlar. Bu, 2025 planında üniversitelerimizin faaliyetleri, yapacağı faaliyetler. Yine gönüllülük esaslı çerçevesinde aile ve kadın çalışmaları alanında uygulama ve araştırma merkezi bulunan yükseköğretim kurumlarının katkılarının olduğunu söyleyebiliriz.

Başka bir faaliyetimiz de "Üniversite öğrencilerine yönelik şiddete ilişkin tutum ve algıları ölçmeye yönelik bir araştırma gerçekleştirilecektir." diye bir faaliyet var bu eylem planında. Biz de Yükseköğretim Kurulu olarak ilk defa bu yıl üniversite öğrencilerine yönelik memnuniyet anketi düzenlemiş bulunuyoruz. Bu ankette de buna yönelik birtakım soruları üniversite öğrencilerimize yönelttik. İnşallah çok yakın bir zamanda -şu anda veriler analiz ediliyor- Sayın Başkanımız bu verileri kamuoyuyla paylaşmış olacak.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bu konuda son kısımıyla ilgili, Sayın Komisyon Başkanım, bir iki hususu çok kısaca arz edeyim.

Altı ayı aşkın bir zaman önce 264 bin üniversite öğrencisinin katıldığı bir üniversite deneyim anketi gerçekleştirdik. Bu anketi yurt dışında da bu çalışmaları fevkalade profesyonelce yapan Türkiye'deki öğretim üyesi, bilim insanlarından meydana gelen bir komisyon vasıtasıyla oluşturduk. Bu, muhtemelen, Sayın Komisyon Başkanım, Türkiye'de üniversitelere yönelik yapılmış en kapsamlı deneyim anketidir; 300'den fazla soru vardır ve bu ankette öğrencilerin bulunma süresi yaklaşık elli dakikadır. Açık uçlu sorulara verilen cevapları beş altı aydır ekip okumaya devam ediyor. Her üniversite için ayrı ayrı anket sonuçlarımızı çıkardığımız gibi, ayrıca bir bütün olarak üniversitelerin geneline ait sonuçları yakında kamuoyuyla paylaşacağız, Meclisimizle de mutlaka paylaşacağız. Bu fevkalade önemli ve her sene bu anketi yine yapmaya devam edeceğiz yıllık olarak. Bu anketi yapmamızın sebebi üniversite yönetimlerine, üniversitemizin paydaşlarına, üniversite içi yöneticilere, bilhassa öğrenciler üzerinden, öğrencilerin ortaya koyduğu reaksiyonu doğrudan üniversite paydaşlarımızla paylaşmak; bir. İki, üniversitede iyileştirmeye açık alanlar, öğrencilerimizin memnun olduğu hususlar veya tam memnun olmadığı, kısmen memnun olup kısmen olmadığı bütün bu alanları didik didik etmek suretiyle aslında öğrencilerin beklentileri ve yönelimleri üzerinden üniversitelerimizin verdiği hizmetin kalitesini artırmayı arzu ediyoruz. Yaklaşık 150-200 sayfalık bir metin şu anda hazır, üzerinden son kez geçiliyor ve inşallah bir haftaya kadar, on güne kadar bunlar yayınlanmış olacak. Tam da bugün konuştuğumuz konuyla da ilgili olmak üzere öğrencilere yöneltilmiş sorular var. Bu soruları da çok açıklıkla, herhangi bir müdahale etmeksizin bütün şeffaflığıyla bunları, sayın vekillerim, paylaşacağız. İcap ettiğinde, gerektiğinde sistemi ilgililere aynı zamanda açmayı da planlıyoruz. Bu konuda Meclisimizden herhangi bir talep geldiğinde bu talepleri de mutlaka karşılayacağız. Muazzam bir veri ortaya çıkmış vaziyette. O açıdan da 2024-2025 yılı itibarıyla bu deneyim anketi içerisinde kadına şiddet konusunda da elimizde çok önemli, işlemesi bitmek üzere olan ciddi bir verimiz olduğunu, Yükseköğretim Kurulu olarak bu alanda hassasiyet gösterdiğimizi ve temel gündem maddelerimizden bir tanesinin de bu olduğunu bu vesileyle ifade etmek isterim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Naci Hocam, siz de tamamladınız galiba.

YÖK YÜRÜTME KURULU ÜYESİ PROF. DR. NACİ GÜNDOĞAN - Benim sunumum bu kadar.

Teşekkür ederim, sağ olun.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yükseköğretim Kurulu Başkanı Profesör Doktor Erol Özvar Hocama ve YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Profesör Doktor Naci Gündoğan Hocamıza çok teşekkür ediyoruz.

Bir ekleme yapayım Hocam. Ben sizin yerinizde olsam milletvekillerine ya da bana şunu sorardım: Akademilerdeki, üniversitelerdeki kadın öğretim üyesi, personel sayısını soruyorsunuz, "Türkiye Büyük Millet Meclisinde kaç kadın vekil var, yüzde kaç?" diye sorardım. Ben söyleyeyim size: 121 kadın milletvekilimiz var Türkiye Büyük Millet Meclisinde, yaklaşık yüzde 20 oranında yani siyasete de görev düşüyor. Biz burada bilgileri topluyoruz sizlerden ama bizim de yapmamız gereken işler var siyaset olarak.

Çok teşekkür ediyoruz tekrar.

Şimdi, Komisyon üyesi milletvekili arkadaşlarımızın soruları varsa onları alacağız, sonra Hacettepe'ye geçeceğiz.

Sayın Ataman, buyurun.

SUNA KEPOLU ATAMAN (Diyarbakır) - Teşekkür ederim Başkanım.

Öncelikle hocalarıma çok teşekkür ederim yaptıkları sunum için. Benim aslında hem sorularım hem temennilerim var. Bir de eğer Başkanımın müsaadesi olursa biraz da bazı konulara açıklık getirmek istiyorum yani bir şeyler de anlatmaya çalışacağım.

Hocam, şimdi, geçmiş ve bugünü kıyasladığımız zaman gerçekten geçmişe göre çok iyi bir yerdeyiz ama bu, Türkiye'nin yüzyılına yakışacak noktada değiliz maalesef. Şimdi, buraya bakınca da yani kadın rektörlerin az olması ve yine,

dekanlarımızın kadın olmamasının gerçekten Türkiye'ye ve Türkiye Yüzyılı'na yakışmadığını düşünen bir insanım. "Neden?" diyeceksiniz Hocam. Özür dileyerek Başkanım, müsaadeniz olursa biraz kendi hayatımdan kısaca bahsetmek istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Estağfurullah.

Buyurun.

Makul bir süre içinde...

SUNA KEPOLU ATAMAN (Diyarbakır) - Tabii, tabii, hızlı anlatacağım.

Hocam, biz 5 kız kardeşiz ve kadın olarak biz Diyarbakır'da Silvan ilçesinde yaşayan bir aileyiz. Babam vefat ettikten sonra aşiret reisliği bana düştü, küçük yaşta aşiret reisliği yaptım. 90'larda terör nedeniyle Silvan'ın bütün köy okulları kapalıydı, 63 tane okulu kendim onardım. Benim şahidim de o zamanki Kaymakamımız Ahmet Deniz'dir, sonra Balıkesir'e atandı, şu anda müfettiş olmuş diye biliyorum.

Velhasıl, kendimi kadınlara, kızlara adadım. Babalar, anneler göndermiyordu; her annenin, her babanın, her muhtarın eli öpe öpe büyümüş kızlarımızı yine eğitime yönlendirdik ve bir sürü şu anda o anlamda gurur duyduğum ve görevde olan bir sürü insan var. Dolayısıyla 97'de terör nedeniyle çok fazlasıyla köyden göç edildi Silvan'a, biz 8 derslikli bir okulda 32 derslik yaptık, Millî Eğitim Bakanlığına verdik 97'de çünkü biz bunu gördük. Bunu anlatmak kendimi methetmek için değil ama ben eğitime ne kadar önem verdiğimi anlatmak istiyorum. Dolayısıyla, kendimi hep adadığım için, kendim okul okumadım, sonra bir büyüğüm dedi ki: "Ya, Suna, bu kadar yaptın ama iki yıllık da okuyamadın." Bir sinir hâline denk geldim ve ben üniversite sınavına katıldım hiç çalışmadan. Bu arada, Türkçe'min bozuk olduğunun farkındayım, Türkçe'de "full" yaptım ve şu anda iletişim 2'nci sınıftayım.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Ne zaman?

SUNA KEPOLU ATAMAN (Diyarbakır) - İletişim 2'nci sınıftayım.

Bunu anlatmaya çalışıyorum. Şunu söyleyeyim size Hocam: Benim memleketim belli, ben Diyarbakırlıyım. Benim memleketim gibi olan bir sürü yer var. Kadınların yetki alanında olduğu zaman kız çocukları daha fazla gayret gösteriyor. Ben Kulp ilçesinde kadınlarla otururken bir kız geldi, bana sarıldı. Bana ne dedi, biliyor musunuz? "Ben milletvekili olmak istiyorum." dedi. Tabii ki olabilirsin dedim, daha bu kadar, anlatabildim mi? Örnek alıyorlar, kadınlara daha azim ve cesaret geliyor. Onun için benim sizden ricam Hocam, ben isterdim ki Diyarbakır'da da olsun. Ben bunu her zaman diyorum, sadece üniversite için demiyorum, aslında her anlamda, bizim bir kadın il müdürümüz yok, bir kadın kaymakamımız yok. Aslında bunlar bizim için çok kıymetlidir. Onun için, Hocam, özellikle üniversite için sizden ricada bulunuyorum; bu kadın rektörlerin sayısını bir fazlaştıralım, Türkiye'ye yakışacak bir durum hâline getirelim.

İkincisi, Hocam, dekanlarımız da...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Vekilim, galiba onu Sayın Cumhurbaşkanımıza söyleyeceksiniz, o imzalıyor.

SUNA KEPOLU ATAMAN (Diyarbakır) - Ben ona da söyledim, onu söyledim efendim.

Şimdi, ikincisi de kadın dekanlarımıza daha... Şimdi, kusura bakmasın hocam, öneren sizler oluyorsunuz. Onun için bu konuda sizden destek istiyoruz.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Estağfurullah, her zaman.

SUNA KEPOLU ATAMAN (Diyarbakır) - Sayın Cumhurbaşkanımız tabii ki bizlere çok sahip çıktı, hakikaten geçmişe ve bugüne baktığınız zaman bizim için çıkarılan yasalar vesaire, kadın hakları vesaire, gerçekten Allah razı olsun, bin kere de razı olsun ama biz artık yetki sahibi olmak istiyoruz yani o mercide olmak istiyoruz ki gelecek kadınlara ve kız çocuklarına örnek olmak için Hocam.

Belki çok uzattım, affınıza sığınıyorum. İçimdekini söylemek istiyorum, zaten içimden ne gelirse öyle konuşurum, bende siyaset yok, Allah da bilir. Benim için çok önemlidir Hocam. Bu konuda sizlere teşekkür ediyorum.

Bir de ben Naci Hocama bir şey söyleyeyim: Hocam, emin olun ki pozitif ayrımcılık asla istemiyoruz, biz eşitlik istiyoruz. Sizden ricam, kadınlar için "pozitif" kelimesi olmasa çok mutlu olurum çünkü kadınlar gerçekten aciz değil, sadece önlerini açmak lazım. Onun için de sizin gibi büyüklerin desteğine ihtiyacımız var.

Hepinize saygı sunuyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Teşekkürler Sayın Vekilim.

Ben de sizin gibi içimden geleni söyleyeyim...

SUNA KEPOLU ATAMAN (Diyarbakır) - Çok özür dilerim.

Meclis konusunda da yüzde yüz size katılıyorum. Burada milletvekili arkadaşlar var, bütün partiden temsilciler var. Bu konuda da bütün kadınlarımıza çağrımdır: Bu konuda da hepimiz elimizi taşın altına koyalım, bugün her ilde en az 1-2 kadın milletvekili çıkması lazım.

Teşekkür ederim.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler.

Ben de sizin gibi içimden geleni söyleyeyim: Demek ki Vekilimizi biraz daha kızdırsak master ve doktora da yapacak. Kızınca okuyor demek ki. Öyle dedi ya, "Sinirli bir anıma geldi, yaptım." dedi.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Sayın Komisyon Başkanım...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun Başkanım.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bir istatistik vereyim ben size: Biliyorsunuz, rektör olmak için aday olabilirsiniz yani bütün profesörler şartlarını sağlıyorsa...

RUKİYE TOY (Sivas) - Aday sayısı...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şimdi, oraya geleceğim.

RUKİYE TOY (Sivas) - İşte ben de onu merak ediyorum.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Onu söyleyeceğim.

RUKİYE TOY (Sivas) - Çok da aday olmak istemedikleri için..

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bunu söyleyecektim Sayın Vekilim.

Şimdi, şöyle: Profesörlüğünü almış ve şartlarını doldurmuş, yerine getirmiş bütün profesörler rektörlüğe aday olabiliyorlar. Basit bir işlem var; on-line olarak siz Yükseköğretim Kurulunun sitesine girerek rektör adayı olabilirsiniz yani rektör adayı olmak için herhangi bir şey de yok.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Koşul yok mu? Profesörlük şartı...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Normalde direkt müracaat ediyorsunuz. Biz zaten sistemden bütün bilgilerinizi çektiğimiz için sizin ilave bir şey yapmanıza gerek yok.

Şimdi, gördüğümüz şu: Biz bu istatistiği de tutuyoruz. Üniversite rektör adaylığı konusunda kadın profesörlerimizin oranı maalesef az, yüzde 20'yi geçmiyor. Hani belki şuna ihtiyaç var: Teşvik edilmesi gerekiyor.

Sayın Cumhurbaşkanımız, ben kendisine arz ettiğim zaman da bilhassa kadın adayları merak ediyor yani "Kadın aday var mı, yok mu, kimdir?" şeklinde. Dolayısıyla belki teşvik edilmesi -rektörlük için söylüyorum- önemli. Dekanlıkta da bilhassa orada da aynı şey var. Biliyorsunuz, dekanlar Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilerek atanıyor. Üniversite rektörlüğü bize adayları bildiriyor. Biz adayları gizli oylama yoluyla seçiyoruz, dekanları. Orada da dekan adayları arasında kadın dekan adaylarımızın oranının rektörlüğe müracaat edenlerden daha az olduğunu ifade edebilirim. Dolayısıyla, hakikaten önemli bir konu teşvik edilmesi, mutlaka lazım gelir diye düşünüyorum.

SUNA KEPOLU ATAMAN (Diyarbakır) - Hocam, çok özür dilerim, bir şey daha, şu kadınlar konusunda araştırma... Mesela "Bazı üniversitelerde işte dekanlar tarafından, yönetim tarafından teklif edilirse değerlendiriyoruz." dediniz ya yani kadın konusu şeyiyle...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bize geliyor...

SUNA KEPOLU ATAMAN (Diyarbakır) - Evet, şimdi şöyle bir şey olsa da Hocam, her üniversitede aslında öyle bir kursanız yani hani olmaz mı öyle bir şey acaba? Ben kafamdakini söylüyorum, ben teknik bilmediğim için Hocam, kusura bakmayın.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Estağfurullah.

Şöyle: Yani çok kritik olan bazı merkezleri kurabiliriz dediğiniz gibi ama her üniversiteye Yükseköğretim Kurulu tarafından "Hadi şu araştırma merkezlerini kurun bakayım." demek biraz yönetim açısından da yani üniversitelerin yani yönelimi, araştırma alanları ve kapasitesini de dikkate aldığınız zaman, hani yukarıdan bir talimat biçiminde olmuş olması işin nezaketi açısından biraz... Biz, daha ziyade kapasite ve bu konuda çalışabilen üniversitelerin önünü açmaya çalışıyoruz. O açıdan bakıldığında, aslında, Türkiye'deki üniversitelerde uygulama araştırma merkezlerinin sayısı gerçekten kapasite bakımından ciddi bir seviyeye ulaşmış vaziyettedir.

Pozitif ayrımcılık konusuna ben de katılıyorum. Ondan sonra yani bunu telaffuz etmenin bile, Sayın Komisyon Başkanımız biraz önce ifade etmişti, "Kadınlar da var." bunu söylemek...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yok, kadınlar zaten var da, kadının adı var dedim.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - "Adı var." Onu bile söylemeyi bazen biz hani bu bakımdan değerlendiriyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok aştık diyorsunuz,

Sayın Ersever, buyurun.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Teşekkür ederim.

Sunum için de çok teşekkürler.

YÖK 2015 yılında üniversitelerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi yayınlamıştı. Bu çerçevede dersler ile projeler teşvik edilmişti. Ancak 2019 yılında yapılan açıklamada belgenin güncellendiği ve toplumun değerleriyle örtüşmeyen bazı ifadeler içerdiği gerekçesiyle önce kaldırıldığını, ardından da yerine kadınların güçlendirilmesi odaklı yeni bir yaklaşım benimsendiğini belirtti.

Gene 2019 yılında YÖK üniversitelerde verilen kadın-erkek fırsat eşitliği dersini müfredattan kaldırdı. Bu karar da o dönem bayağı bir tartışmalara yol açmıştı. Bu değişiklik kadın hakları savunucuları ve akademisyenler tarafından eleştirilirken YÖK ise kararın toplumsal değerlere daha uygun olduğunu savundu.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin fırsatlara eşit erişimini sağlamak anlamına gelirken neden bu kavram yerine sadece kadınların güçlendirilmesi odaklı bir yaklaşım tercih edildi? Bu değişiklik, kadın-erkek eşitliğini savunan akademisyenler ve sivil toplum kuruluşları tarafından eleştirildi. YÖK şimdi bu eleştirileri nasıl değerlendiriyor? 2019'dan bu yana toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda üniversitelerde yürütülen somut çalışmalar var mıdır? Şimdilik bu kadar soracağım -çok soru hazırladım- hak yemeyim diye.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Yani son sorunuzun istatistik bilgisi bende yok şu anda ama sizinle yazılı olarak bunu biz resmen paylaşabiliriz. Yani dönüp baktığımız zaman, bu toplumsal cinsiyet kavramının -zaten bunu söylemeye de gerek yok- Türkiye'de en çok tartışılan, hatta iyice kavramsal özelliğini yitirmiş bir tabir olduğunu söyleyebilirim yani tartışmalara baktığınız zaman, çok değişik anlamlar yüklenen bir ifade hâline gelmiş vaziyette. Bu bakımdan belki biraz değerlendirmek lazım. Yani burada kadın-erkek eşitliği çerçevesinde değerlendirecek olursak biz Yükseköğretim Kurulu olarak -biraz önce de tartışmalarda geçtiği üzere- bunu önceleyen, bunu destekleyen, bunu besleyen çalışmalara hiç şüphemiz olmasın tam destek veriyoruz, bundan sonra da vermeye devam edeceğiz ama bu kavramın içeriğini netleştirmeden, bulanık bir alanda bir tartışma yapılmasını da ben, kendim bir hoca olarak söyleyeyim, doğru bulmuyorum. Yani içerik konusunda bir sefer anlaşılmak lazım. Buradaki eşitlikten kastım zannediyorum çok net anlaşılmış vaziyettedir. Bu bakımdan, Yükseköğretim Kurulu Başkanı ve üyelerimiz olarak desteğimizin bu çerçevede devam ettiğini bilmenizi isterim. Yani kadın-erkek eşitliği çerçevesinde çalışmalara, farkındalık çalışmalarına ve bu konuda yapılacak akademik çalışmalara da destek verdiğimizizi ifade etmek isterim.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Ama bir ders ya da müfredat niteliğinde...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bunlar var, biraz önce de söyledim, 101 derslerinde bu konular geçiyor. Yani Türkiye'de de biliyorsunuz çok ciddi tartışmalar var. Bu cinsiyetsizleştirme hakikaten bizler açısından üzerinde tekrar tekrar...

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Soruyu oraya bağlamak...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Yok, hani tartışmaların geldiği nokta bakımından söylüyorum, işin oraya bağlanması bizim açımızdan ciddi bir tehdit olabilir. Dolayısıyla, biz, bu eşit cinsiyet, kadın-erkek cinsiyet eşitliği konusunda, hiç şüphemiz olmasın, sonuna kadar destek verici çalışmalarımıza devam edeceğiz. 101 derslerinde de zaten bunlar var. Ayrıca akreditasyonda bu dersleri veya bu ders içeriklerinin verilmesi de zaten mevzuat gereğidir; bunu da ifade etmek lazım gelir.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Ersever, tamam mı, devam mı?

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Tamam.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bitti mi? "Çok sorum var." dediniz de onun için dedim.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Var, sonra soracağım, hani herkes bir sorsun, o anlamda dedim.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Toplantının usulünü değiştirdik sanki, önceden bütün konuşmaları yapardık, ondan sonra...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şöyle yapıyoruz: Akışı bozmayacak şekilde böyle kısa olunca hızlıca yapıyoruz ama çok uzun olunca bitince alıyoruz yani maksat sonuç almak.

Sayın Kılıç, buyurun.

SEVDA ERDAN KILIÇ (İzmir) - Teşekkür ederim Başkanım.

Hocam, sunum için teşekkür ederiz.

Şimdi, tabii, istatistikler güzel, sunuma da hakikaten emek verilmiş. Yalnız Birleşmiş Milletlerin de uzun zamandır tartıştığı, işte geçen dönem Akdeniz Parlamenter Asamblesinin de ana konusuydu bu kız çocuklarının ve kadınların STEM bilimlerine yani fen bilimlerine daha az yöneldiği hatta "bilim insanı" demeye bile hâlâ alışamamış bir toplum var, hâlâ "bilim adamı" yani konuşurken sohbetin arasında bile hiç beklemediğimiz insanlar hâlâ "bilim adamı" diyor. Buna özel bir çalışmanız var mı ya da şu anda üniversitede okuyan öğrencilerde bizim açımızdan bir istatistiki bilgi var mı veya da öğretim elemanlarında? Yani bunun üzerine ayrıca bir kafa yormayı düşünüyor musunuz diyeyim.

Teşekkür ederim.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Ben teşekkür ederim.

Şimdi, siz de fark etmişsinizdir, ben sunum yaparken şu ana kadar ağızımda sürekli yani konuştuğum zaman "bilim insanı" tabiri geçiyor. Bir sefer, Yükseköğretim Kurulu Başkanı olarak bütün üniversitelerimize, hocalarımıza bu şekilde örnek olmaya çalışıyorum ben Yükseköğretim Kurulu Başkanı olarak.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - İzninizle bir şey söyleyebilir miyim? Bu dil meselesi önemli, mesela kadınlarımıza "kadınlarımız" denilmesi de eleştiri konusu; bunun hakkında ne düşünüyorsunuz? Hemen bunu da arada söyleyeyim dedim.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Kadınlarımız, iyelik eki, tamam, kadınlar.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yurt dışında nasıl Hocam yani "scientist" mi diyorlar? Yani bilimci mi dememiz lazım?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Yani aslında tabii çok değişik olabilir ama benim Amerika'da katıldığım toplantılarda insanlar çok rahat kullanıyorlar tabirleri. Yani burada maksat, karşılıklı anlamak yani yoksa tabirler üzerinden hukukçuların yaptığı gibi bir tartışma bayağı soğuk oluyor doğrusunu söylemek lazımsa. "Kadınlar" diye tabir edeyim.

Temel bilimlerle alakalı tespitiniz kesinlikle, yüzde yüz doğru. Temel bilimlerde eğitim çok uzun sürüyor ve bilhassa erken dönemde temel bilim eğitimi aslında çok zorlu ve büyük bir sabır isteyen bir şey; matematik başta olmak üzere fizik, kimya, biyoloji ve diğer alanlarda. Bu noktada Türkiye için de aslında benzer şeyleri söylemek mümkün. Bizim temel bilimlere yönelik bazı teşvik politikalarımız var, orada kadın-erkek ayırımı yapmıyoruz, sayın vekilimize ben buradan bir telmihte bulunayım.

Kadınlar için ayrı bir temel bilim desteği sağlanabilir mi? Ben doğrusu belki başlarda değil ama bunu başarmış olanlara belki yüksek lisans ve doktora desteğin daha anlamlı olabileceğini düşünüyorum; bütün dünyada temel bilimlere yönelik çok ciddi bir ilgisizlik yaşanıyor çünkü çok zor bir alan yani girdiğiniz zaman neticesinin ne olacağını kestiremiyorsunuz; matematiğe girdiniz ama yirmi beş sene sonra iyi bir matematikçi olabilir misiniz, o kolay bir şey değil. Bir de geçim şartları değerlendirildiğinde, bu açıdan temel bilimlerde hem kadın hem erkek açısından bütün dünyada ciddi bir açmazımız var. Biz ise temel bilimlerde öğrencilerimizi burslandırmak suretiyle -onu da ifade edeyim- çocuklarımızı, gençlerimizi, evlatlarımızı -ki burada iyelik eki kullanacağım müsaadenizle- bilhassa lisans eğitiminde teşvik ediyoruz. Yükseköğretim Kurulunun bu konuda hususi bursları var Sayın Vekilim, onu ifade edebilirim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler Hocam.

Sayın Coşar, buyurun.

ALİYE COŞAR (Antalya) - Hocam, teşekkür ediyorum sunumunuz için.

Akademisyen sayılarında cinsiyet eşitliği gözükse de biraz önce arkadaşlar da bahsetti, tabii ki üst yönetimde cinsiyet eşitsizliğiyle karşı karşıya kalıyoruz.

Benim ilk sorum, Yükseköğretim Kurulu üyelerinde kadın üye ve erkek üye sayısı, bir de Yükseköğretim Denetleme Kurulunda kadın üye ve erkek üye sayısı kaçtır? Onlarla ilgili bilgi vermediniz, onu söyleyebilir misiniz?

Bir sorum daha var. Şimdi, burada 101 uygulama ve araştırma merkezi ile kadın ve aile araştırma, uygulama merkezi olduğunu söylediniz. Burada yapılan çalışmalarla -somutlaştırılıyordur mutlaka- herhangi icrai bir şey yapılıyor mu yani bir kaynak ya da bir kuruma bir şekilde bunlarla ilgili de bir faydalanma sağlanıyor mu, onu merak ediyorum.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Elbette, hemen söyleyeyim. İkincisinde, çıkan araştırmalar -benim de takip ettiğim konular var- muhtelif bakanlıklarımıza girdi olarak temin ediliyor. Sağ olsun, bakanlık yetkililerimiz ki bunların bir kısmı zaten üniversiteden geldiği için kendi dost, arkadaş ve meslektaşları yoluyla bu verilerden istifade ediyor. Tabii, şöyle bir şey var: Sayın Vekilim, üniversitelerimizdeki akademik, entelektüel ürünleri aslında biz çok iyi duyuramıyoruz. Bu konuda sizlerin de bu

sorularla muhatap olmanız hakikaten çok meşru ve çok makul çünkü hakikaten bir bilim iletişimi sıkıntısı var. Bu maksatla Yükseköğretim Kurulunda hatta geçen ay bir Bilim İletişim Koordinatörlüğü ihdas ettik Sayın Komisyon Başkanım ve bütün üniversitelere de bunların kurulmasını istedik. Bu yolla üniversitelerin bu tür merkezlerinin, fakültelerinin veya enstitülerinin çıktılarını bir şekilde kamuoyuyla paylaşabileceğimiz bir şey üretilim, mekanizma üretilim diye.

ALİYE COŞAR (Antalya) - Kaynak...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Sayın Vekilim, dijital kaynak artık eskisi kadar çok pahalı olmadığı için çok hızlı ulaştırabiliyoruz. Bu bakımdan böyle bir sıkıntımız var. Merkezlerimizin ürünlerini, çıktılarını biz Yükseköğretim Kurulu olarak düzenli olarak her yıl takip ediyoruz hatta araştırma merkezlerimizin her üç yılda bir belirli bir seviyeye aktiviteleri ulaşmadığı takdirde kapatılması konusunda rektör arkadaşlarımıza da uyarılarda bulunuyoruz yani eğer bir şey üretmiyorsa, bir şey çıktısı yoksa sadece ismin bir kartvizit gibi kullanılmasını istemiyoruz ama bu konuda bir çalışma yapabiliriz. Türkiye'deki kadın isminin geçtiği merkezlerin diyelim son on yıldaki bütün çıktıları neyse o çıktıları biz toparlayabiliriz ve onu da Komisyonumuzla paylaşabiliriz belki.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yazılı olarak da yakın zamanda yaparsanız rapora da girer, yazılı olarak da sonradan verebiliyorsunuz.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Elbette, bu olabilir diye düşünüyorum.

Şöyle: Denetleme üyeliğine yine talep tarafından yaklaşacağım. Ben Yükseköğretim Kuruluna geldikten sonra Denetleme Kurulu üyeliği için bir talep bugüne kadar bana ulaşmadı, var olan üyelerimiz -denetleme için söylüyorum- erkek. Yükseköğretim Kurulunda ise şu anda 3 kadın üyemiz var.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Toplam sayı?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Toplamda oran olarak yüzde 15 civarında olmuş oluyor. İnşallah önümüzdeki dönemde kadın üye sayılarımızın artmasını arzu ediyoruz Yükseköğretim Kurulu olarak, bunu da ifade edeyim. Ben geldiğimde -onu da söylemem lazım- 1'di, şimdi 3 oldu, belki ileride inşallah 5, 7, 9 diye devam eder diye temenni ediyoruz inşallah.

Bunu söylememiz lazım, bu bizim için önemli: Yükseköğretim idari teşkilatında bizim tarafımızdan atanmış 4 kadın daire başkanı var. 13'te 4, iyi bir rakam.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Başkan, bir de bu çalışmaları duyurmak için üniversitelerin kendileri de faaliyette bulunuyor. Adını vermeyeyim, bir özel üniversitemiz, İstanbul'da büyük bir üniversite, kadın çalışmaları bölümünde her yıl akademik yarışma açıyor, ödüller veriyor ve duyurusunu yüksek görünürlük düzeyinde yapıyor yani üniversiteler de tek tek bunları duyurabilir ama YÖK de tabii topluca duyurursa Türkiye'de bilime susamış olan insanlar buna dikkat ederler.

Sayın Dora, buyurun.

ZUHAL KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş) - Teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım, çok kıymetli bürokratlar, hocalarım; teşekkür ediyorum öncelikle güzel sunumunuz için.

Şimdi, ben de tabii, gelmeden önce, hazırlık kapsamında, 2023-2024 akademik yılı baz alınarak sizin kendi resmî internet sayfanızda yayınladığınız verileri baz alarak bir araştırma, inceleme yaptım ve 2024 yılında yükseköğretime kayıtlı kadın öğrenci sayısının oranının yüzde 51,7'ye yükseldiğini gördüm, çok mutlu oldum. Yalnız bizim lisans düzeyinde veya ön lisans düzeyinde yüzde 51,7'lere ulaştığımız kız öğrencilerin oranının, akademik kadrolar arttıkça, araştırma görevliliğinden başlamak suretiyle çok dramatik bir şekilde, hızlı bir şekilde düşüşe geçtiğini görmek bu arada bize sistemin işleyişini sorgulatan bir düşüş oluyor aslında. Burada ne yapıyoruz biz? Bu kadar başarılı olan öğrencilerin ilerlemesine engel olacak seviyeye getirecek acaba ne oluyor bu aralıkta? Şimdi, ben kendim uluslararası ilişkiler alanında doçentim ve ben kendim bizzat deneyimlerimden burada biraz sizlere bahsetmek istiyorum. Şöyle ki: "Pozitif ayrımcılık" ifadesine ben de şiddetle karşıyım fakat bu ayrımcılık yapılmaması gerektiği anlamında bir karşıtlık değil çünkü biz ilave olarak ne yaparsak yapalım sadece ve sadece eşit şartlara kadınları yaklaştırmak adına, bakın, eşit şartları sağlamak demiyorum, oraya yaklaştırmak adına atacağımız adımlar oluyor. Ben kendimi şu pozisyonda çok gördüm, hani pek çok akademisyeni buraya davet etsek, aynı şeyi yaşamıştır: Bir yandan kolumda kızımı uyutmaya çalışırken, bir yandan çorba karıştırırken -o dönemlerde tabii, bu ChatGPT veya AI, yapay zekâ çok gelişmiş değildi, her şeyi sesli olarak dinleyemiyordunuz- ben, doktora tezim için gerekli olan makaleleri öyle -altını çizerek- okuyabilecek alanım olmadığı için ücretli uygulamalar -devasa ücretliydi o zamanlar- satın almak suretiyle onları sese dönüştürüp kulaklığımın da bir yandan o makaleleri dinleyerek tezime hazırlanmak zorunda kaldığım zamanlardan geçtim. Dolayısıyla "pozitif ayrımcılık" ifadesine sonuna kadar karşıyım çünkü bu bir ayrımcılık değil. Çok fazla şey yapmalıyız fakat dediğim gibi, ne yaparsak yapalım, o arada kaybolan yüzdeler var ya, işte, rektörlüğe kadar uzanan süreç, bunun içerisinde dekanlık var, araştırma görevliliği dâhil olmak üzere kadınlarımızın o statüye gelene kadar... Çünkü akademik çalışma çok ciddi anlamda zaman isteyen bir iş, emek isteyen bir iş fakat bir gerçekliğimiz var ve maalesef bir türlü alışamadığımız -Kadına Yönelik Şiddet Araştırma Komisyonunun kuruluş sebeplerinden bir tanesi zaten budur- ve kadını bu yönde biraz daha eşit seviyeye getirmek için biz neler yapmalıyız konuşmalıyız ki bunun adı kesinlikle ve kesinlikle "pozitif ayrımcılık" değil. Bu bir ayrımcılık değil çünkü bu, karşılaşmış olan haksız -biz geriden başlıyoruz yarışa- ve geriden başladığımız kısmın birazcık, minimum şekilde telafi edilebilmesi adına, sistemi düzenleyebilmek için atmamız gereken adımlar aslında. O nedenle, biz hani az önce dedik ya, bu oranları konuşurken kadınların sistemde öğütüldüğü bir ara var; işte, o tam mesleki kariyerin en zirvesine ulaşabilmek için adım atması gereken dönemde hızlı bir şekilde düşüşe geçiyor bu oranlar. O yüzden, bizim sistemi belki yeniden inşasını konuşmamız, bu sistemin yeniden kurgulamamız gerektiği bir dönemdeyiz. O aradaki kayıp yüzdeler... Kız çocuklarımız üniversiteye girişte çok başarılı. Bu başarıyı normal şartlar altında, eşit şartlar altında sürdürülebilir kılmamız gerekiyor ki kız çocuklarımız, kadınlarımız bunu sürdürülebilir kapasitede; çoğunu bizzat tanıyorum, hepimiz buradayız, konuşuyoruz, biliyoruz. O yüzden bizim sistemi belki bu anlamda gözden geçirmemiz gerekiyor.

Burada yine sizin "web" sitenizden aldığım, bu "kadın-erkek fırsat eşitliğine destek ve eşitlikçi bakış açısını geliştirme üzerine politika ilkeleri" diye YÖK'ün internet sayfası üzerinden erişim sağladığımız bir kısım var. Ben buradan yola çıkarak merak

ettiğim birkaç şeyi sormak istiyorum. Ön lisans, lisans ve lisansüstü kademelerde yer alan derslerin içerik ve işleniş tarzları ki bizim buna da eğilmemiz gerekiyor; burada kadınlara yönelik olumsuz algılardan uzak durulması ve eğitim süreçlerinde kadın öğrencilerimizin kendilerini daha rahat ifade edebilmelerinin önündeki engellerin kaldırılabilmesi için YÖK tarafından ne gibi çalışmalar yürütülüyor? Tabii ki belli ilkeleri, çerçeveyi ortaya koyuyoruz, politika önerisi de sunuyoruz fakat bunların bir denetleme mekanizması var mı? Bunlar için oluşturulmuş, fiili olarak görev yapan kurullarımız var mı, varsa eğer neler yaptılar?

Yine, aynı şekilde, üniversitelerimizin kadın sorunlarını araştırma ve uygulama merkezlerinden YÖK'ün internet sayfasında bahsediliyor. Ben bu merkezlerin faaliyetlerinin kapsamını ve denetim mekanizmalarını... Ki asıl önemli olan kısım bu çünkü pek çok şey kuruyoruz, görünürde, kâğıt üzerinde çok güzel görünüyor fakat bunları denetlemediğimiz sürece, bunların işleyişini, yol haritasını belirlemeyip denetlenebilirliğini sağlayamadığımız sürece bunlar sadece birer eylem planı, çerçeve metin olarak kalmaya mahkûm olabiliyorlar. Dolayısıyla, bu merkezlerin, üniversiteler bünyesindeki bu merkezlerin faaliyetlerinin kapsamı ve denetim mekanizmaları konusunda bir veri bulunmuyor. Ben her tarafa baktım, kendi yerlerine de baktım, herhangi bir veriye de rastlamadım fakat sadece "YÖK tarafından teyit ve teşvik edileceği" ibaresi yer alıyor. Benim size sorum: Bu merkezler eliyle yürütülen kadın dostu kampüs uygulamalarının kapsamı, sürdürülebilirliği ve denetimleri nasıl sağlanıyor?

Bunun dışında da küçük bir öneride bulunmak istiyorum; yine "web" sitesinde epey bir incelediğimde karşıma çıkan: Yükseköğretimde yer alan kadın öğrenci sayılarından bahsederken "kız" ibaresi kullanılıyor ama araştırma görevlisi kadrosundan bahsederken "kadın" ibaresi kullanılıyor. Normalde, biliyorsunuz, bu ibare sadece yaş endeksli bir kavramdır, 18 yaş altını ifade eder. Oysa yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerimiz 18 yaş üstü öğrencilerimiz ve bizim zaten mücadele ettiğimiz, farklı tür endekslere dayanan, toplumsal ön kabullere dayanan ayrımı YÖK'ün yapmaması gerektiği yönünde. "Kadın öğrencilerimiz" çünkü artık 18 yaşından büyük ve yükseköğretim seviyesindeki kadın öğrenciler birer birey. Ailelerin -hani hep konuştuğumuz, bu normal, 18 yaşa kadar olan kısım- devlete emanet ettikleri çocuklar olmaktan çıktıklarını en başta YÖK olarak sizin ve bizlerin kabul etmesi gerekiyor. Dolayısıyla bu gibi ayrımcı ifadelerini resmî sitede görmek açıkçası beni biraz üzdü çünkü öğrenci olarak yüksek lisans ve doktora seviyesindeki öğrenciden bile bahsederken "kız öğrenci" diyoruz fakat 21 yaşındaki asistandan bahsederken "kadın çalışanlarımız" diyoruz. O zaman buradaki ayrımcılık şeye mi dayanıyor, sizdeki ayrım... Normal yaş endeksleri, dediğim gibi, 18 yaş altı ve üstüdür, bunun dışında da dünyada bir kabul yoktur fakat çok iyimser yaklaşacağım, toplumsal algının çok ötesinde iyimser yaklaşarak, acaba kendi maaşını kazananlara "kadın" diyoruz, henüz öğrenci statüsünde devam edenlere "kız çocuğu" mu diyoruz? Ben YÖK'ün buna bir açıklık getirmesi gerektiğini düşünüyorum. Kırmaya çalıştığımız diğer toplumsal endekslere girmiyorum bile.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler Sayın Dora.

Hocam, buyurun.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Yani o kadar derin, entelektüel bir açıklama yapamam bu söylediğinize. Bu çok basit bir düzeltme yani tashihi meselesidir, yoksa bunun sözünü ettiğiniz ayrımcılık çeşitleriyle bir alakası olmadığını herhâlde sizler takdir edersiniz.

ZUHAL KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş) - Dikkat çekmek istedim ben zaten.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Burada Yükseköğretim Kurulunun bir sefer böyle bir ayrımcılığı olmadığını, zaten kanunlar ve mevzuat çerçevesinde olamayacağını herhâlde hazırun, herkes burada bilir. Dolayısıyla buradaki sözünü ettiğiniz husus sadece tashihten kaynaklanan bir husustur, arkadaşlara söyleriz, onu düzeltirler. Dolayısıyla bu ayrımcılıkla alakalı benim uzun uzadıya açıklama, hukuki, felsefi, entelektüel bir açıklama yapmama gerek yok, sizin vaktinizi fazla da işgal etmemek adına. Tashihi arkadaşlar yaparlar, bütün bu sözünü ettiğiniz hususlar hemen kısa zamanda ortadan kalkmış olur.

Şimdi, bizim sunumumuzda -sağ olsun, Naci Bey de dile getirdi ama- belki altını çizmek lazım bazı hususların vuzuha kavuşması için: Bugün, şu anda araştırma görevlisi seviyesinde kadınların oranı yüzde 55. Bu oran üniversite sınavına girip üniversiteyi kazanan kadınların sayısından yüksek. Dolayısıyla araştırma görevlisi seviyesine gelmiş kadınların başarısı sanılanın aksine, lisans eğitiminde bir boşluk... Hani, o alanda, belirsiz alanda bir kayıptan söz edemeyiz.

ZUHAL KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş) - Ben rektörlüğe kadar çıkan sürece dedim.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Araştırma görevlisi düzeyi ki bu alan yüksek lisans ve doktora çalışmalarının yapıldığı alandır. Dolayısıyla lisanstan yüksek lisans ve doktora geçerken şu an itibarıyla kadınlar erkeklerden daha başarılıdır.

ZUHAL KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş) - Ama yönetim düzeyinde göremiyoruz Sayın Başkanım bunun karşılığını.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Ben size çok net olarak rakamları söylüyorum, yüzde 55 diyorum size yani yüzde 50-51 lisansa giriş başarısı, araştırma görevlisi olduğunda yüzde 55 diyorum. Bunu bir sefer tespit etmek ve kabul etmek lazım.

Sonrasına gelince, bu, şu demek oluyor aslında, siz de doçent olduğunuz için gayet iyi bilirsiniz: Eğer buradaki popülasyon bu başarısını devam ettirirse... Ki yine biz onu biraz önce sizlerle paylaşmış idik, 2004-2014 ve 2024 rakamlarına baktığınız zaman, bakın, araştırma görevlisi, öğretim görevlisi, doktor öğretim üyesi, doçent, doktor ve profesörlük düzeyinde kadın popülasyonunda ciddi bir artış yaşanıyor. Yani bu şu demek: On seneye kalmaz -bakın, ben size bir projeksiyon yapıyorum- şu araştırma görevliliğinde gördüğümüz kompozisyon doçentlikte de profesörlükte de diğer alanlarda da çok rahat bir şekilde görünecek. Bu Cumhuriyet tarihinde gördüğümüz, ilk kez deneyimlediğimiz, ilk defa tecrübe ettiğimiz bir gelişmedir. Cumhuriyet tarihinde böyle bir kompozisyon yok Sayın Vekilim. Dolayısıyla ilk defa bunu gördüğümüzden dolayı ben size projeksiyonu sunuyorum: On sene içerisinde, göreceksiniz, doçentlikte de profesörlükte de eğer -ceteris paribus- olağanüstü bir şey olmaz ve kadınların bu akademik yürüyüşü devam edecek olursa bu kompozisyon oralarda da kendini gösterecektir. Bunları ifade etmek isterim.

Dersler konusu önemli bir konu. Biz Yükseköğretim Kurulu olarak derslerin içeriğini, daha ziyade programların içinde yer alan derslere ilişkin çıktıları YÖKAK yani Yükseköğretim Kalite Kurulu ve onunla beraber çalışan kalite ajansları, dernekleri ve

vakıfları üzerinden takip ederiz yani acaba derslerin verilmesi neticesinde öğrenciler hangi müktesebatla programın çıktılarına elde ediyorlar, biz ancak işin bu tarafında bilhassa yer alırız. Ayrıca, herhangi bir şikâyet geldiği, herhangi bir dersle alakalı dersin olağan unsurlarının dışında kanuna, yönetmeliğe veya diğer mevzuata aykırı birtakım şeylerin işlendiği bilgisi ulaştığı takdirde o vakit, denetleme yoluyla veya üniversitelere bu konuda veri sunmak suretiyle üniversitelerden konuyu araştırmalarını, incelemelerini isteriz; bu bizim açımızdan takip edilmesi gereken bir husus.

Araştırma merkezlerinden söz ettiniz, biraz onunla da alakalı bir konu. Biraz önce sayın vekilim de ifade etmişti, bizim burada yapmaya çalıştığımız, aslında büyük ölçüde üniversiteler üzerinden bütün bunları takip etmeyi fevkalade önemli buluyoruz. Yükseköğretim Kurulu esas itibarıyla kalite standartlarını koyar ve o kalite standartlarını, üniversitelerin ne ölçüde faaliyet gösterdiğini denetler ve izler. Bunun ötesinde, Yükseköğretim Kurulunun rol kaparak üniversiteleri yönetmesini veya ona kalkışmasını biz çok doğru bulmayız Sayın Vekilim, zaten mevzuat buna elvermez.

ZUHAL KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş) - Çok pardon, bir sorum kaldı Sayın Başkanım: Bir de özellikle tıp ve mühendislik alanlarında, biliyorsunuz, bu erkek hocaların kadın asistanları çok fazla istemediğine yönelik çok fazla şikâyet alıyoruz, özellikle tıp alanında. Nedeni de şu: "İşte, doğum yapacak, izne çıkacak, sonrasında ne olacağı belli değil; ben burada elemansız kalacağım." şeklinde. Biz aynı zamanda bir yandan da doğum oranındaki artışı teşvik eden bir ülkeyiz oysa. Şimdi, bir yandan bunu teşvik etmeye çalışırken bir yandan "Şimdi doğum iznine çıkar." kaygısıyla onları orada elimine ettirsek eğer bu bizim genel üst politikamızla çok fazla çelişir. Belki bu gibi durumlarda şöyle bir önlem alınabilir mi acaba, mesela, YÖK eliyle "Doğum izni alan asistan ve onun üstündeki personel için bölüme maddi ve personel bakımından ilave destek sağlanacaktır."ın garantisi verilebilir mi? Çünkü bu çok kıymetli bir adım olur. Neden? Çünkü hekim arkadaşlarımız var, çok net biliyorum, ağlaya ağlaya çocuk yapmadılar. "Yapamam, hocaya sözüm var, buraya girmek karşılığında çocuk yapmayacağıma söz verdim." deyip 40'ından sonra anne olmak için çeşitli tedaviler uygulamaya başlıyorlar. Maalesef bununla çok fazla karşılaşılıyor, hocalar söylüyorlar "Eğer seni alırsam doğum iznine falan çıkmayacaksın, istemiyorum." diyorlar. Yani evliliğini bile öteleten hocalar var, bunları biliyoruz.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Sadece kadınlara mı?

ZUHAL KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş) - Ama şunu söylüyorum: Doğum iznine çıkar, hani o doğum izni... Çünkü biliyorsunuz, iki yıla kadar hakkı var ya. Bu gibi durumlarda burada bizim önleyici bir tedbir olarak buna... Çünkü dediğim gibi, biz bir yandan da doğumu teşvik etmek istiyoruz. O yüzden, doğum izni alan her personel için karşılığında bölüme o süre boyunca -ne kadar olursa olsun- personel desteği ya da maddi destek şeklinde bir çalışma yapılabilir diye düşünüyorum.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Yani maddi destek tarafı, biliyorsunuz, bazı bakanlıkları ilgilendiren bir konu.

ZUHAL KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş) - Bu aynı zamanda doğum teşviki olacağı için üst politika çerçevesinde ele alınabilir bir yaklaşım.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Yani işin o tarafı bazı bakanlıkları ilgilendirir.

Personele gelince, personel açığı konusunda elbette üniversitemiz ilgili programlarda... Personel açığıyla ilgili olmak üzere -ki bu, doğumdan kaynaklanabilir, çocuk bakımı olabilir veya ayrılabilir de- bunun planlanması yükseköğretim kurumlarının yönetimine bakar, onu söyleyebilirim. Yükseköğretim Kurulu olarak eğer üniversitelerden bize kadro desteği talebi gelirse yine söylediğim çerçevede biz mutlaka destek oluyoruz; zannediyorum bütün vekillerimiz, sizler de herhâlde bunu teslim edeceksiniz. Üniversitemizde bugün, çok şükür, kadro sıkıntısı çekilmemektedir yani biz bu konuda her türlü desteği veriyoruz ama diğer maddi destekler konusunun bizim biraz yetkilerimizi de aşan bir tarafı var.

ZUHAL KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş) - Ama işte doğum iznine çıkacak, dolayısıyla "Kadın personel istemiyorum." algısını yıkabilmemiz için bizim bir tedbir almamız lazım.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Biz not aldık, haklısınız, yüzde yüz haklısınız. Eskiden beri... Benim ilk araştırma görevlisi olduğum vakit bu sorunla karşı karşıya olan arkadaşlarımız oldu. Ama sadece kadınlar değil, onu da söyleyeyim, bazı erkek arkadaşlarımızın da evliliklerini hocalarımızın bu talepleri doğrultusunda geciktirdiğini biliyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, çok teşekkürler. Çok soru var, vekillerimiz bekliyor, biraz hızlandırılmasını istiyorum ama şunu ekleyeceğim: Cumhurbaşkanımız ya da Hükümetimiz "En az 3 çocuk olsun, 85 milyon nüfusumuz yakın bir zamanda 54 milyona düşecek Batı'dakiler gibi." derken sadece kadın akademisyenlerimiz çocuk doğursa gene yetmiyor yani ayrıca bu sadece kadın akademisyenlere değil. Tamam, çok çocuk önemli ama şöyle bir reklam vardı vaktiyle "Hem kariyer hem çocuk yaparım." deniyordu. İkisi bir arada olmuyor mu, bilmiyorum. Bir de birçok meslekte bu geçerli yani sadece akademi dünyasında değil, insanlar mesleklerinde bazen tercih yapıyorlar, öncelik sırası oluyor.

Ama önemli bir konuydu, çok teşekkürler.

Sayın Ekmekçi, buyurun.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Teşekkür ediyorum Başkanım.

Hocam, teşekkür ediyoruz sunumunuz için.

Öncelikle 34 yaş üstü kadınlar için yapılan projeyi çok kıymetli bulduğumu ifade etmek istiyorum. İnşallah her alanda daha da genişlemesini diliyorum.

Hocam, özellikle taşradaki üniversitelerin yükseköğretimin yanı sıra ilin kültür ve sosyal düzeyini de yukarı çeken, ile rehberlik eden bir sorumluluk üstlendiklerini düşünüyoruz, bu nedenle çok kıymetliler ve bu şekilde de iller üniversitelerine bakarak kendilerini şekillendirmekte, eksiklerini kapatmaktalar. Yani üniversitelerin zihni yerleşkesi aslında Anadolu'da tüm şehir. Ben Komisyon göreviyle bağlantı kurduğumda, bu noktada kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla mücadelede üniversitemizin topluma ne gibi hizmetleri var? Bu noktada, diğer kurumlarla olan ilişkileri nasıl, bunu daha somutlaştırarak ne gibi çalışmalar yapılmakta? YÖK bu noktada nasıl bir yönlendirme yapıyor? Ben bunları sizden rica ediyorum hocam.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler.

Hocam, buyurun.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Aslında sunumun son bölümünde de vardı, ilgili bakanlık olan Aile Bakanlığı'mız başta olmak üzere Çalışma Bakanlığımızla da bazı politika belgeleri üzerinden birlikte, eşanlı olarak uyumlu hareket ettiğimizi ifade etmek isterim. İlgili bakanlıkların eylem planlarında geçen bir kısım maddelerin icraatından veya uygulamasından doğrudan Yükseköğretim Kurulunun da sorumlu olduğunu ifade etmem gerekiyor. Bizim Yükseköğretim Kurulu olarak, bu çerçevede, araştırma merkezlerinin aktif olmalarını, yayın yapmalarını, farkındalık etkinliklerine ve faaliyetlerine yönelmelerini bilhassa teşvik ettiğimizi söylemem lazım. Bu bizim için önemli bir nokta. İkincisi, biz bir kısım derslerde bu konuların mutlaka yer alması gerektiğini dile getiriyoruz. Bazı programların seçimlik derslerinde bu çerçevede derslerin ihdas edildiğini ve seçen öğrencilere bu derslerin verildiğini dile getiriyoruz ki bu, işin eğitim ve öğretim tarafıyla alakalı.

Bir diğer önemli konu, biz, kadınların, yetişmiş bireylerin öncelikle üniversiteye erişimi konusundaki engellerin tamamen kaldırılması hususunda önemli adımlar atıyoruz. Aslında 34 yaş üstü uygulaması bunun bir neticesidir yani öncelikle erişim çok önemli çünkü erişim yükseköğretim alanında erkek ile kadının eşit rekabet şartlarına ulaşması anlamına geliyor. Bu bakımdan, eşit rekabet şartlarında veya o ortamda kadın ve erkek öğrencilerin eğitim öğretim almasının gelecekte hayatlarını kazanmak, iktisap etmek bakımından önemli bir altyapıyı oluşturduğunu söylemem lazım.

Eğitim öğretim bakımından erişimin yanında ikinci olarak size söyleyeceğim husus, üniversitelerimizde -biraz önce de ifade edildi- "kadın dostu kampüs" uygulaması veya o isimle anılmasa bile "pozitif ayrımcılık" -bu kelimenin de üstünü çizdik altını değil- çerçevesinde, kadın öğrencilerin bilhassa doğuda eğitim öğretime daha güçlü katılımını sağlamak üzere oryantasyon çalışmaları başta olmak üzere... Bakın, bu, belki Ankara, İstanbul ve İzmir'de çok anlamlı olmayabilir ama doğudaki üniversitelerde fevkalade önemli olduğunu ifade etmek isterim.

Üçüncü olarak söyleyeceğim size çok ayrıntı gelebilecek, spora yönelmek ve spor yapmak bakımından üniversitelerde başlatmış olduğumuz Spor Dostu Kampüs Projesi de bu amaca hizmet etmektedir. Çünkü bizim gördüğümüz bir şey var -hekim arkadaşlarımız varsa gayet iyi bilirler- öğrencilerimiz hareketsiz ama en hareketsizi erkeklere nispeten kadınlar yani kadınların hareketsizliği daha fazla erkeklerden. Hareketsizlik oranı Sayın Komisyon Başkanım, yüzde 90'ların üzerinde üniversitelerde. Dolayısıyla aslında, bu Spor Dostu Kampüs Projesi'nin adında "kadın" olmasa bile bu açıdan fevkalade önemli bir hizmet verdiğini ve bu sene, inşallah, 19 Mayıs 2025 tarihinde 19 Mayıs Üniversitesinde bütün üniversitelerimizi bir sıralamayla, "ranking"le ilan edeceğiz ve bu noktada hangi üniversitenin kadın veya erkek öğrenciyi bu bakımdan teşvik ettiğini duyuracağız, ilan edeceğiz. Belki sorunuz tabii, çok şey olunca...

Bir diğer önemli konu...

ELİF ESEN (İstanbul) - Sayın Başkan, buraya geçmeden şunu sormak istiyorum.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Buyurun.

ELİF ESEN (İstanbul) - 2'nci maddede "Erişimden sonra oryantasyon." dediniz.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Evet.

ELİF ESEN (İstanbul) - Bu kısmı biraz açabilir misiniz? Neyi kastediyorsunuz?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Elbette, şu: Şimdi, çocuklar liseyi bitirip geliyorlar, üniversite ortamı gerçekten liseyle mukayese edilmeyecek bir ortam. Yani çocuklar bir bakıyorlar işte, sınıf öğretmeni yok, okul müdürü yok; istedikleri gibi giyiniyorlar, işte derse giriyor, girmiyor, öğretmen "Niye girmedin?" diye hemen peşinden gitmiyor; kantinde oturabiliyor, işte orada ne bileyim birtakım alışkanlıklara yönelebiliyor veya eğitim öğretimle alakalı olmak üzere çocuklar bazen bocalayabiliyorlar. Hazırlıklı öğrencide sıkıntı yok, mesela büyükşehirlerde bunlar çok büyük sıkıntı değil değerli vekillerim yani onlar zaten hakikaten hazırlıklı geldiği için böyle hemen oturup işte... Ama düşünün ki ilk defa kendi ilinin dışında, ailesinden uzak eğitim ortamına giren bir kadın veya erkek düşünün -fark etmez yani- şimdi orada ciddi bir şey var. Yani bizim üniversitelerden istediğimiz, rektörlerden bizzat ben kendim takip ediyorum her sene kayıt döneminde kayıt yaptıran öğrencilerle bölüm düzeyinde ilgilenme hususunu. Bu oryantasyon çalışması yani öğrencileri yükseköğretime yöneltme ve alıştırma yani sorunsuz bu eğitime geçişi kastediyoruz.

ELİF ESEN (İstanbul) - Başlangıç dönemine hitap eden...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Tabii, doğru ancak kayıt yapanlar.

ELİF ESEN (İstanbul) - Öğrencinin sürdürülebilirliğini desteklemek üzere bir mekanizma var mı ya da konuşmanızın ilerleyen safhasında gelecek mi?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - "Sürdürülebilir" derken?

ELİF ESEN (İstanbul) - Yani öğrencinin, özellikle kız öğrencilerin üniversitede kalmaları ve o üniversiteyi başarılı şekilde...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Akademik anlamda.

ELİF ESEN (İstanbul) - E, tabii yani çünkü eğitimden kopma daha çok kız öğrencilerde gerçekleşiyor, onunla ilgili bir destek mekanizması...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Var, var.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Esen, sorularınızı Komisyon üyelerinden sonra alsak olur mu?

ELİF ESEN (İstanbul) - Başkanım ama bu apayrı bir soru değil o cevabın devamı niteliğindeydi, o yüzden sordum, kusura bakmayın.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Doğru, tabii, estağfurullah.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şöyle: Çok hızlı hemen cevap verebilirim. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık merkezlerimiz de aslında tam olarak bu amaca hizmet ediyor. Biz, bu merkezlere personel kullanım izinleri veriyoruz Sayın Vekilim. Bu gerçekten o kadar kıymetli ki çocukların ailelerinden uzak bir ortamda herhangi bir derdini bilimsel anlamda kendisini açabileceği yegâne birimler aslında buralar oluyor yani rehberlik ve psikolojik danışma merkezleri ki bu bizim açımızdan da fevkalade önemli.

Bunların dışında bütün üniversitemizde kadına şiddet konusunda, başta rektör ve rektör yardımcıları olmak üzere, yönetim kurulu ve senato üyelerinin daha doğrusu ciddi bir farkındalık geliştirmiş olduğunu ifade edebilirim. Araştırma geliştirmeye yönelik, daha doğrusu araştırma kısmına da eğitim öğretim dışında değinmek lazım. Biraz önce, mesai arkadaşım Naci Bey de ifade etti, akademik anlamda baktığınız zaman aslında gerek yayın sayıları gerek tez sayıları fena değil, bunu ifade etmek lazım, belki bunların daha fazla yaygınlaştırılmasına ihtiyaç var. Yükseköğretim Kurulunun dışında da hiç şüphe yok ki ilgili bakanlıkların vermiş olduğu çok ciddi destekler var; Gençlik ve Spor Bakanlığı başta olmak üzere, Aile Bakanlığıımızın içinde de üniversitelerin içine yönelik destek programlarının ve birimlerinin olduğunu söyleyebilirim sizlere.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Saki, buyurun.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Teşekkür ediyorum.

Öncelikle sunumda, flört şiddeti ve siber zorbalık vurgusunun olması çok önemliydi çünkü hem liselerde hem üniversitede gerçekten kadınların çok yaygın bir şekilde siber zorbalığa uğradığını, flört şiddetine maruz bırakıldıklarını biliyoruz; bu konuda birtakım adımlar atılması gerçekten çok önemli. Ben, hemen buradan YÖK'ün 2015 yılındaki Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi'nin 2019'da kaldırılmasının pratik sonuçlarına değinmek istiyorum. Neden? Çünkü YÖK tarafından "Değerlerimize aykırı." diyerek kaldırılan, iptal edilen bu belge birtakım pratik sorumluluklar yükliyordu üniversitelere, neydi o? Cinsel taciz başta olmak üzere, erkek şiddetine karşı bütüncül bir politika geliştirilmesi, eğitim çalışmaları, yurtlar bölgesinin özellikle kadınlar için güvenli olması, aydınlık olması meselesi ve ayrıca kadına yönelik şiddetle ilgili, erkek şiddetiyle ilgili destek birimlerinin kurulması yükümlülükleri tanıyordu. Şimdi, bunlar kaldırılınca basit bir şey olmadı; size, mesela, üniversitelerde olan cinsel tacizi ve saldırıyı önleme birimlerinden söz etmek istiyorum, kısa adı "CTS." Cinsel şiddete uğrayan üniversitedeki kadınların haklarını, sadece kadınların değil cinsel şiddete uğrayan tüm üniversite mensuplarının hakları için hukuki ve idari desteği kendisine bir politika olarak alan, hem psikolojik destek veren kulüplerdi bunlar, topluluklardı. Ama ilk olarak Boğaziçi Üniversitesinde kayyum rektör tarafından kapatıldı, cinsel taciz önleme komisyonu fiilen şu anda etkisiz; hemen peşine 9 Eylül Üniversitesinde yine benzer bir şekilde bu yöndeki topluluk ve destek mekanizması ortadan kaldırıldı.

Şimdi, ayrıca, yine Boğaziçi Üniversitesinde LGBTİ+ kulübü üstelik de basılarak kulüp suçmuş gibi orası kriminalize edildi. Şimdi, bunları niye söylüyorum? Bunların üniversiteler açısından doğrudan şeyi var, etkisi var. Neden? Çünkü buralara rahatlıkla başvurabilen, üstelik de öğrencilerin yani bir hiyerarşi içinde değil öğrencilerin kendilerinin orada kendi güvenli alanlarını kendilerinin tarifledikleri -ve biliyorsunuz, eşitler arasında güven daha iyi kurulur- yapıları.

Bunların ne gibi sonuçları oluyor? Şöyle sonuçları oluyor: Mesela, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği suç değil. Uluslararası anlaşmalarda, Anayasa'da falan hiç kimse cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği nedeniyle şiddete maruz bırakılamaz, tacize uğrayamaz; suçtur bu ama sanki suç olan bu değil de diğer LGBTİ+ toplulukmuş gibi bu şekilde hedefe konulmasının ağır sonuçları oluyor. Mesela İzmir Alsancak'ta iki gün önce trans kadın Cansu C. intihar etti; İstanbul'da Damla, Eylül, Johnson; Konya'da Burcu... Trans kadınlar da kadın dolayısıyla kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla mücadele araştırma komisyonunda trans kadınların da haklarını ve özgürce yaşama taleplerini görmeliyiz biz; bu birincisi, bununla ilgili üniversitelerde gerçekten ciddi yapısal sorunlar var.

Bir başkası: YÖK'ün Disiplin Kurulu var, yalnız burada erkek şiddetiyle mücadelede YÖK'ün disiplin hukukunun üniversitelerde uygulanma biçimi direkt şeye bağlanıyor yani kadınlara, kadın öğrencilere direkt "Önce adli yargıya git." deniyor. Halbuki, kadına yönelik şiddetle ciddiyetle mücadele edilmek isteniyorsa üniversitenin kendi kurullarında, öncelikle YÖK'ün kendi disiplin hiyerarşisi içinde bu tür başvuruları adli makamlara yönlendirmeden de yaptırımlar uygulaması mümkün. Şimdi, özellikle kadın öğrenciler burada ciddi problemler yaşıyor. Biliyorsunuz, birçok defa basında görmüşüzdür, hemen hemen tüm üniversitelerde de kadına yönelik şiddet, taciz, tecavüz meseleleri oluyor; üstelik hiyerarşi bakımından da yani öğretim görevlisi, asistan arasında da böyle olduğu zaman çok daha büyük problem oluyor. Zaten başvuru yapmak çok zor kadınlar için ama böyle adli makamlara yönlendirme öncelikli olunca... Hatta -şimdi vaktimiz yok, birçok örnek verebilirim- mesela YÖK'ün, üniversitenin disiplin kuruluna başvurmuş "Önce adli makamlardan sonuç al, ondan sonra gel." deniyor. Bu, ağır mağduriyetlere yol açıyor, bununla ilgili ciddi bir düzenleme yapılması lazım çünkü adli makamlara nasıl karar verdiğine girmeyelim, onu her gün yaşıyoruz.

Bir başka konu yine, bir başka ayak, 6284 sayılı Kanun. Biliyorsunuz, 6284 sayılı Kanun sadece ceza değil, kadına yönelik şiddet, ayrımcılık meselesinde önden tedbir alma konusunda ciddi maddelere sahip yani daha şiddet vuku bulmadan önce önleme, koruma tedbiri gibi. Şimdi, burada üniversiteler...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bunları YÖK'le bağlantılı hâle getireceksiniz herhâlde.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Evet, hemen bağlantılı hâle getiriyorum.

Şimdi, üniversite öğrencileri arasında da erkek arkadaşı, araştırma görevlisi koruma talep ediyor, üniversitelerde koruma talep ediliyor ama demin dediğim gerekçeyle disiplin yönetmeliğinde bir yaptırım uygulanmıyor çünkü adli makamların sonucu bekleniyor. Bu beklenirken ne oluyor? Şiddet faili erkek elini kolunu sallaya sallaya üniversite koridorlarında, her yerde büyük bir özgüvenle dolaşırken kadın öğrenci eğitimden mahrum kalıyor, onunla yüzleşmemek için o alanlara gitmiyor ve bir kere daha hem şiddete maruz kalıyor hem de kendi güvenli alanını yaratmakla sorumlu olan bir kanun -6284- olmasına rağmen üniversite öğrencileri, kadın öğrenciler buralarda şiddete maruz bırakılıyor ve fail uzaklaştırılması gerekirken ne yazık ki şiddete uğrayan kadınlar kamusal alanlardan uzaklaştırılıyor. Buna ilişkin de ciddi düzenleme yapılması gerekir diyorum ben.

Bir başka konu da yine, üniversite öğrencileri arasında kayıplar var. Mesela Gülistan Doku, üniversite öğrencisiydi hâlâ akıbeti belli değil, mesela üniversitesinin bu konuda baskı unsuru olması gerekir. Rojin Kabaiş, yine üniversite öğrencisi her ikisi de yurttan çıktıktan sonra... Gülistan Doku'nun hâlâ ne yaşadığını bilmiyoruz, hâlâ akıbetini bilmiyoruz; Rojin Kabaiş'in ki ise "intihar" diye örtbas edilmeye çalışılıyor. Halbuki kadınlar, böyle "intihar" denen birçok vakanın aslında erkek şiddeti olduğunu ortaya çıkardılar. Bu anlamda da üniversitedeki daha doğrusu şiddete maruz bırakılmış, katledilmiş üniversite öğrencilerinin de YÖK'ün sorumluluğunda olması gerekir, onların güvenliği de çok önemli.

Diğer konuları zaten konuştuk, eğitimdeki cinsiyet ayrımcılığı meselesini. Orada da çok söylenecek şey var ama Komisyonumuz şiddete ve ayrımcılığa maruz bırakılan kadınlar olduğu için şimdilik burada bırakıyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler.

Sayın Başkan, buyurun.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Beni ilgilendiren kısma cevap vereceğim.

Şimdi, bizim, disiplin sürecini, bildiğiniz üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinden sizlerin iradesiyle şekillenen mevzuat yani kanun ve ona bağlı yönetmelik çerçevesinde yürüttüğümüzü öncelikle ifade etmem lazım. Dolayısıyla, biz kanunlarla hareket ediyoruz, hareket ettiğimiz kanun da Büyük Millet Meclisinden malum neşet ediyor; bir.

İki, şahsi kanaatimi söyleyeyim: Disiplinde kadın-erkek ayrımını ben doğrusu çağ dışı buluyorum. Ayrıca bizim disiplin kurallarımız da bu bakımdan -onu da ifade edeyim- herhangi bir cinsiyete dayanmak veya kadın veya erkekten herhangi bir tanesine avantaj veya diğerine dezavantaj sağlamak üzerine kurulu değildir; bu, iki.

Üç: Sayın Vekilim, bakın, Yükseköğretim Kurulunda tacize sıfır tolerans var, sıfır tolerans. Kadından da gelse, erkekten de gelse fark etmez; Yükseköğretim Kurulunun bu konuda... Yani gerekirse bu konudaki bazı istatistikleri de sizlerle paylaşabiliriz, onu da sizlere ifade edebilirim. Bir sefer -malum yine ilgili mevzuat dahilinde diyelim- bir kadın öğrenci veya kadın öğretim elemanından bir şikâyet vuku buldu veya işte, birkaç kadından, öğrenci, öğretim elemanı olabilir veya idari personel olabilir; bakın, bu konuda Yükseköğretim Kurulu dakika -eskilerin tabiriyle- fevt etmeden gereğini yapıyor. Nedir o gerek? Yine, 53'ün ilgili maddelerinde geçmişse kamu görevinden uzaklaştırmayla neticeleniyor. Bakın, vuku bulmuşsa çıkarma cezası. Bu konuda Yükseköğretim Kurulu... Bakın, bir tane örnek bile şey yapamazsınız, veremezsiniz, belki bu kararlı tutumdan olsa gerek. Biz Meclisimize de bu vesileyle teşekkür etmek istiyoruz çünkü bu mevzuat dolayısıyla bu konuda fevkalade önemli bir gelişme kaydettik; son yıllarda bize intikal eden, üniversitelerden intikal eden taciz soruşturma dosyalarında ciddi bir azalmanın olduğunu ifade edebilirim, en azından benim görevde bulunduğum süre zarfı için söyleyebilirim bunu. Gerekirse -Meclis bizden talep ettiği takdirde- bunların sayılarını da verebiliriz. Dolayısıyla, bu konuda ne üniversitelerde ne Yükseköğretim Kurulunda kadın veya erkeğe dayalı bir ayrımcılığın asla olamayacağını, olmadığını dile getirmek isterim. Bu, bizim için fevkalade önemli bir konu çünkü neticede öğrenciler açısından bakıldığında, kadın da olsa erkek de olsa bunlar hepimizin evlatları yani. Bunu ifade etmek isterim.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Bir noktaya işaret etmek istiyorum ayrıca.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Buyurun elbette.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Bir de şöyle bir mesele var: Biliyorsunuz, Afrikalı öğrenciler...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Uluslararası öğrencilerden bahsediyorsunuz.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Evet, uluslararası öğrenciler.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - "Yabancı öğrenci" demiyoruz.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Ben niye özellikle "Afrikalı öğrenci" dedim, Karabük Üniversitesinde biliyorsunuz, o küçücük kampüste büyük oranda Gabon'dan gelen çok sayıda öğrenci var ve orada öğrenciler ayrımcılığa, ırkçılığa çok maruz kalıyorlar. Nereden biliyorum bunu? İki yıl önce Filyos Çayı'nda cansız bedeni bulunan 17 yaşındaki Gabonlu Karabük Üniversitesi öğrencisi Dina'nın davasını biz iki yıl -üniversiteyle de iletişim hâlinde- takip ettik. Bu sadece Dina vesilesiyle gündem oldu ama çok fazla sayıda öğrenci özellikle kadın öğrenciler burada kötü şartlarda ayrımcılığa, şiddete açık hâlde yaşıyorlar. Bu tür eğitim anlaşmaları önemli, üniversitelerle anlaşma yapıp onların buraya gelmesi mühim ama özellikle kadın öğrencilerin, özellikle Afrika'dan gelenlerin ağır ırkçılığa maruz bırakıldığını görerek bu konuda tedbir alınması gerekir. Bu konuda bir ilgiyi neredeyse hiç görmüyoruz. YÖK'le o dönemde de konuştuk. Yani bu, gerçekten ağır bir problem çünkü sadece Karabük'te değil, Kütahya, Konya gibi belli şehirlere bir de yönlendiriliyor.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Buna cevap vermek durumundayım.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Tamam.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Yani buna cevap vermek durumundayım.

Sayın Vekilim, Karabük Üniversitesi kapsamında, bir sefer, yabancı düşmanlık kampanyalarının Türkiye'de yapıldığını ve bu yabancı düşmanlığına karşı maalesef, maalesef -birtakım- hani bu konuda ırkçılığa karşı çıkanlar tarafından bile gereken cevabın verilmediğini ben bu konuyu çok yakın takip eden biri olarak söyleyeyim, bunu söyleyeyim. Yani bu konuyu sürekli gündeme getirenler... Aslında suistimalleri dile getirmek... Varsa mutlaka önü alınmak lazım ama bakın, benim o dönem gerek il Emniyet müdürlüğüyle gerek valilikle gerek sayın vekillerimizle çok yakın temasım oldu. Soru ve cevaplar şu: "Burada okuyan uluslararası öğrencilerin suça katılımı ildeki diğer kimselerin, aynı yaş grubundakilerin suça katılımından yüksek mi?" Cevap: Hayır. "Peki, buradaki uluslararası öğrencilerin uyuşturucu, işte fuhuş, vesair gayriahlaki toplum ve kanunlarla uyuşmayan tutum ve davranışlar, bunların oranları yüksek mi?" Hayır, değil. "Peki, burada, Karabük'te genel ahlak seviyesinin aşağısında, bu öğrenciler dolayısıyla daha aşağısında olduğunu söyleyebilir misiniz?" Hayır. Peki, böyleyse niye Vekilim, bu uluslararası öğrencilere destek olunmuyor? Niye yabancı düşmanlığına yeteri kadar hep beraber karşı çıkmıyoruz? Ben bunu doğrusu merak ediyorum. Bakın, bir...

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Benim sorumu bana soruyorsunuz.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Hayır. Ben bir bürokrat olarak bunun peşinde koşuyorum, bunun peşinde ben koşuyorum.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Siz de tarafısınız yani faşizme karşı, ırkçılığa karşı olarak kendinizi tanımlıyorsunuz.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bu çocuklara bu kadar... Bir siyasetçi değilim ben, bakın ben Yükseköğretim Kurulu Başkanı olarak bunları yaptığımı size söylüyorum. Ama ben o dönemde kimlerin destek verip vermediğini gayet iyi biliyorum, gayet iyi biliyorum Sayın Vekilim yani bunu söyleyeyim.

Dolayısıyla şimdi Gabonlu öğrenciyle de alakalı, evet, hepimiz zaten gerekli, bizi aşıyor, Emniyet falan, o konular... Ama bilin ki bilin ki bu öğrenci hadisesi, bu vaka Türkiye'den çıkıp Afrika'nın en ücra köşelerine kadar taşınmış vaziyette. Niye taşınıyor?

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Bu çok doğal ama...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Çok mu doğal?

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Evet.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Yani bakın, ben Afrikalı büyükelçilerle senede iki sefer görüşüyorum, iki sefer görüşüyorum, Afrikalı büyükelçiler...

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Bölmek istemiyorum da yeni duruşma, aileyle ilgili... Onlar dertlerini anlatıyorlar, uluslararası basına konuşuyor, ta Gabon'dan 7 kere geldiler ve şu anda tek bir fail yok yargılanan yani çok acı.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bakın, bunun, ben işin...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ben araya girmeyeyim ama Sayın Vekilim, şimdi bu YÖK Başkanımızın değil, adaletin konusu.

Çok teşekkürler.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Ben bu konuda söz isteyeceğim Sayın Cevizoğlu, müsaadeniz varsa.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Özbudun Hocam, bu konuyla mı ilgili?

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Ama bir yanlışı düzeltmek istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bu konuyla ilgili?

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Evet.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocamız bitirsin de size...

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şunu ifade edelim isterseniz: Uluslararası öğrencilere karşı "yabancı düşmanlığı" kavramıyla biz bilhassa devam etmeye çalışıyoruz. Bu öğrenciler bizim misafirimiz, burada eğitim görecekları ve dönüp ülkelerinde çalışacaklar. Türkiye'de bu kadar uluslararası öğrencinin okuması pek çok kesimi rahatsız ediyor, pek çok kesimi rahatsız ediyor; bunu ifade etmemiz lazım Sayın Vekilim, bunu söylememiz lazım. Bugün 350 bine yaklaşan uluslararası öğrencimiz var. İnşallah niyetimiz bizim, bunu 500 bine çıkarmak eğer kapasitemiz elverirse belki önümüzdeki yıllarda, bir on seneye kadar, uygun bir vakte kadar bunu daha da yukarılara çıkarıp dünyada en fazla uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapan ilk 3 ülkeden biri olmak istiyoruz.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Bunda hiçbir sakınca yok ama onlar nerede barınır, ne yer, ne içer, hangi koşullarda... Onda da sorumluluk duymak gerekir.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Onları da söyleyelim, onları da size anlatayım. Bunların hepsini size, bakın, birkaç başlık... Türkiye'de yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrencilere sunduğu eğitim maliyetlerini Avrupa ve Amerika'yla mukayese ettiğiniz zaman, eğitimin kalitesi dikkate alındığında fevkalade tolere edilebilir ve ödenebilir bir seviyede olduğunu biz değil, yabancılar söylüyor. Yani bir lisans okumak... "Avrupa'da veya Türkiye'de mi lisans okuyayım?" denildiğinde -lisans eğitiminden bahsediyorum lisans eğitiminin kalitesi- "Bu maliyetlerde Avrupa'da okunamaz, Türkiye'de okunur." deyip Türkiye'ye geliyorlar. Ayrıca, kültürel anlamda, uygarlık anlamında, manevi değerler anlamında da buraya bir yatkınlık olması hasebiyle Polonya yerine Türkiye'ye gelmeyi bu öğrenciler tercih ediyorlar. Dolayısıyla şu konuda ben vekillerimle hemfikirim: Uluslararası öğrencilerin mutlaka sigorta, barınma ve diğer hususlarda daha da geliştirilmeye açık tarafların olduğunu ve bunu bizim ilgili bakanlıklarla zaten paylaştığımızı, onların da bu konuda adımlar attığını biliyoruz. Biz bir üst lige çıkacaksa uluslararası öğrenciler konusunda almamız gereken tedbirler daha var, onları da zaten bize düşen kısmıyla biz alıyoruz.

Mesela bunlardan bir tanesi -inşallah sizlerin önüne geldiğinde sizlerin de desteklerini bekliyoruz- uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye gelişi, transferi esnasında bu arayüzler konusunda bir düzenleme yapacağız. Bu düzenleme daha fazla kayıt, daha fazla şeffaflığı gerektiren bir düzenlemedir. Eğer sayın vekillerimiz de bu projeyi desteklerlerse inşallah çok daha şeffaf yollarla ve araçlarla yani kayıtlı bir şekilde girişin önünü böylelikle açmış olacağız.

Türk yükseköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin -Sayın Vekilim, bu not önemli- yüzde 95'i kendi imkânlarıyla okuyor. Türkiye bursu kazanan 350 bin öğrencinin sadece yüzde 5'i -Komisyon Başkanım yani- burslu okuyor, yüzde 95'i kendi cebinden, parayla okuyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Büyük bir katkı yani. Bunda küresel eğitim lobilerinin de etkisi var mı acaba Türkiye'de böyle olayları öne çıkarmak için? Mesela, Avrupa'da biz şunu görüyoruz: Zenofobiyi yani yabancı düşmanlığını... Yani özellikle Türk ya da Müslüman, İslam düşmanlığını görüyoruz ama mesela, biz Türkiye'de sokakta bir Hristiyan düşmanlığına tanık değiliz, böyle bir şey yok. Yani buna da dikkat etmek gerekiyor galiba ama...

Siz tamamlayın, Özbudun Hocama döneceğim.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bunu bize ihraç etmeye çalışıyorlar, onu söylemek istiyorum. Ama her zaman söylediğim gibi, bu topraklar yabancı düşmanlığı tohumuna yabancısıdır yani.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Özbudun Hocam, buyurun.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Çok teşekkür ederim.

Ben, Özgül Vekilimizin bir açıklamasına karşı çıktığım için kayıtlara geçmesi bakımından söz aldım.

Şimdi, Sayın YÖK Başkanımızdan kendi alanlarıyla ilgili olmayacak bir talepte bulundular, işte, Rojin'in ismi verilmek suretiyle, diğer cinayete kurban gitmiş öğrencilerin ismi verilmek suretiyle. Elbette ki hepimiz yurttaş olarak bu cinayetlere duyarlıyız ve çözümünü arzu ediyoruz. Ama bir Sayın YÖK Başkanının ve YÖK teşkilatının görevi bu değil, bir kez, Anayasa'mızın ilgili hükümlerinin dışına çıkarak faaliyet gösteremezler. Bu, Emniyet teşkilatının, İçişleri Bakanlığının, Adalet Bakanlığının yerine getirmesi gereken görevler. Bakın, Anayasa'nın 6'ncı maddesi var: "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasa'dan almayan bir yetki kullanamaz." YÖK'e verilmiş Emniyet teşkilatına ait bir yetkiyi kullanma hükmü Anayasa'da veya mevzuatta yok. Dolayısıyla duygusal motiflerle, olmayacak taleplerde bulunmayalım, yetki karmaşası doğar. O takdirde YÖK, YÖK olmaktan çıkar; bu birinci gerekçem.

İkincisi: Şu ana kadar birçok kurumun anayasa reformu çalışmasında yer aldım. Sayın YÖK Başkanımızı ve buradaki diğer bürokratları tenzih ederek konuşuyorum. YÖK dediğimiz Kurul, 12 Eylül yönetiminin üniversiteler ve üniversite gençliği üzerinde vesayet denetimi yapmak üzere oluşturduğu bir kurul ve giderek hantallaşan, iş kapasitesi giderek artan ve aslında

üniversitelerde kalite denetimiyle sınırlanması gereken misyonun ötesine geçen çok zor bir fonksiyonu icra ediyorlar. Katıldığım bütün anayasa reformu çalışmalarında YÖK'ün çalışma sahasının daraltılması gerektiği, bir kalite denetim rolü üstlenecek pozisyona getirilmesi gerektiği savunulmuştur. Dolayısıyla, YÖK'ü bir polis teşkilatına dönüştürme arzusunu çok yanlış bulduğum için söz aldım.

Müsaadeniz olursa bir küçük soru soracağım konumuzla bağlantılı: Şimdi, birtakım mekanizmalar değişiyor, yanlışım olabilir, ben beş yıldan beri üniversitenin dışındayım. Evvelce, Yükseköğretim Kurulunun yurt dışı bursları olurdu, akademik çalışma yapmak için gönüllü olan gençlere. Bu burslar devam ediyor mu ve ediyorsa o bursların dağılımı içinde kız öğrencilerin oranına ait bir istatistik var mı?

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler.

Buyurun Başkanım.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Sayın Vekilim çok güzel bir soru gerçekten. Artarak devam ediyor burslar, öyle söyleyeyim ve bursları da çeşitlendiriyoruz. Nasıl çeşitlendiriyoruz? Sizler de akademisyen olduğunuz için gayet iyi bilirsiniz. Bir sefer "kısa ve uzun süreli burslar" diye bir ayrıma gidiyoruz. Yani doktora öğrencisi mesela çocuk, gidecek üç ay, dört ay teziyle alakalı bazı kaynakları görüp dönmek istiyor. Bu burs sayılarını ciddi bir şekilde artırdık. Daha uzun süreli mesela bir proje üzerinden diyelim bir üniversiteyle anlaşıyor "Ben falanca konuda çalışma yapmak istiyorum, bir sene kalmak istiyorum." diyor, bu da uzun süreli burslar kapsamına giriyor. 3, 6, 9 aylık ve 12 aylık Sayın Vekilim burslarımız var. Bu bursları da şöyle yapıyoruz: Biz Yükseköğretim Kurulu olarak fazla işin içine girmek istemiyoruz. Bu konuda bütün müracaatları üniversitelere yapmalarını istiyoruz ve üniversitelerden kabul edilen burslara, daha doğrusu tekliflere biz burs veriyoruz. Dolayısıyla, bizimle çocuk temas etmeden üniversitesini ikna etmişse bu bursları alıyor.

Peki "Burs miktarı ne kadar?" diye soracak olursanız, gerçekten orada çok cesur bir adım attık. Ayda 1.200 dolar burs veriyoruz ve karşılıksız bu, para istemiyoruz. Sadece diyoruz ki: "Git, istediğin çalışmaları yap, bunları üniversiteye rapor et. Üniversite raporunu kabul ediyorsa sorun yok." Artı, bir şey daha veriyoruz, bir de gidiş-dönüş uçak ücretlerini de biz veriyoruz, sırf teşvik etmek amacıyla. Yani bir, uçakla gidip gelecek, o bizden artı her ay da 1.200 dolar bizden alıyor. Şöyle bir hesap yaptık: Evet, maaşlar bugün tartışma konusu, akademik meseleler falan ama herhangi bir araştırma görevlisi mesela Amerika'da bu bursla maaşının da desteğiyle rahatlıkla üç, altı, dokuz veya on iki ay kalabilir diye düşünüyoruz. Artı, uzaması durumunda da yani çocuk dedi ki: "Hocam, benim biraz daha işlerim var." Ona da biz ekstradan bir üç ay veya altı ay uzatma imkânı da temin ediyoruz. Ne var ki -şimdi, sorunuzun ikinci kısmına geliyorum- bütün kampanyalarımıza ve reklamlarımıza rağmen maalesef burslarımızın tamamını veremiyoruz. Yani bir yılda ayırdığımız paranın az bir kısmını ancak verebiliyoruz. Yani belki pandeminin etkisi, bilemiyorum, bir araştırma yapmak lazım.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yani biz veriyoruz, alan mı yok?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Kontenjanı maalesef dolduramıyoruz.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Biz size aracılık edelim.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Lütfen.

Yani şöyle, biz karışmak istemiyoruz Sayın Vekilim. Yani YÖK olarak biz diyoruz ki: Kaynağı biz ürettik, alın üniversiteler, siz bunu kullanın. Çünkü öbür türlü hani YÖK girse işte "Onu seçti, öbürünü seçmedi yok, öbürünü gönderdi, öbürünü göndermedi." gibi tartışmalar yaşanıyor. Bu imkânı üniversitelere verdik. Oran açısından bakıldığında size rakam verememekle beraber eşite yakın olduğunu arkadaşlarımız bana söylüyorlar. Yani kadın-erkek bakımından burslardan istifade etmek noktasında eşit düzeydeler ama kontenjanı dolduramıyorlar. Yani aslında daha fazla kişiyi biz şu anda gönderebiliriz diye düşünüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şimdi, bu, yüksek lisans ve doktora için mi Hocam?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Yok, bu söylediğimiz yüksek lisans veya doktora için.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, Türkiye'de şöyle bir algı var, siyasetçiler genellikle ekranlarda da, burada Mecliste de söylüyor: "Türk gençleri Avrupa'ya gitmek istiyor, kaçmak istiyor." Para veriyorsunuz gidin diye gitmiyormuş, nasıl oluyor bu?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şöyle: Biz aslında o gidişleri de başka bir toplantıda onu da sizlerle paylaşıyoruz. Yani akademisyenler Avrupa'ya ne kadar gidiyor ki bu konuda TÜİK'in de biliyorsunuz yaptığı çalışmalar var, biz de takip ediyoruz, akademisyenlerin Avrupa'ya ve/veya dünyaya gidiş dönüş oranlarını yakından izliyoruz şu anda. Akademik dünyaya giren arkadaşlarımız -yani bu çalışılmaya müsait bir konu- bu Covid-19 salgını sonrasında böyle bir hareketsizlik hâlâ devam ediyor. Avrupa Birliği, Sayın Komisyon Başkanım, 2022 yılından itibaren Avrupa'daki öğrenci ve akademisyen hareketliliğini artırabilmek için geçmişle mukayese edilmeyecek ölçüde bir fon yarattı. 2025 yılına geldik, Avrupa'da da hâlâ öğrenci ve akademisyen mobilitesi arzu edilen düzeylere çıkmış değil ama biz bunu teşvik etmeye devam ediyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkür ederiz Hocam.

Sayın Yazmacı, buyurunuz

CEVAHİR ASUMAN YAZMACI (Şanlıurfa) - Teşekkür ederim Başkanım.

Kıymetli Başkanım, sunumunuz için teşekkür ediyorum öncelikle. Benim 2 tane sorum olacak: Birincisi, üniversitelerde cinsiyet eşitliği konusunda yürütülen eğitim ve farkındalık programları nelerdir?

İkinci sorum da: Üniversite öğrencileri arasında kadına yönelik şiddet vakalarının bildirimi ve takibi için özel bir mekanizma var mı?

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - İkincisinden başlayayım: Özel bir mekanizma, tarif edilmiş bir mekanizma yok ancak disiplin üzerinden takip ediyoruz yani disiplin vakaları üzerinden izlediğimizi ifade edebilirim. Bunların tabii, kayıtları şu anda üniversitelerimiz tarafından tutuluyor. Yükseköğretimdeki akademisyenlerin kamu görevinden uzaklaştırılması veya da buna

mümasil disiplin cezaları gündeme geldiğinde bize konu intikal ediyor, yetkilerimiz dolayısıyla. Dolayısıyla, ikinci sorunuza bu cevabı verebilirim.

Birincisiyle alakalı olarak, bu ders müfredatlarına giren bir konu, ders müfredatlarının dışında, üniversiteler tarafından tertip edilen çalıştay, sempozyum, konferans veya diğer etkinlikler yoluyla bir farkındalık meydana getirilmeye çalışılıyor. Bunların dışında, kadın çalışmalarıyla alakalı olarak da biz Yükseköğretim Kurulu olarak üniversitelerden veri toplayarak bunların yıllar itibarıyla ne kadar artış azaldığını paylaşıyoruz.

Son olarak, ilgili bakanlıklarımızın strateji belgeleri ve eylem planlarına giren maddeler içerisinde Yükseköğretim Kurulunu ve üniversiteleri ilgilendiren maddeleri takip ediyoruz. Bunlar da zaten yani Hükûmetimizin ve devletimizin "Evet, şunlar izlenmeli." dediği hususlardır, onları takip ettiğimizi söyleyebilirim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler Hocam.

Sayın Ersoy...

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) - Çok teşekkür ediyorum sunumunuz için, bayağı güzel bilgiler aldık, aydınlandık gerçekten. Yalnız ben en sona kaldım, soracağım soruların çoğu soruldu. Tabii, biz birçok komisyonda birçok uzmanla beraber olduk, çok güzel sunumlarını dinledik, güzel bilgilerden yararlandık. Tabii, eğitimin ne kadar önemli olduğu, kadın-erkek fırsat eşitliği ve kadına şiddet konusunda bu çok vurgulandı. Ancak geçen toplantıda Nevzat Tarhan Hocamız bizim biraz moralimizi bozdu çünkü kişiler ne kadar eğitim alırlarsa alsınlar aslında aile içerisindeki durumları ya da olayları örneklediğini söylediler. Tabii ki eğitim çok çok önemli. Biz acaba yükseköğretim kurumunda da farkındalığı arttırarak -öğrenciler arasında ya da öğretim üyeleri arasında da mutlaka oluyordur şiddet olayı- bunu en aza nasıl indirgeyebiliriz? Çünkü bir tane vakayı biz engellemiş olursak o bile bizim için çok değerli çünkü çok fazla sayı var. Bu konuyla ilgili bir yol planınız var mı, bir projeniz var mı? Şunu da söylemek istiyorum: Aslında kamusal alanda diğer bakanlıkların ne yaptığıyla alakalı kamunun bilgisi oluyor ama YÖK Başkanlığıyla alakalı çok fazla bir şey kamusal alanda duymadık, görmedik. Sizin daha görünür olma ya da bu konudaki farkındalığınızı daha üst düzeye çıkarmayla alakalı bir yol planınız var mı? Neye öncülük etmek istiyorsunuz, bunu soracaktım.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler Sayın Ersoy.

Hocam, ben de siz cevap vermeden şunu ekleyeyim: Mesela, üniversitelerimiz ya da YÖK sadece az önce Naci Hocamızın verdiği gibi akademik çalışmalar, tezler, yayınlar yapıyor, onları denetliyor, bölümler açılıyor; bununla mı sınırlı yoksa mesela bazı ülkelerde kentlerde kent mimarisinde düzenleme yapılıyor. Mesela, bazı caddeler, parklar özellikle gece saldırı olmasın diye ışıklandırılmış, literatürde var. Mesela, üniversitelerimizin mimari yapısında ya da bazı uygulamalarda şiddetin önünü almak için bir önlem olarak öncesinde yapılan böyle uygulamalar var mı? Sadece yayın yapıyoruz, konuşuyoruz, anlatıyoruz, o düzeyde miyiz? Bundan sonra yapılabilir mi, hâlen var mı?

Buyurun.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şimdi, tabii, Yükseköğretim Kurulunun Anayasa ve ilgili kanunlar dolayısıyla üzerine terettüp eden sorumluluklar çerçevesinde Yükseköğretim Kurulu aslında üniversitelerle çok yakından çalışıyor. Planlama belki en önemli görevleri arasında bulunuyor. Yükseköğretimin gelecek vizyonunun çizilmesi, ülkenin öncelikli alanlarında üniversitelerin teşvik edilmesi ve bu konuda gerekli idari, hukuki ve akademik kararların alınması gibi görevler Yükseköğretim Kuruluna terettüp ediyor. Bu konuda, tabii, şöyle, üniversitelerimizde tabii farkındalığın yani bu konuda kadına şiddet ve bunun önlenmesine yönelik olarak farkındalık çalışmaları fevkalade önemli. Peki, farkındalık çalışmaları nelerden meydana geliyor? Bence dersler önemli yani konuşmamın başında da ifade ettim, derslerde bunların birer tema olarak geçmiş olması çok önemli ama "kadına şiddet" diye bir ders olur mu, o tartışmaya açık bir konu. Bir sefer bir derse intikal yani derslerin içeriğinde mutlaka bunların işlenmesine ihtiyaç var. Üniversite mevzuatı gözden geçirilerek, bilhassa tabiri caizse kadın veya erkek cinsiyetine herhangi bir avantaj sağlayan bir kuralın, mevzuatın olup olmaması çok kritik. Bu açıdan biz sürekli değerlendirme yapıyoruz yani Yükseköğretim Kurulu olarak acaba mevzuat bu tür bir şiddete veya ayrımcılığa meydan verir mi vermez mi diye böyle bir çalışma, mevzuat çalışması oluyor. Bunların dışında, tabii, akademik çalışmalar -Komisyon Başkanımız söyledi- önem arz ediyor aslında. Yani o da bir farkındalık üretmek bakımından bence önemli, yayın konusunu hafife almamak lazım çünkü çok etkili olduğunu biz düşünüyoruz.

Tarhan Hocanın söylediği tabii çok önemli yani aileden getirilen konular var. Yükseköğretim çağı artık tabiri caizse çocuğun buluş çağından çıkıp yetişkinliğe adım attığı devirde başlıyor. Medeni, demokratik bir toplum içinde çocuğun olgunlaşmasına fırsat veren kurumlar üniversiteler. Biz hatta Yükseköğretim Kurulu olarak üniversiteleri konvansiyonel veya geleneksel tariflerin dışında başka türlü de anlamaya çalışıyoruz Değerli Komisyon. Mesela, ne gibi diyeceksiniz? Bakın, beceri, yetkinlik, bilgiyi vermek bir tarafa, bunların hepsini bir kenara koyun, üniversite hayatı dediğimiz şey aslında gençliğe yeni adım atan insanları kadın olsun, erkek olsun, kendi yaşlılarıyla ve kendilerine yakın zekâ düzeyindeki insanlarla sağlıklı sosyalleşmesinin önünü açan ortamlar. Biz Yükseköğretim Kurulu olarak üniversiteleri biraz da bu açıdan görüyoruz. Yani çocuk sosyalleşirken bunları öğreniyor yani bizatihi aslına bakarsanız siz mevzuat ve ilgili kuralları doğru kurduğunuz zaman, inşa ettiğiniz zaman, aslında çocuklar o ortam içerisinde sizin arzu ettiğiniz sosyalleşmeyi beceriyorlar, başarıyorlar ama elbette bunların dışında da bunların dışına çıkan insanlar olabiliyor hayatın diğer alanlarında olduğu gibi. Sayın değerli Komisyon Başkanım, dolayısıyla üniversitelerimizi gençlerin sağlıklı sosyalleşebildiği, erdem ve etik üzerinde ilişkiler inşa edebildiği, network kurabildiği, doğrusunu söylemek lazımsa yaşam alanları olarak görmemiz lazım. Bu açıdan bakıldığında, yükseköğretim kurumlarımızda yani en azından dünyadan bizi takip eden uluslararası kuruluşların raporlarına intikal ettiği kadarıyla -belki ondan da biraz söz etmek lazım- kampüslerimiz gerçekten çok elverişli kampüsler. Anadolu'nun belki en güzel yapıları üniversitelerimize ait. Anadolu'da hangi ile giderseniz gidin -belki büyükşehirleri dışarıda tutmak lazım Değerli Komisyon Başkanım- en güzel yapılar üniversitelerde şu anda. Doğu Anadolu'da da böyle, Güneydoğu Anadolu'da da böyle, Karadeniz'de de böyle, İç Anadolu'da da böyledir.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Galiba biraz da o yüzden herkes rektör olmak istiyor, mekânlar çok güzel.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Bu bakımdan, bana sorarsanız Sayın Vekilim yani ortamımız aslında sosyalleşmeye çok elverişli. Bazı yeni düzenlemeler yani farkındalığı gerektiren yeni düzenlemelerle çocuklarımızın ben burada doğru bir şekilde öğrenim alarak ayrıldıklarını, ayrılmakta olduklarını düşünüyorum. Üniversitede "eğitim" tabirine biraz mesafeli yaklaştığımızı da bu bakımdan değerlendirmenizi arzu ederim. Yani daha ziyade öğrenimi, aslında biz yetişmiş bireylere öğrenim imkânlarını sağlamak bakımından görüyoruz. Yani 18 yaşına gelmiş bir çocuğu düşünün, bir genci düşünün, 22 yaşına kadar buradan bir şeyler alacak, ne alacak, ne alacak çocuk? İşte, bu bakımdan aslında Meclisimizin yaptığı çalışmalar, Hükümetin yaptığı çalışmalar, kamu kurum ve kuruluşlarında en azından indikasyonların bize yani geleceğe ilişkin daha ümitvar bakmamızı gösterdiğini söyleyebilirim. Yazılı olarak belki bu konuda yapılması veya yol haritasının çıkartılmasına mutlaka ihtiyaç olduğunu söylemem lazım ama burası makam yani Yükseköğretim Kurulu makamı icrai, siyasi bir makam olmamasını da hesaba katarak ben biraz konuşmalarımı ayarlamaya çalışıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler.

Ben de konuşmalarımı sizin aranızda girerek söz verirken ayarlamaya çalışıyorum. Bize kırk küsur yıl önce Ankara Siyasalda hocamız ilk derste tam sizin söylediğinizin zıddını söylemişti; ya zaman değişti, böyle oldu -o zaman da bu zaman da aynı- ya hocamız bilmiyordu. Dedi ki: "Üniversiteler, yalnızlık koridorudur." Yani, Anadolu'dan gelen gençler için herhâlde. Üniversite koridoru, büyük kent, onu kastetmişti herhâlde.

Asuman Erdoğan, Başkan Vekilimin bir sorusu var.

Buyurun.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Ben de altını tekrar çizmek isterim. Verdiğiniz rakamlar bence çok umut verici; kız çocukları olsun, kadınların akademik hayattaki yerleri. Belki yeterli değil, daha iyi olacağını düşünüyorum ama bence toplumun birçok kesimine baktığımızda gerçekten umut verici olduğunu düşünüyorum. Bunda da şunun altını çizmek gerekiyor: Gerçekten Türkiye, maalesef kadınların belli bir kesiminin engellendiği bir dönemden geçti yani aslında elindeki kaynakların bir kısmını kullanmaktan vazgeçtiği bir dönemden geçti. O dönem bitti ve şu anda onun gösterdiği bir... İlk başta üniversitelerde göreceğimiz zaten bunu, daha sonra bence üniversiteden sonra da... İlk orada görmemiz çok kıymetli, çok önemli. Bir de üniversite sayısının artırılması, biz muhalefet tarafından çoğu zaman eleştiriliyoruz aslında ama üniversite sayımızın artması da aslında bu rakamlar da çok önemli, eğitimde fırsat eşitliği açısından çok önemli. Özellikle kız çocuklarının eğitime ulaşması, üniversite okuması için Türkiye'nin her yerinde üniversite açılması çok kıymetli. Bu anlamda da Sayın Cumhurbaşkanının gösterdiği çabanın bence sonuçlarını da aldığımızı düşünüyorum.

Ben samimice şeyi söylemek istiyorum. Ben akademik anlamda çalışmak isteyen biriydim ama gördüğüm örnekler öğrencilik yıllarımda benim moralimi bozan örneklerdi çünkü biliyorsunuz Aile Yılı ilan edildi Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından. Akademik hayatı olan kadınların -daha önce genetik mühendisi bir hanımefendiyle tanışmıştım, o da söyledi bana- çok iç açıcı değil yani aile kurmak, çocuk yetiştirmek açısından maalesef şartlar çok uygun değil. Çok çalışmanız gerekiyor. Çalışırken çocuklarınızı yetiştirmeniz çok zor.

Hocam, ben sizden şunu rica ediyorum: En azından siz üniversitedeki akademisyen hocalarımız olsun, istihdam ettiğiniz kadınlar olsun, hangi kurumda olursa olsun -memurunuz ya da başka- onların hayatlarını çocuk yetiştirmeleri, aile hayatları açısından kolaylaştıracak tedbirler alamaz mısınız? Mesela, kreşler, çok büyük potansiyel üniversiteler. Biliyorsunuz, mesela üniversitelerin vakıf kolejleri var, okulları var, Ankara'da bir sürü var. Onlar çok gerçekten başarılı. Mesela o anlamda kadınlarımızın çocuklarını daha -yani akademisyen kadınlarımızın, anne akademisyenlerimizin- rahat götürebilecekleri belli kolaylıklar sağlanacağı şartlar olursa eminim sizin söylediğiniz hani "Başvurular yok." diyorsunuz ya, hani çok talip de olmuyorlar diye, ona bile çözüm olur diye düşünüyorum. Bir de taşradaki üniversitelerimiz, taşradaki yüksekokullarımızla ilgili de özellikle kız çocukları geldiklerinde mesela barınma anlamında biz bunu dile getiriyoruz. Ayaş için bahsedeceğim mesela, benim ilçem. Orada, mesela bir yüksekokulumuz var, çok kaliteli eğitim veriyor yani istihdam açısından da çok mutlu çocuklar orada ama yurt için inanılmaz çaba harcadık, yurdu açtık ama kız çocuklarımız için yeterli değil. Yani bunlar bence göz önünde bulundurulursa bu rakamlar çok daha güzel rakamlara ulaşır diye düşünüyorum.

Çok teşekkür ederim.

ÖZGÜL SAKİ (İstanbul) - Bölmek istemiyorum ama benim Genel Kurula gitmem lazım, devam ederseniz yine geleceğim. Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Burada kalmanız bizim lehimizydi, hem konuşurdunuz hem de Genel Kurulda sizin sayınız bir eksik olurdu.

Sayın Başkanım, buyurun.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şöyle: Tabii, akademisyenlerimiz var ama bir de idari personelimiz var yani üniversitelerde çalışan sadece erkek değil, kadın idari personelimiz var. Yani memur, şube müdürü, daire başkanı gibi. Onların da hakikaten bu açıdan bakıldığında yani ailelerinin devamı, evlatlarının yetiştirilmesi noktasında üniversitelerimizde şöyle çözümler var: Üniversitelerimizin bir kısmı eğer eğitim fakülteleri bünyelerinde bulunuyorsa bu kreş hizmetlerini veren birimler açıyorlar ve bunun bir kısmı döner sermaye üzerinden, bir kısmı başka bir işletme yoluyla çalışanlarının çocuklarının eğitimine destek oluyorlar. Bunu söyleyebilirim sizlere. Bunun dışında, tabii, ilgili bakanlıkların, üniversitelere yakın-uzak açmış olduğu birimler var biliyorsunuz, oralarından istifade ediyor çünkü bu sadece Yükseköğretimin yapabileceği bir şey değil. Çocuklarının bakımını yani akademisyenlerin çocuklarının bakımını üstlenebilmek başka bir kapasiteyi gerektiriyor hem idari anlamda hem mevzuat açısından bakıldığında ama şu olabilir: Yani master, doktora yapan kadınlar hakikaten eğer hele bir de evlenmişlerse hem bir açıdan geçim sıkıntısı, bir açıdan çocuk yetiştirme, bir açıdan eşlik, bir açıdan akademisyenlik belki de doçentlik ve profesörlüğe doğru biraz azalmanın, geçmişte azalmanın sebeplerinden bir tanesi de bu belki yani doçentlik ve profesörlük seviyesinde biraz hızlarının yavaşlaması bu sorumlulukların da etkisiyle büyük bir ihtimalle yaşıyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Başka bir şey daha var, ben size daha sonra anlatırım ya da şimdi söyleyeyim bu yavaşlamanın nedenini.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Buyurun.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şimdi, Sayın Hocam, dünyada olmayan bir uygulama var. Dünyada yok derken iddialı, yanlış varsa siz düzeltirsiniz. Şimdi, doçent olduktan sonra beş yıl profesörlük için beklemenin bir anlamı bence yok. Diyoruz ki: Amerika'da 26 yaşında profesör oldu. Şimdi, doçentlikte bekleme süresi yok yasal olarak ama ortalama bir teamül var, en az beş yıl doktor öğretim üyesi oluyor, teamülen beş yıl sonra doçent rayına giriyor akademisyenler. Doçent olduktan sonra beş yıl beklemenin bir anlamı yok. Biz asker değiliz ki, mesela, ben de doçent olduğum için söylüyorum. Bizim rütbemiz nedir? Bilgimizdir. Gene üniversiteler, bilgi, akademik ölçüler olması gerekir ama efendim, "Beş yıl bekleyeceksin." ne demek? Yani iki yılda da akademik puanlarını toplayabilir bir insan. Her üniversitenin profesörlük kriterleri zaten birbirinden farklı. Hacı Bayram Veli Üniversitesine bakıyoruz, "Bilmem kaç tane akademik çalışma olacak." veya "TÜBİTAK ödülü alırsa onların yerine geçer." diyor. Bir başka üniversitenin şartı başka. Yavaşlamanın nedeni bu olabilir. Ben konumuzun dışındaki bunları daha sonra siz de sohbet ederiz.

Buyurun.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Elbette. Yani o akademik çitanın yükseltilmiş olması...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yavaşlamak sadece yaşla ilgili değil, süreyle de ilgili. Yani bir insan eğer mesleği akademisyenlik değilse beklemekten sıkılıp boş ver de diyebilir.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Ama zaten ders vermeyen bir kişi profesör olamıyor Sayın Vekilim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şu anda öyle, o bizim aramızda konuşacağımız konu yani Komisyonun dışında bu vesileyle söylemiş oldum. Hocam, "yavaşlıyor." deyince, sadece yaşla ilgili bıkkınlıkla da ilgili olabilir. Şunu biliyoruz biz akademik çalışma yapanlar: Doktora çalışmasını yapan öğrencilerden -belki böyle bir araştırmanız da vardır- tez aşamasına geldiği sırada bıkip bırakmaya yönelenler oluyor. "Yeter artık." diyorlar.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Kadının daha başka sorunları var Hocam.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Evet, kadınlar farklı. Ben uzatmayayım, siz cevap verin.

Buyurun.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Şunu söyleyebilirim: Doktora mezunları için tam rakamı söylemeyeceğim ama bu sene mesela 2024 yılı itibarıyla muhtemelen 12-13 bin mezun veriyoruz, 12-13 bin civarında mezun veriyoruz biz doktorada yani akademik başarı...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Her yıl 12-13 bin kişi doktor oluyor, fen ve sosyal bilimlerde.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - Tamamında ama bu yıllara göre değişiklik arz ediyor. Son yıllarda doktora mezun sayılarında artış var ama iki senedir biraz duraklamanın olduğunu ifade etmem lazım birkaç seneden beri. Bunların içerisindeki kadın oranı aslında gayet iyi yani araştırma görevliliği kadro dışı doktorada ısrar eden kadın sayısı aslında çok kıymetli, o da yüzde 50-52 civarında. Dolayısıyla yani 50'yi yakalamış, bu çok kıymetli bir oran.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Hocam, bu genetik mühendisi hocamızın söylediği... Yani sonraki aşamalarda tercihlerde şey olduğunu söylüyor; evli akademisyenlerin ileriki aşamalarda tercih edilmediğini, hatta özellikle bunun üzerinde çok büyük ayrımcılık olduğunu da söyledi.

YÖK BAŞKANI PROF. DR. EROL ÖZVAR - İşte o izinler meselesi var ya, genel kanun, hani bu Yükseköğretim Kurulu 2547'yle ilgili, hani onun biraz dışında tartışılması gereken bir mesele bu. Yani ilgili diğer meri mevzuatın sağladığı imkânlardan istifade etmeleri bazı hocaları demotive -tabiri caizse- ediyor olabilir kadın hoca istihdamı bakımından. Bunu belki değerlendirmek lazım çünkü okuldan ayrıldığında -argümanları öyle- işte onun yerine kim ders verecek, onun yerine kim makale yazacak, bölümün diğer sınavlarını kim yapacak gibi birtakım beklentiler var. Denilebilir ki onun yerine bir hoca alalım; tamam, alalım. Diyelim bir hoca aldık, iki sene sonra o hoca, kadın hoca tekrar göreve döndüğünde bu sefer orada muhtemelen öğretim elemanı planlaması noktasında da bir sorunla karşı karşıya kalabiliyoruz. Mesela, bunu yaşadığımız bazı ana bilim dalları var. Yani hocalar zamanında o şekilde almışlar fakat orada bir dengesizlik ortaya çıkmış, bunları da yaşayabiliyoruz. Bu bence başka yasal düzenlemelerle aşılabilecek bir konu yani 2547'de aşılabileceğimiz bir konu olmayabilir diye düşünüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, çok teşekkürler Hocam.

Değerli üyeler, kıymetli katılımcılar; Yükseköğretim Kurulu Başkanımız Profesör Doktor Erol Özvar'a ve sunum yapan Profesör Doktor Naci Gündoğan Hocamıza, YÖK Yürütme Kurulu üyesi ve diğer ekibe çok teşekkür ediyoruz. YÖK'le ilgili bilgilendirmeler çok faydalıydı.

Bir on dakika ara verelim. Sonra Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü Profesör Doktor Sayın İsmet Koç ve ekibiyle devam edeceğiz.

Çok teşekkür ediyoruz.

Bir on dakika aradan sonra buradayız.

Kapanma Saati: 18.12

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 18.35

BAŞKAN: Mustafa Hulki CEVİZOĞLU (İstanbul)

BAŞKAN VEKİLİ: Asuman ERDOĞAN (Ankara)

SÖZCÜ: Müşerref Pervin Tuba DURGUT (İstanbul)

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Değerli Komisyon üyelerimiz, verdiğimiz aradan sonra devam ediyoruz.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü Profesör Doktor İsmet Koç hocam ve öğretim üyesi Doç. Dr. İlknur Yüksel Kaptanoğlu siz de tekrar hoş geldiniz.

2008 ve 2014 yıllarında hazırlanan Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması raporları, Türkiye'de kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla ilgili olarak Enstitü tarafından yapılan çalışmalar, kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığın önlenmesine yönelik uygulamada yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri konusunda sözü sizlere bırakıyorum.

Sayın Koç, buyurun.

III.- AÇIKLAMALAR (Devam)

2.- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü İsmet Koç'un, Enstitünün kendi çalışmalarına ve Enstitü olarak Komisyonunda yapacakları sunumun içeriğine ilişkin açıklaması

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ İSMET KOÇ - Sayın Başkanım, değerli komisyon üyeleri, her şeyden önce, böyle bir Komisyonun kurulmasından büyük bir memnuniyet duyduğumuzu ifade ediyorum. Ayrıca bizi davet ettiğiniz ve dinlediğiniz için çok teşekkür ediyoruz.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 1967 yılında Hacettepe Üniversitesiyle eş zamanlı olarak kurulmuş bir enstitü. Aslında, temel olarak nüfus bilimi alanında eğitim faaliyetleri yürüten ve sosyal araştırmalar yapan bir enstitü. İlk nüfus ve sağlık araştırmasını da 1968 yılında yapıyor ve 1968 yılından beri de her beş yılda bir Türkiye nüfus ve sağlık araştırmalarını gerçekleştiren bir enstitü. Şu anda da 2024 Nüfus ve Sağlık Araştırması'nı yürütüyoruz. Biraz önceki toplantı sırasında gündeme geldi, Türkiye'deki doğurganlığın çok hızlı bir şekilde düşmesi meselesi ve biz, bu araştırmada, bu yıl ana tema olarak zaten bunu belirledik. Türkiye'de doğurganlığın düşmesinin arkasında yatan nedenleri ortaya çıkarmak üzere, bu araştırmayı planlamış durumdayız. Şu anda ön deneme aşamasındayız, mart ayından itibaren eğitim ve saha çalışmasına başlayacağız, yılın sonuna doğru da nüfus ve sağlık araştırmasının ana raporunu çıkarmayı düşünüyoruz. Bu araştırma, biliyorsunuz, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından destekleniyor ve TÜBİTAK KAMAG Projesi etrafında gerçekleştiriliyor. Enstitümüz, nüfus ve sağlık araştırmaları dışında, biraz önce sizin de söylediğiniz gibi, 2008 ve 2014 yılında, 2 tane Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırmasını gerçekleştirdi. Onların sonuçlarını birazdan İlknur Hoca sizlere aktaracak. 2024 yılında 2024 Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın ihalesini de enstitümüz kazandı ancak daha sonra bu ihale Aile Bakanlığı tarafından iptal edildi ve şu anda başka bir kurum 2024 araştırmasını gerçekleştiriyor ama enstitümüzün sosyal araştırmalar anlamında oldukça önemli bir potansiyeli var, bu potansiyeli farklı araştırmalarda kullanıyoruz.

Ben şimdi çok kısa bir girişten sonra -vaktimiz de daraldı- sözü İlknur Hocaya bırakıyorum. İlknur Hoca temel olarak 2008 ve 2014 sonuçlarını sizlere aktaracak.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Az önce yaptığımız konuşma uyarınca aldığımız bilgi şu: Yaklaşık otuz dakika içinde sunumu gerçekleştirecek hocalarımız, sonra sorularla devam edeceğiz. Zaten bu doküman bizim için de temel bir belge olacak.

Buyurun Hocam.

IV.- SUNUMLAR (Devam)

2.- Doçent Doktor İlknur Yüksel Kaptanoğlu'nun, Enstitünün 2008 ve 2014 yıllarında gerçekleştirdiği Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması, dünyadaki gelişmeler çerçevesinde ve bu alandaki akademisyenler olarak kendi öngörülerini ve yapılması gerekenler konusundaki önerileri hakkında sunumu

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Komisyon üyeleri ve sayın milletvekillerim, değerli katılımcılar; öncelikle ben de teşekkür ederek başlamak istiyorum bizi davet ettiğiniz için çünkü kadınlara yönelik aile içi şiddet araştırmaları konusunda oldukça önemli bir misyonumuz olduğunu düşünüyoruz, o yüzden davet almak bizim açımızdan sevindirici oldu. Ben hem 2008 hem 2014 araştırmasında aktif olarak yer almıştım ve de biz Dünya Sağlık Örgütü'nün araştırmasını kullandık, onun soru kağıdını adapte ederek Türkiye'ye, Türkçeye çevirerek kullandık ve 2016 yılından itibaren de Dünya Sağlık Örgütü'nün dünya çapında yapılan araştırmalar için geliştirdiği bir komite var, teknik bir veri ve ölçümle ilgili komite, ben de o komitenin üyelerinden birisi olarak aslında dünyada da ne oluyor konusunda çalışmaları takip etmeye çalışıyorum.

Şimdi, sunuş kısmında, evet, süre azaldı ve herkes çok yorgun, farkındayım, o yüzden mümkün olduğu kadar önemli noktalara değineceğim. Sonuçları, belki rakamları, istatistikleri daha sınırlı kapsayacağım, o yüzden ilk kısmı biraz daha geniş olabilir diyeyim.

Öncelikle şunu söylemek istiyorum: Hani kadınlara yönelik şiddet hem kadınların yaşamlarını doğrudan etkiliyor. Bunu fiziksel sağlık, ruhsal sağlık ama sadece sağlıkla sınırlı da değil aslında kadınların ekonomik hayata katılımı -biraz önce konuştuğumuz- bütün bu ayrımcılıklarla ilgili kadınları biraz daha dezavantajlı konuma getirmesi nedeniyle çok boyutlu bir sorun. Bu yüzden de biraz daha bütünlüklü bir şekilde bakmak gerekiyor. Onun için...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, şu sorunun yanıtını alırsak ona göre dinleyelim. Şimdi, en son 2014, 2025 yılındayız, on bir yıl mı geçmiş?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet, biraz geriden.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şimdi, sizin anlatacağınız araştırma sonuçları, bulguları günümüze ışık tutacak mı? Yani ne gözle ne kulakla dinleyelim bunu?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Günümüze ışık tutacak çünkü çok büyük oranda değişiklik yok, hatta en azından medyada daha görünürlüğünün arttığını söylüyoruz. Bilimsel veri olmadığı için "Şu anda şiddet de doğrudan arttı." gibi bir şey söylemek istemiyorum hani spekülasyon olmasın diye.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - E "Bir değişiklik yok." dediğinize göre...

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Rakamlarda bir...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yeni bir çalışmanız da var ki kıyaslamışsınız, yoksa nereden bileceğiz değişiklik var mı, yok mu?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - 2008 ve 2014 araştırmaları için söylüyorum yani çok büyük oranda, kadına yönelik şiddette çok büyük değişimler olmuyor -özellikle ölçüm anlamında bunu söyleyebilirim- çünkü biz kadınlara yaşam boyu maruz bırakıldıkları şiddet sorusunu soruyoruz ve göreceksiniz, 2008'de ve 2014'te rakamlar aynıydı. Yani 10 kadından 4'ünün biz fiziksel veya cinsel şiddete maruz bırakıldığını bulduk ama 2024 araştırmasını biz yapmıyoruz, o yüzden hani karşılaştırılabilirliğinin nasıl olacağı konusunda bir şey söyleyemeyeceğim ama ben 2008 ve 2014 için bir karşılaştırma yapacağım. Işık tutacağını düşünüyorum çünkü toplumsal normlarımızda büyük bir değişiklik olmadı, üstelik de hani...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yasalarda çok değişiklik oldu, bilinçlenmede değişiklik oldu, duyarlılık değişti.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet duyarlılık, farklılık biraz arttı diyebiliriz tabii.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ama şunu söyleyebiliyor musunuz: 2008'den itibaren altı yıl içinde fazla bir değişiklik olmadıysa bugün de olmamıştır; varsayımınız mı var?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Yok, öyle bir spekülatif... Yani verisiz konuşmayı tercih etmiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, biz o zaman bu yıllar arasında diye dinleyelim.

Evet, buyurun.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Ama tabii ki dünyadaki gelişmeler çerçevesinde ve bu alanda çalışanlar, akademisyenler olarak biz de kendi öngörülerimizi ve yapılması gerekenler konusunda önerilerimizi sunacağız diyeyim.

Şimdi, araştırmaların her ikisinin de amacı -tahmin edebileceğiniz gibi- şiddetle mücadele ve bu alanda da özellikle Türkiye'de yürütülecek politikalar için, veri temelli politika oluşturulmasında bir taban zemin oluşturmaktır, 2008 araştırması için özellikle bunu söylüyorum. Biz, 2014'te de bu farklılıkları karşılaştırabilecek şekilde sorularımızı yönlendirdik ve şunu da söylemek önemli: Yasal düzenlemelerde o dönem bir değişiklik olmuştur, bunun sonuçlarını da -yapabildiğimiz kadar- ne tür düzenlemeler olduğu konusunda fikir vermek açısından çalıştık. Sadece veri değil yani sadece nicel veri değil, sayıların dışında aslında bu alanda çalışan meslek profesyonellerinin, kadınların, erkeklerin nasıl algıladıklarına, onların nasıl mücadele ettiklerine ilişkin de nitel bir çalışmamız oldu. Biraz da ŞÖNİM'lerde -çünkü ŞÖNİM'ler 2014'te ilk kez araştırmamıza dâhil ettiğimiz sorular arasındaydı- bir değerlendirme yapma fırsatı da bulduk diyeceğim.

Yola çıkış noktamız için önemli olduğunu söylemek adına biraz tanımlardan bahsedeceğim. Biliyorsunuz, tarih boyunca aslında kadınlar ya da güçlünün güçsüze yönelik bir şiddeti var ama biz, kadınlara yönelik şiddetin de ancak 20'nci yüzyılın sonunda, 1993 yılında Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'yle gündeme girdiğini görüyoruz uluslararası arenada ve hem kamusal alanda hem de özel alanda gerçekleşen fiziksel, cinsel ve duygusal zararlar sonuçlanan ya da bu tehdidi içeren ve kadınların özgürlüğünün kısıtlanması gibi eylemlerin hepsi 1993 yılında kadınlara yönelik aile içi şiddet olarak tanımlandı. İstanbul Sözleşmesi, bu anlamda en son noktayı koyan sözleşme uluslararası sözleşme olarak çünkü burada sadece aile içinde yaşanan şiddet değil hanede mağdurla birlikte yaşasın ya da yaşamasın yani boşanmış olsun ya da olmasın gibi kapsamı genişleterek eski eşler ve şimdiki eşler ayrımı yapmadan fiziksel, cinsel ve duygusal şiddetin yanına ekonomik şiddeti de ekleyerek aslında biraz daha şiddet biçimlerini genişletmiş oldu ki bugün aslında bakarsanız daha da geliştiğini, çeşitlendiğini biliyoruz. İşte, dijital şiddet, siber şiddet, flört şiddeti gibi ama tanımları konusunda arka planda çok çalışılması gerektiğinin altını çizerek ben ilerlemek istiyorum. Bir de tabii -çoğunuz biliyorsunuz ama söylemeden geçmek istemiyorum- sürdürülebilir kalkınma amaçları kapsamında da Türkiye'nin de veri ürettiği konulardan biri ve bizim araştırma verileri de resmî istatistik portalinde olduğu için her iki araştırma sonucu da aslında Türkiye'nin verisi olarak 5 no.lu hedefin 5.2.1 no.lu göstergesi de bizim araştırmalarımızdan üretildi.

Şimdi, araştırmalara dair çok kısaca bir planlama ve uygulama bilgisi vererek ilerlemek lazım. Her ikisini de Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün desteğiyle ve iş birliğiyle yürüttük. İlk araştırmada Avrupa Komisyonunun desteği vardı maddi olarak ama ikinci araştırma tamamıyla devlet bütçesinden yapılmıştı ve biz soru kağıdından saha çalışmasına, sonraki analiz, raporlama ve yaygınlaştırma çalışmaları olmak üzere hepsinde Nüfus Etütleri Enstitüsü olarak kendimiz yer aldık diyeceğim. Bir de tabii yönlendirme komitesi var, bunun altını da şu yüzden çizmek istiyorum çünkü çok boyutlu bir sorun olduğu zaman aslında sizin o çok boyutluluğu dikkate alacak bir iş birliğine ihtiyacınız var ve benim hani naçizane bugüne kadar gördüğüm, Türkiye'deki her alandaki sorunların başında bir iş birliği eksikliği geliyor. O yüzden biz, bu yönlendirme komitesiyle her tarafın bilgisini almak için özen gösterdik diyeceğim ve -şeyden bahsettim- Dünya Sağlık Örgütü'nün sorularını kullandık. O dönem Kadın Statüsü Genel Müdürlüğünün basmış olduğu, Bakanlığın basmış olduğu İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun vardı ve buradaki tanımları kullanarak sorularımızı oluşturduk.

Şimdi, bu soruları oluştururken etik ve güvenlik kuralları çok önemli çünkü Dünya Sağlık Örgütü bu alanda bir rehber hazırlıyor. Yani, tamam, bütün araştırmalar çok önemlidir, çok hassastır ama kadınlara yönelik şiddet gibi bir araştırma, çok daha hassas bir konu. O yüzden önce bir güven oluşturmanız gerekir ve araştırmaya katılan bütün kadınların ve sahada araştırma verisini toplayacak olan araştırmacıların güvenliğini sağlamak gerekiyor. Bu nedenle de etik ve güvenlik kurallarının ilk kurallarından biri de bir güvenli isim kullanılması yani hiçbir belgenin üstünde "kadına yönelik şiddet araştırılması" yazmaması gerekiyor çünkü sahada çalışma yaparken bunun duyulması şiddete maruz bırakılan kadınların tekrar şiddetle karşılaşmasına neden olabiliyor. Tabii, bir etik onay aldık, bu da çok önemli ve her evden sadece bir kadınla görüştük, bunun da altını özellikle çizmek istiyorum. Şiddet araştırması yapılan yerlerde önemli konulardan bir tanesi, o da şöyle: Eğer sizin gittiğiniz evde hem bir

kayınvalide hem de gelin varsa ikisine de bu soruları sorarsanız, aslında bir şiddet varsa ve "Sen buna ne cevap verdin?" gibi kadınların şiddete maruz bırakılmasını riske atmış olabiliriz. Bu yüzden çok özenli davranmak gerekiyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kim soruyor bunu gelin ve kaynana varsa? Kaynana mı geline soruyor "Ne cevap verdin?" diye.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Yani biz eve gittiğimizde ikisi de birbirine sorabilir çünkü bizim soru kâğıtlarımızda doğrudan kadınlara yönelik şiddetle ilgili sorular sormuyoruz, bu araştırmaların adını "kadın ve aile araştırması" olarak koyuyoruz ve belli bir güven oluştuktan sonra, biraz daha görüşme ilerledikten sonra bu aşamaya geliyoruz ve şey de çok önemli: Kesinlikle "şiddet" diye sorulmaması gerekiyor, bu da...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ama ilginç bir durum çıkmıyor mu hocam şimdi?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Nasıl?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Erkek kaynaklı kadına yönelik şiddet aslında araştırılırken diyorsunuz ki: Eve gidildiği zaman gelin ve kaynana varsa yani 2 kadın varsa 1 kadının diğer kadına şiddetini de önleyecek önlemler alma durumunda kalmak enteresan değil mi?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - İşte, biz o durumda kalmamak için böyle bir...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tabii, tabii ben toplumsal boyutunu söyledim. Siz araştırma yaparken onu yapıyorsunuz da hani kadına şiddet sanki hep yüzde 99 erkeklerden geliyormuş gibi bir algı varken gittiğiniz yerde kadının kadına şiddeti olmasın diye tedbir alıyorsunuz, bununla karşılaşıyorsunuz. Bunu biraz açsanız yani...

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet, bunu şöyle açabilirim: Toplumsal cinsiyet eşitliği temelli şiddet olarak tanımlamak gerekiyor çünkü kadınlar ile erkekler arasında bir güç ilişkisinde sorun var. Güçlü olanın güçsüze yönelttiği bir şiddetten bahsediyoruz aslında ve "erkek şiddeti" dediğimizde de evet, erkekler daha güçlü konumda oldukları için bu şiddeti kadınlara, daha çok da yakınlarındaki kadınlara gösterebiliyorlar. Yani iş yerinde bir işçinin sinirlendiği zaman hani "Öfkemi kontrol edemedim." deyip de patronuna şiddet uyguladığını görmüyoruz ama evde uygulayabiliyor. Aynı şey, ev içerisinde de evet, kayınvalidenin gücü daha fazlaysa ki öyle oluyor bu tür durumlarda yani bu literatürün de söylediği bir şey, sadece benim söylediğim bir şey değil. Bu yüzden hani o güç ilişkilerinin olduğu noktada herkesin birbirine şiddet uygulaması söz konusu olabilir diye söyleyeyim. Biz bunu önleyebilmek...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Araya gireceğim, kusura bakmayın.

Geçen hafta Hacettepe Üniversitesinden Aylin Görgün Hoca vardı, Nevzat Tarhan Hocanın koyduğu bir anketle ilgili bir anlaşmazlık oldu, hatta bizim geçmişimizde de var. Şöyle söylüyordu hocalarımız, hatta Aylin Hoca da aynı şey söyledi, dediler ki... Batı ülkeleri ile Türkiye'yi karşılaştıran bir anketti, o ankette Türkiye'nin kadına yönelik şiddet oranı daha düşük çıkmıştı. Biz de mesela bazı anketlerimizi ortaya koyduğumuzda arkadaşlarımız da o yönde, bu anketin doğru yansıtlamayacağını çünkü Türkiye'deki kadınların şiddet konusunda doğru cevap vermeyecekleri gibi bir şey söylediler. Siz diyorsunuz ki "DSÖ'nün anketini Türkçeye çevirdik, yayınladık." Sizce bir araştırmacı olarak, bir akademisyen olarak bu nasıl yorumlanmalı? Yani biz tutup o çıkan sonuçları arkadaşlarımızın ya da Aylin Hocanın dediği gibi "Doğruyu söylemiyorlar, saklıyorlar." diye mi bakarız yoksa "Bu bir bilimsel veridir, neyse odur, onu konuşuruz." diye mi bakarsınız? Şimdi, mesela çıkacak şeylerde şunu söylüyorlar: "Doğu'da şiddet daha düşük gözüküyor, kadınlar söylemiyor, kadınlar bunu gizliyor." ama ben de şuna katılıyorum ki bence belki de yapılacak şeylerde, bundan sonraki anketlerde, çalışmalarda biraz daha belki de kültüre göre, topluma göre sorular sorulmalı ki cevabı doğru alalım çünkü biliyorsunuz, mesela Batı'da sorduğunuzda kadın "Evet, eşim..." ya da "Birlikte yaşadığım kişi bana bunu yapıyor." diyebiliyor rahatça ama Türkiye'de söyleyemeyebiliyor gibi bir sonuç çıktı. Bu konudaki fikirlerinizi merak ettim Hocam.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Aslında ben bu etik ve güvenlik konularını biraz o yüzden anlatmak istiyorum çünkü siz neyi tanımlarsanız ona dair bilgi alırsınız ve nasıl sorarsanız ona dair bilgi alırsınız. Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı şey, dünyada bu alanda çalışma yapan bütün akademisyenleri bir araya toplayıp... Inter Agency Group diye bir grupları var ve on yıllık bir çalışma var. Bu nasıl bir çalışma oluyor? Orada acaba şöyle mi sorsak? Bu sorduğumuz soru... Mümkün olduğu kadar standartlaştırma yoluna gidiliyor ve kültürel olarak da farkındalık nasıl? Mesela partner konusu... Ben Türkiye'den giden birisi olarak partnerle ilgili şey oluyordu, bizde partner -şimdi belki öyle ama- 2008 için o kadar da çok şey değildi, o yüzden "eş" ve "birlikte olunan kişi" gibi çevirdik. Yani kültürel farklılıkları da gözetenek mümkün olduğu kadar standart bir soruyla sahaya çıkmak gerekiyor ama soruların biçimi, nasıl yönlendirildiği çok önemli; en önemli konulardan biri de kimin nasıl sorduğu. O yüzden biz on beş günlük bir eğitim yapıyoruz -her iki araştırmada da bunu yaptık- çünkü evet, siz gidip hızlı hızlı sorarsanız... Böyle çok da yoğun oluyor çünkü bu soruların şeyi, hani kurduğunuz ilişkiyle de biraz alakalı ve bizim araştırmamızın sonuçlarında -rakamları da söyleyeceğim- kadınların birinde yüzde 44'ü, birinde yüzde 49'u daha önce kimseyle bunu paylaşmamış, yaşadığı şiddet olayını. Bizimle nasıl paylaşıyor? Çünkü nasıl ilişki kuracağını, bu konuda nasıl duyarlı olması gerektiğini anlatıyoruz biz on beş gün boyunca, sınıf içinde eğitimler yapıyoruz; arkasından pilot testler uyguluyoruz yani biz Dünya Sağlık Örgütü'nün sorularını olduğu gibi kullanmadık, çevirdik; Türkçeden bir daha İngilizceye çevirdik, bir "back translation" yaptırdık yani 2 kere kontrol ettik; sonra enstitü ekibi olarak sahaya çıktık, sahada denedik, anlaşılmayanların üzerinden bir daha çalıştık; sonra ekibe on beş günlük bir eğitim verdik, sonra onlarla tekrar sahaya çıktık, onları gözlemledik ve sahada neyin ne kadar anlaşıldığı konusunda önemli bir bilgi edinip ondan sonra ilerledik. Bu anlamda ben 2008 ve 2014 araştırmalarının akademisyen olarak yani bu alandaki çalışmaların içinde yer almış birisi olarak, Dünya Sağlık Örgütü'nün de onayladığı şeyler olarak arkasında durduğumu söylemek isterim. Ama tabii ki sormanıza göre değişir, siz gidip de "Peki, siz fiziksel şiddete maruz kalıyor musunuz?" "Siz bağımlı mısınız?" diye sorarsanız alacağınız cevap genellikle "Hayır." olur. O yüzden de zaten etik kurallarından biri de bu. Şiddetle ilgili soruları şiddeti tanımlayarak değil de eylemler bazında sormak gerek.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bu soruları soran arkadaşların eğitimi psikoloji mi?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Hayır, soruları soranlar daha çok sosyal bilimlerden olan üniversite öğrencisi çünkü böyle illa psikolog olmasına gerek yok bir araştırma yapacağı için ve özellikle de nitel çalışma değil, nicel çalışma

için bunu söylemek lazım. Bizim onlara verdiğimiz eğitim zaten hem kadına yönelik şiddeti hem cinsiyet eşitliği hem nasıl iletişim kurulacağı konusundaki eğitimleri içerdiği için psikolog olmadan ama duyarlı olduklarını söyleyebilirim, duyarlı olmaları için uğraşıyoruz diyeyim en azından.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Arkadaşlarımızın arasında bir genç psikolog kardeşimiz var, Ege Ebrar. Onun da çalışmaları var, sizden sonra vakit kalırsa belki çok kısa bir süre... Onun için sordum, insana psikolojik olarak soru sormak, yaklaşmak şart değil mi? Sizin açıklamanıza göre şart değil sanki, olursa bunun da cevabını senden alırsın.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Şimdi şöyle söyleyeyim: Nicel araştırmalarda bir yaygınlık bilgisi öğrenmek istediğimiz için standart olması gerekir ve herkesin aynı şekilde soruları sorması gerekir. Yani sizin iyi eğitim vermeniz, kapıya giden araştırmacının o kapıyı düzgün çalıp, düzgün iletişim kurup soruları da değiştirmeden aynı ifadelerle alması gerekir ki kendine göre farklılaştırmasın çünkü nicel araştırmanın amacı bu ama tabii, nitel araştırma kısmını biz bu alanda çalışmış deneyimli araştırmacılar olarak yürüttük diyeyim.

Bir de tabii ki şiddetle uğraşmak çok zor bir konu, veri toplamak da çok zor ki biz ekibi de motive edebilmek için sürekli desteklemek durumundayız. O yüzden ekip çalışması olarak sahaya çıkmalarını sağladık, böyle 6-7 kişilik ekipler hâlinde sahada bulundular ve ulaşımı, konaklamayı, sigortayı... Yani güvenceli bir şekilde çalışmaları da önemli ama hem saha ziyaretlerinde bulunduk hem de araştırmamızın psikoloğu vardı, her iki araştırmada da bir psikoloğumuz vardı ki bunun, Türkiye'de yapılan araştırmalarda çok sınırlı yani çok az sayıda olduğunu biliyorum ben ama yaptığı görüşmelerde günde 2-3 tane şiddet vakasıyla karşılaştığı zaman o görüşmeciler de dağılıyorlardı ve bu desteği sunabildik ki Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüyle de bir iş birliği yaptık bu süreçte. Bizden yardım talep eden bazı kadınlar da oldu, onlarla birlikte bu kadınların yerleştirilmesi için ve yönlendirilmesi konusunda da destek aldık diyeyim. Bunları anlatmamın nedeni, biraz daha metodolojik olarak ne kadar ince eleyp sık dokuduğumuzun anlaşılması nedeniyleydi.

Bir de biraz önce verdiğiniz sorularla ilgili olarak, Başkan Vekilimin sorduğu sorular üzerine söyleyeceğim: Örnekleme tasarımı çok önemli yani siz belli bir bölgeye gidip oradaki bilgiyi alırsanız tabii ki o bölge hakkında konuşabilirsiniz ama Türkiye adına konuşabilmek için gerçekten Türkiye'yi temsil edecek nitelikte bir verinin olması gerekiyor. O yüzden biz "ağırlıklı, çok aşamalı, tabakalı küme örnekleme" dediğimiz yani Türkiye'yi aslında kent-kır diye iki tabakaya böldüğümüz, onun içinde 12 bölgenin temsil edebileceği kadar verinin olabildiği... Kabaca biner kişilik gibi bir şey düşmüştü, ilk araştırmada mesela 12.795 kadınla görüşme yaptık yani örneklem büyüklüğü evet, önemli ama çok büyük olmasının da avantaj olmadığını altını çizmek gerek. Yani gerçekten sizin ulaşacağınız olayın, ortaya çıkarmak istediğiniz şeyin, tahmin etmek istediğiniz istatistiğin ne kadar yaygın olduğuyla ilişkili olarak bir örneklem belirlemek gerekiyor ve her iki araştırmada da aslında cevaplama oranının oldukça yüksek olduğunu ve örneklem sayılarının da yeterli olduğunu ve Türkiye'yi temsil ettiğini söylemek istiyorum, bu da rakamların Türkiye adına genellenmesi açısından önemli.

Şimdi, 4 tane şiddet biçiminden bahsedeceğim. Gördükleriniz, biraz önce söylediğim eylem bazlı şiddet biçimleri. Mesela biz duygusal şiddeti ölçebilmek için... Ki bu sorular, mesela bu 4 eylem dünyadaki birçok araştırmada standart olarak kullanılan, nüfus ve sağlık araştırmalarında da kullanılan... Çünkü üzerinde uzlaşma sağlanmış eylemlerdir bu eylemler. Mesela "Eşiniz ya da birlikte olduğunuz kişilerden herhangi biri hakaret ya da küfür ederek sizi üzdü mü?" gibi başlayan aşağılama, küçük düşürme, korkutma, tehdit etme ya da yakınlarına zarar vermekle tehdit etmek gibi 4 eylemle duygusal şiddeti ölçüyoruz bu araştırmalarda.

Aynı şekilde, ekonomik şiddeti 3 soruyla ölçmeye çalıştık. "Çalışmak istediğiniz hâlde çalışmanıza engel..." ama şeyin altını çizmek isterim, sadece eşten meydana gelen şiddet olarak ya da birlikte olduğu kişiden yani partnerden gelen şiddet olarak söylüyorum. Bu da çünkü çok önemli, öbür türlü karışık bir şey çıkarmış olursunuz yani soruyu sorarken hangi sorunun cevabını vereceğini karşınızdaki kişinin anlaması gerekir. Bu yüzden de "Şu kişiden şu eylemler" biçimde sormak gerekiyor.

Yine, şiddetle ilgili eylemleri, fiziksel şiddetle ilgili eylemleri tokat atmaktan, itmek, tartaklamak, saç çekmek, yumrukla ve canınızı acıtacak bir şeyle vurmak gibi aslında eylemlerin giderek derecesinin, dozunun arttığı ve sonuçları itibarıyla da daha ağırlaşabilen şekilde sorduk ki bunu bütün soru kâğıdı içerisinde aslında gözettik. Hani, yavaş yavaş artan ve karşınızdakıyla rahat iletişim kurabileceğimiz şekilde bir sürece yaydık diyeyim.

Son olarak da cinsel şiddetle ilgili sorular sorduk ki bunu daha temkinli sormak gerekiyor çünkü cinsel şiddet özellikle, Türkiye'de daha az konuşulabilen, daha utanılan ve kadınların bunu açıklamakta daha çok zorlandıkları şiddet biçimi olarak karşımıza çıkıyor ama bu dünya genelinde de böyle.

Eş dışındaki kişilerden kadınlara yönelen şiddet konusunda da 15 yaşından sonra fiziksel şiddet, duygusal şiddet ve cinsel şiddet sorularımız vardı. Onlarda da yine "Fiziksel şiddete maruz kaldınız mı?" biçiminde değil, orada da eylemleri işaret ederek sorduk. "Çocuklukta cinsel istismar" sorumuz da vardı. Burada da "15 yaşından önce aileden ya da akrabalarından istemediğiniz bir cinsel davranışta bulunan oldu mu, size dokunan oldu mu?" biçiminde sorduk. Hatta soru dışında da başka bir metodolojik olarak farklı bir yöntem de kullanarak kartla, bütün görüşme bittikten sonra kartı gösterdik ve "Eğer çocukluğunuz döneminde cinsel olarak rahatsız edecek bir şekilde size dokunan olduysa üzgün kız resminin, olmadıysa gülen kız resminin işaretlenmesini istiyoruz." dedik ve bunun aslında sayıyı artırdığını gördük. Bu da bize özellikle cinsellikle ilgili şiddetin anlatılmasının ne kadar zor olduğunu göstermesi açısından önemli.

İsrarlı takip konusu, İstanbul Sözleşmesi'yle şiddet biçimleri arasına giren yeni bir şiddet biçimi olarak karşımızda. Aslında biz burada mesela, sürekli telefonla arama, sosyal medya aracılığıyla iletişim kurma ve takip etmeyi sorduk ama dijital şiddet bir yandan da çok hızlı ilerliyor. Yani 2014'te dijital şiddet bu kadar yaygın değildi ve dünyadaki birçok araştırmada da bu şekilde soruluyordu. Ama tabii, çok ilerledi, şimdi sorulsa daha başka sorular eklenmesi gerekiyor ve söylediğim gibi hem eşten hem de eş dışındaki kişilerden kadınlara yönelen şiddet biçimlerine dair bilginizi, bilgiyi sizlerle paylaşabileceğiz diyeyim. İsterseniz buraları biraz geçeyim çünkü bahsettim.

Çok kısaca şiddet biçimlerinin yaygınlığından bahsedeceğim. Tabii, şeyi unutmadan konuşmak lazım yani 2014 yılındaki, neredeyse on yıl önceki bir veriden bahsediyoruz ve daha önce de söylediğim gibi, her 10 kadından 4'ünün yaşam boyu

-yani en az 1 kere olarak tanımlayabiliriz yaşam boyunu- fiziksel ya da cinsel şiddete maruz bırakıldığını gördük eşi ya da partneri tarafından. Bunu bir de "son on iki ayda" diye soruyoruz. "Son on iki ayda" diye sorduğumuz sorular aslında güncel dönemi bize göstermesi açısından önemli; genellikle de daha düşük çıkıyor zaten ve 10 kadından 1'inin son on iki ayda fiziksel ya da cinsel şiddete maruz bırakıldığını gördük diyeyim. Ve ülke yaygınlığı açısından konuşacak olursak kadınların en çok maruz bırakıldıkları şiddet biçimi duygusal şiddet olarak karşımıza çıkıyor. Yüzde 44 düzeyinde ve her 2 araştırmada da aynı. Fiziksel şiddet 39-36 düzeyinde. Cinsel şiddetin ilk 2008'de 15; 2014'te yüzde 12 olduğunu görüyoruz. İkisini birlikte değerlendirdiğimizde de işte 100 kadından 42'sinin ya da 100 kadından 38'inin diye düşünmek lazım. Ama istatistiksel olarak yine söylemek isterim, bir tahmin veriyoruz aslında, biz yaygınlık verisi sunmaya çalışıyoruz, bir tahmin veriyoruz; bu tahminin de bir güven aralığı var. O yüzden, aslında bakarsanız çok büyük bir değişim olmadığını gösteriyor istatistiksel anlamda. Yani 38 zaten güven aralığı içerisine düşebilecek bir şey yani "düştü ya da arttı" gibi bir yorum yapmaktan özellikle imtina ettiğimizi söylemek isterim.

Evet, bölgelere göre bir farklılık söz konusu. Araştırma sonuçları bize, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde daha düşük şiddet biçimleri yani fiziksel ve cinsel şiddet olduğunu gösterdi. Yaş önemli kriterlerden biri...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - İşte, buna diyorlar işte Hocam, söyleyemiyordur. Peki ne düşüneceğiz yani? Burada mesela, insanlar diyor ki: "Oradaki kadınlar söyleyemiyordur. Aslında daha fazladır, mümkün değil." Yani böyle bir eleştiri geliyor biz söylediğimizde mesela. Biz mesela, bilimsel bir veri üzerinden konuşuyoruz, diyoruz ki: "Bakın, burada daha düşük." ama zaman zaman diyorlar ki: "Söyleyemiyordur." Ben bunu size yapılmış bir haksızlık olarak görüyorum. Bu kadar emek harcamışsınız, bir sürü çalışma yapmışsınız, bilimsel çalışmalar, işte, hata payları, bilmem ne...

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet, şimdi, bölgesel farklılıklar oluyor ama bunun nedenlerine bakmak lazım. Bizim ortaya koyduğumuz şey... Biz sadece sayısal bir şey söylüyoruz. Biz arkasında çok daha konuşabilecek durumda değiliz çünkü o dönemde gidip Kuzeydoğu Anadolu, Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki durumu incelemek lazım. Mesela, o zaman için oradaki belediyelerde, bir belediyede çalışanlarla ilgili sözleşme yapıldığını söyleyenler vardı ama bilmiyorum bilimsel olarak bu ne kadar şeydir.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - O işe girersek o zaman sizin yaptığınız çalışmaya yazık olur yani.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet, bizim çalışmamızın sonuçları, sonuçta 2008 ile 2014'ün karşılaştırması ve bu karşılaştırma bölgesel farklılıklar olduğunu gösteriyor fiziksel veya cinsel şiddet için.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, bir şey daha söyleyeyim: Şu anda Hacettepe Üniversitesi "araştırma üniversitesi" statüsünde değil mi?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - 12 veya 18 tane üniversitemiz özel olarak belli kriterlere sahip olmak koşuluyla araştırma üniversitesi hakkını kazanıyor. Araştırma üniversitesi olan Hacettepede, bu kadar önemli bir konuda, on bir yıldır başka bir araştırma yapılmadı mı acaba?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Şimdi, bu araştırmalar Kadın Statüsü Genel Müdürlüğüyle birlikte yapılacak araştırmalar olduğu için, sonuçta, Resmî İstatistik Programı'na dâhil olan araştırmalar olduğu için...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ama başka türlü yapmanıza engel ya da yasak mı var? Yani üniversite tek başına yapamaz mı?

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Bunlar oluyordur muhakkak; tezleri olan, araştırma yapan bireysel hocalarımızın vardır.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Küçük çaplı araştırmalar oldu ama bu konuda evet, bir araştırma...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ama bir araştırma üniversitesi statüsüne sahip, onu özellikle vurguluyorum. Yani sanki aklımıza şu geliyor: Ya, böyle büyük bir üniversite her yıl bunu yapabiliirdi gibi sanki, her yıl yapar.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - O kadar kolay bir şey değil bu alanda sahaya çıkmak, aslında öyle her yıl yapılabilecek şey değil. Yani bir buçuk...

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Ama on bir yılda yani o verilerin bugün bize ışık tuttuğunu iddia edebilir miyiz? Yani on bir yılda ülkenin sosyolojisi bence değişti.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet, değişti, zaten şimdi göreceğiz bunu ama sonuçta bizim önerilerimiz arasında şiddet, yaygınlığı açısından şey değil; yaygınlığı açısından yapılmaya bile başka araştırmalar yapılması gerektiği konusunda bir önerimiz vardı. Ama dediğim gibi, Bakanlıkla birlikte yapılacağı için, aslına bakarsanız 2002 yılından beri biz bu araştırmaları tekrarlamak için uğraşıyoruz ama sonuçta gerçekten Bakanlığın sorumluluğunda olduğunu düşünüyorum.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Hangi Bakanlık?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı .

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Yani "Bu araştırmaları yapmayalım mı? diyorlar, anlamadım.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Hayır, zamanlama açısından söylüyorum. Aslında, bakarsanız, çok uzun zamandır bu araştırmanın yapılması var ve biz de onlarla birlikte çalışma hâlindeydik ama bir şekilde ertelenmek durumunda kaldı.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Hocam, Adalet Bakanlığından ve İçişleri Bakanlığından şöyle bir şey söylemişlerdi: "Yapılanlar var ama kamuoyuna duyurulmayanlar var." Aslında kendilerinin, mesela özellikle kolluk kuvvetlerinin yaptığı çalışmalar var, buradaki uzman arkadaşlar...

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Evet ama yani üniversiteyle araştırma yapmak başka bir şey.

Ben, özür dilerim, sözünüzü kestim ama...

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Rica ederim.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Özellikle bugün şiddeti tetikleyen en önemli faktör olarak benim bu Komisyondaki çalışmalar sırasında gördüğüm dijitalleşen dünya.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Yani on bir yıl bu dünya üzerinde çok büyük değişiklikler yarattı, çok yaygınlaştı. Sanıyorum hafta sonuydu, Hürriyet gazetesinde yer aldı yani artık şiddet, kadına yönelik şiddet olmaktan çıktı; şiddete başvuranlar

bütün aileyi tarıyorlar yani çok boyutlu bir şiddet hâline dönüştü. Sanırım cumartesi günü Hürriyet gazetesindeydi, birkaç aile ferдинin öldürüldüğüne dair birçok olayı resmeden bir haberdі. Dolayısıyla yani on bir yıl çok ciddi bir boşluğu ifade ediyor.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Şimdi, şöyle söyleyebilirim, benim mesela yaptığım araştırmam var ama buraya çağırılma nedenimiz bizim 2008 ve 2014 araştırmaları olduğu için şey yapıyorum yoksa "siyasette kadınlara yönelik şiddet" konusunda nitel bir çalışmamız oldu, "teknoloji destekli kadınlara yönelik şiddet" konusunda bir nitel çatışma var ama yaygınlık konusunda araştırma yapmak özellikle de Türkiye temsili anlamında biraz daha maliyetli ve büyük bir iş ve gerçekten bu konuda politika yürütecek olan kurumla birlikte bunun yapılması daha uygun, ben de öyle olduğunu düşünüyorum yani Bakanlıkla yürütülecek ki... Biz bu veriyi niye üretiyoruz?

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Yani o zaman konuya açıklık kazandırılmalı. Üniversiteye bu konuda özel bütçe tahsisi mi gerekiyor? Hiç değilse ona aracılık edelim.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Hocam, şöyle söyleyeyim -İsmet Hocam da onaylayacaktır- 2023 yılında zaten Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Bakanlıkla bir çalışma yaptık, bir projeyi biz tekrar hazırladık hatta şiddet uygulayanlara yönelik de başka bir tane hazırladık. Orada bütçeyle ilgili sıkıntı oldu, ihale iptal edildi, süreç uzadı ama ben gerçekten sadece bu iki araştırmayı sunmak üzere geldiğimiz için diğerlerine açıklık getiremiyorum.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Hocam, bir de bunun ideali nedir? Mesela bu tarz, sizin yaptığınız gibi geniş çaplı araştırmaların dünyada mesela ideali süre olarak nedir? Mesela biz orada on bir yılı gerçekten yadırgıyoruz, haklıyız. İdeal bir zamanlama var mıdır literatürde?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Aslında beş yıllık gibi... Mesela nüfus ve sağlık araştırmalarında da beş yıllık bir süreç takip ediliyor. Biz araştırma raporunda şöyle demiştik: Beş yıl sonra erkeklerle erkeklerden şiddet bilgisi üretelim çünkü hep kadınlardan şiddet bilgisi alıyoruz ve bence Türkiye bu konuda yeterince doydu. Hani "Biz artık şiddetin nedenlerini biliyoruz, bu konuda şey yapmayalım ama erkeklerle ilgili bir çalışma yapalım beş yıl sonra." gibi bir öneride bulunmuştuk ama gene... Bilmiyorum, ben şimdi Bakanlığa şey yapıyorum gibi olmasın ama sonuçta politika yürütecek olan kurumun bunun...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Hocam, aslında Komisyon olarak biz de aynı şeyi düşündük biliyor musunuz? Dedik ki: Şiddeti uygulayan erkekler üzerinde de bizim Komisyon olarak çalışmamız gerekiyor yani neden yapıyorlar, sebeplerini ne altında yatan? Yani bence çok doğru.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet ama ben kurumun bilgisini yani kurum adına bir şey söylemeyeceğim tabii.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ İSMET KOÇ - Şimdi, aslında, tabii, Sayın Komisyon üyelerimiz ve Sayın Komisyon Başkanım çok haklılar, aradan çok uzunca bir zaman geçmiş ama Bakanlık bu dönemde hem birçok müdahale planı uyguladı biliyorsunuz hem de bir araştırma yapmak için bir girişimde bulundu aslında yani 2023 yılından beri bir araştırma yapılmaya çalışılıyor. Şu anda 2024 yılında o araştırma başladı, TÜİK tarafından o araştırma yapıldı ama henüz sonuçlar açıklanmadı. Yakın bir zamanda onun sonuçları açıklanacaktır, o zaman daha doyurucu bilgiye ulaşabileceğiz diye düşünüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ama yine de biz TÜİK Başkan Yardımcısını dinledik, daha yakın ve sıcak bilgiler sundu burada; açıklanmayan bazılarını da onları da vurguladı.

Buyurun.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Tabii, ben, hani, bizim yaptığımız iki araştırmayla karşılaştırılıp karşılaştırılamayacağı konusunda, bilmiyorum, görmediğim için soru kağıdını ve araştırma sonuçlarını ama yaşa göre fiziksel ve cinsel şiddet konusunda birkaç şey söylemek isterim: Yaşam boyu şiddete baktığımızda, evet, yaşı daha ileri olan kadınlar için bunun daha yüksek olmasını bekliyoruz fakat son dönemde güncel şiddete baktığımızda ise genç kadınların yani 15-24 yaş grubundaki kadınların daha fazla şiddete maruz kaldığını gördük; 2014 araştırmasının sonucu olarak söylüyorum. Bu mesela bize neyi gösteriyor? Veriyi niye üretiyoruz? Bununla ilgili politika geliştirmek için. Şu araştırma verisinden, ben Bakanlıkta görevli olsam "Demek ki genç kadınlarla çalışmamız gerekiyor." gibi bir şey alıp artık dijital şiddet ya da genç kadınların maruz bırakılacakları farklı şiddet biçimlerine eğilmek gerekir; yaş anlamında bunu göstermişti.

Yine, eğitim düzeyi açısından, evet, her eğitim düzeyinden kadınlar şiddete maruz bırakılıyorlar ama eğitim düzeyi arttıkça kadınların daha az şiddete maruz kaldığını görüyoruz ya da en azından dile getirdiklerini söylemek daha uygun olabilir. Çünkü eğitim arttıkça, kadınların bir kariyeri de oldukça maruz kaldıkları şiddeti açıklamak da giderek zorlaşıyor çünkü bunu kendine bile açıklaması biraz daha zor hâle gelebiliyor diyeceğim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki Hocam, Orta Doğu Anadolu'da mı İstanbul'da mı eğitim düzeyi daha yüksek olarak genel kabul var?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - İstanbul'u biraz Türkiye'nin minyatürü gibi düşünebiliriz. Aslına bakarsanız, kadınların eğitim düzeylerinde önemli bir artış olduğu...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ege Bölgesi'ne bakalım, Ege Bölgesi biraz daha homojen sanki. Şimdi, 18'inci sayfanızda, Orta Doğu Anadolu'da şiddet oranı yüzde 35 -2014 yılı- Ege Bölgesi'nde 38 yani eğitilmiş olan bölgede daha çok artmış, tam tersi.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Ama işte biraz önce onu söylemek istedim yani yüzde 35 ile yüzde 38 aslında çok büyük bir değişim değil. İstatistiksel olarak bir tahmin yapıyoruz ve onun bir güven aralığı var.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ama "Eğitim düzeyi düşük olan yerlerde şiddet yüksektir." diyebilmemiz için bir verimiz olması gerekmez mi?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Ama bu gördüğünüz şey değil, bu kadar detay şey yapmadık. Bu sadece...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Burası detaylı araştırma komisyonu, onun için kuruldu.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet ama "Yarım saatte sunun." dediğiniz için şey yapıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, buyurun, siz kendi bütünlüğünüzde söyleyin.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Bu grafikte gördüğümüz yani haritada gördüğümüz, eğitim düzeyine göre değil; onu söylemek istedim aslında.

O zaman, ilerlersem... Medeni duruma göre fiziksel şiddete ilişkin bir verimiz var. Burada da...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şöyle de yapabiliriz Hocam, hani dediniz ya, enstitü olarak yapılan araştırma farklı ama siz akademisyen olarak başka araştırmalar yapmışsınız. Bunları çok hızlı geçerek vekillerimizin, üyelerimizin sorularına belki kendi çalışmalarınız ışığında daha yakın ve sağlıklı bilgiler verebilirseniz öyle katkı sağlayabiliriz.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Tabii, on yıl öncesinin verisini vermek yerine...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tabii, tabii, evet.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - O zaman sonuçları geçiyorum yavaş yavaş.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Söylemek istediklerinizi gene bu sunumdan söyleyin ama asıl sorulara yanıtlarınız belki daha yakın bilgiler olacak.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Evet, çocuk yaşta evlilikler konusuna özellikle değinmek istiyorum çünkü bu önemli konulardan birisi. Şimdiki durumu bilmiyoruz ama her şiddet biçimi için aslında 18 yaşından önce evlenmiş kadınların şiddete maruz bırakılmasının, 18'inden sonra evlenmişlerden daha yüksek olduğunu gösterdi bu araştırma sonuçları bize. Gene eğitim ve çalışmanın engellenmesi konusunda aile ve çevre tarafından 10 kadından 3'ünün eğitiminin, 1'inin de çalışmasının engellendiğini gösterdi. Israrlı takip yaygınlığı için de 10 kadından 3'ü diyebilirim, herhangi biri tarafından ısrarla takibe maruz bırakılma.

Sağlık sonuçlarını geçiyorum.

Önemli noktalardan bir tanesi, mesela değişmeyen noktalardan bir tanesi, şiddetin paylaşılması konusundaydı ve kadınların neredeyse yarısının şiddete maruz bırakıldıkları hâlde bunu kimseyle paylaşmadıklarını gösteriyor iki araştırma sonucu da yaklaşık olarak bize. Ne yapıyor peki kadınlar, kurumlara başvuruyorlar mı? 2008'de yüzde 92'si hiçbir yere başvurmadığını söylemişti, 2014'te de -yani aradan neredeyse altı yıl geçmiş- yüzde 89'u hiçbir yere başvurmadığını söyledi. Yani aslında şiddete maruz kalan 10 kadından sadece 1'inin biz şiddet için bir yere başvurduğunu, kurumsal mekanizmayı kullandığını görüyoruz. Bu da kadınların aslında bilgisinin olmadığını gösteriyor, hem kanunla ilgili bilgisinin artırılması gerektiğini gösteriyor hem de polis en çok başvuru yapılan kurum olarak karşımıza çıkıyor. Bu da çok genel bir bilgi olarak karşımızda diyeceğim. O zaman, hani, kadınların yalnız kaldığını gösteriyor diyeceğim ve kanunlarla ilgili haberdar olma noktasında da medyanın çok öne çıktığını söyleyebilirim, araştırma sonuçları da bunu gösteriyor. "Nereden duyuyorsunuz bu bilgiyi?" "Medyadan." Ve bildikleri de daha çok, haberdar olma düzeyinde.

En önemli konulardan birisi, geçici maddi yardım yani maddi destekleri var 6284 sayılı Kanun'un aslında ama en az bilinenlerin bunlar olduğunu... Ki çocuklar için kreş desteği imkanı da veriyor tedbir kararlarıyla ama burada da bunun da en az bilinenler arasında olduğunu, yüzde 42'sinin bildiğini gördük. Yani bunlar bize şunu gösteriyor: Aslında kadınların şiddete maruz bırakıldıktan sonra en çok mücadele ettikleri konular ekonomik koşullar ve çocuklarıyla ilgili sorunlar ve bunlar da en az bildikleri konular arasında diyebilirim. Bu tutumlarla ilgili bilgileri geçiyorum.

Nitel araştırmamızın sonuçları da biraz bu konuları destekledi diyebilirim ve kadınlara "Neden şiddete maruz kalıyorsunuz?" diye sorduğumuzda, evlilikle ilgili nedenleri öne çıkardıklarını söyleyebilirim. Tanımadan evlenmek, küçük yaşlarda evlenmek ama ekonomik koşullar çok gündeme geldi, işsizlik ve yoksulluk nedeniyle şiddet yaşandığı; ailelerin, özellikle eşinin ailesinin ve ailelerin evlilik ilişkisine karışması gündeme geldi diyebilirim; içki, kumar ve kıskançlık gibi konular da erkeğin olumsuz davranışları olarak dile getirildi ama nitel araştırma da kadınların yalnız kaldıklarını ve şiddeti kabullendiklerini, çevre desteği olmadığı sürece de geçici çözümlerle şiddetle kendi başlarına mücadele etmek durumunda olduklarını göstermişti. O yüzden biz 2014 araştırmasında artık "Şiddete maruz kalmak ne demek sizin için?" diye sormayalım dedik ve sormadık, sadece başvuru yapmış olan kadınlara sorduk. Orada da yani hangi noktada başvuru yapılabildiğini öğrenmek amacıyla yola çıktığımızda gördüğümüz şey şu: Eğer şiddete dayanabilecekleri nokta varsa bunu sonuna kadar devam ettiriyorlar yani şiddete dayanamayacak noktaya kadar evlilik devam ediyor ya da ilişki devam ediyor ama şiddetin sıklığında, dozunda bir artış varsa ya da şiddet çocuklara yöneldiyse kadınlar o noktada evden ayrılmayı ya da bir kurumsal başvuruyu düşünebiliyorlar.

Bir de destek çok önemli tabii. Kendi ailesi tarafından, biri tarafından destek gören kadınlar bu başvuruyu yapabiliyorlardı. Başvuru sürecine dair öğrendiğimiz de aslında başvurunun nasıl yapılacağı konusunda bir eksiklik olduğunu gösterdi bize nitel araştırma -nicel de bunu desteklemişti- bir de tabii, kamu kurumlarına dair bir korku olduğunu gördük biz yani hem imza atmak korkutucu hem o başvuruları yapmak korkutucu çünkü kurumlar ile kadınların -özellikle de eğitim düzeyi düşükse- çok ilişkilmesi mümkün değildi; tabii, 2014 için bunları söylüyorum. Bir de erkek görevliler olduğunda da kurumlardan bir çekinme, kurumlara başvurmaktan ve yaşadıklarını erkeklere anlatmaktan dolayı çekinceler gündeme geldi.

Bilgi eksikliğinden ve kurumların kapasitesinin eksik olduğundan da bahsedildi. Kadınların ŞÖNİM'lerde çok mutlu olmadıkları, sığınmaevlerinde aslında kendilerini bir hapisanede hissettikleri gibi bazı ön yargılar gündeme geldi, hâlen de bu ön yargıların olduğunu kadın kuruluşlarının yaptıkları çalışmalardan söyleyebiliriz. Sığınmaevine gitmek kötü bir yere düşmek gibi de tanımlanabiliyordu ve oradaki personelin davranışları da gündeme gelen konular arasındaydı.

Şimdi, sonuçları da hızlıca geçiyorum. "Toplumsal olarak neler yapılması gerekiyor?" diye ilerleyecek olursak söyleyebileceğimiz iki araştırmanın sonuçları ve bu alanda çalışan bütün kuruluşların da gündeme getirdiği; bir kere, şiddeti gerçekleşmeden önce önlemek gerekiyor. O yüzden şiddetin önlenmesi... Biraz önceki oturumda da konuştuğumuz gibi bu ayrımcılıklar, eşitsizlikler nedeniyle de şiddet kadınların karşısında çıkabiliyor ve kadınların mücadele gücünü de aslında bu ayrımcılıklar azaltıyor. Bu yüzden farkındalığın ve bilinç yükseltme eğitimlerinin artması gerekiyor ki meslek profesyonellerine yönelik eğitimler bu anlamda çok önemli. Burada, gene, öfke kontrolü gibi eğitimlerle sınırlı olmayan tarzda erkeklere yönelik eğitimlerin yapılması gerekiyor çünkü öfke kontrolü gibi bir yerden ele aldığımız zaman, aslında bakarsanız bu alanda yapılmış doktora çalışmaları da var. Biz doktora çalışmaları da yürütüyoruz bu konularda, mesela, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının

öfke kontrolü alan şiddet uygulamış erkeklerle yönelik yürüttüğü öfke kontrolü eğitimlerine ilişkin bir doktora tezini söylediği şöyle bir şey: Bütün erkekler aynı düzeyde gelmiyorlar ve siz orada tek bir eğitim verdiğinizde -herkese farklı eğitim yapıp oradan farklı dönüşler alabileceksen- aslında topyekûn bir şey yaptığınızda ve devamlılık konusunda da bir zorlayıcılığınız olmadığında çok da başarılı olmuyor bu eğitimler bile.

İkincisi, şiddet meydana geldikten sonra koruma ve destek hizmetleri açısından yapılması gerekenler var. Koordinasyon ve iş birliği bütün kurumlar arasında ki Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün, Bakanlık çerçevesinde eylem planlarıyla, bu vizyon belgeleriyle bunu biraz yapmaya çalıştığını görüyoruz ama tabii, burada da bir şey değişimi oldu, kadının güçlenmesi daha odak noktasına geldi. Bu olumlu bir gelişme, istihdamın artırılması, çocuk bakım hizmetlerinin, desteklerinin yapılması ki iş-yaşam dengesi de bunlardan bir tanesi ama yasal düzenlemelerdeki mevzuatın gözden geçirilmesi, gene eşitliğe aykırı uygulamalar varsa bunların gözden geçirilmesi de öneriler arasındaydı. Bir de söyleyebileceğim, bütün bu kurumların nicelik ve nitelik açıdan desteklenmesi, kapasitesinin artırılması, tabii ki maddi olarak da desteklenmeleri yani bütçe ayrılması önemli konuların başında ki birçok eksiklerimiz var. Mesela, bir telefon hattı, şiddet telefon hattı. Biliyorsunuz, Türkiye'de Alo 183 hattı var, acil destek hattı ama o hat sadece şiddete maruz bırakılanların arayacakları bir hat değil, gaziler, engelliler, şehit yakınları da başvurabiliyor yani daha geniş kapsamlı bir gruba hizmet ettiği için aslında 7/24 hizmet veren bir telefon hattımız yok.

Gene, özel gruplara yönelik destek hizmetleri açısından, bu alanda da biliyorum Kadının Statüsünün önemli çalışmaları var; engellilere yönelik sığınmaevi olması gerekiyor ya da genç kadınlar için sığınmaevleri olması gerekiyor yani özel ihtisaslaşmış sığınmaevleri olması gerekiyor. Bu alanda çalışmalar yapılıyor ama yeterli mi? Değil. Çünkü hâlâ 149 -yanlış bilmiyorsam- kadın sığınmaevi var, tabii, Bakanlık bunu "kadın konukevi" olarak tanımlıyor toplamda, belediyelerle birlikte. Bu anlamda, destek kurumlarının da destek verecek kurumların da kapasitesinin güçlenmesi gerekiyor diyebilirim.

Bütünlüklü politikalar açısından bakacak olursak aslında, bakarsanız, bu benim 5'inci komisyonum bu konuda ilk çalışma yaptığımız günden beri; 2008'in sonuçlarını da sunmuştum. KEFEK komisyonu ya da bu alanda yapılan birçok çalışma var, bunların hepsinin birleştirilmesi ve bütünlüklü bir politika rehberine dönüştürülmesi gerektiğini düşünüyorum çünkü ben yeni bir şey öğrenileceği konusunda şeyim, yeni bir şey öğrenemeyeceğiz artık. Evet, yeni alanlar var, bunlardan mesela dijital şiddet alanı önemli konulardan bir tanesi ya da farklı bir örüntü de karşımıza çıkıyor. Mesela, daha önce bildiğimiz şey kadınların daha çok evlilik içinde ya da birlikte olduğu, birlikte yaşadığı kişiden maruz bırakıldığı şiddetti ama şimdi biz daha genç erkeklerin genç kadınlara yönelik şiddetini... Mesela, bu Semih Çelik vakası önemli bir vaka ve genç kadınların şiddet riski altında daha fazla olduklarını gösteriyor. Tabii, Covid sonrasında bunu birlikte değerlendirmek gerektiğini söylemek lazım yani herkesin daha fazla dijitalleşmeye odaklandığı, biraz daha kendi içine kapandığı bir dönemdeyiz, bu da dijital platformlarda daha çok zaman harcanmasını getirdi diyebilirim. Ulusal eylem planları var, bunların hepsinin gözden geçirilmesi gerekiyor diyeceğim ama toplumsal normlar konusundaki değişimin altını çizmek gerekiyor, diğerleri konusunda zaten yasal mevzuatta da iyi bir yasamız var, orada yapılacak çok şey olmayabilir. Bu kazanımların önemli olduğunun ve korunması gerektiğinin altını çizmek isterim ama toplumsal normlar açısından şiddetin normalleştirilmesi ve meşrulaştırılması hâlen geçerliliğini koruyor. Zihniyet dönüşümü anlamında da hak temelli bir yaklaşım yerine biraz daha menfaat üzerinden geleneksel, kültürel bir şey olarak bunu vurgulamak, şiddetle mücadeleyi vurgulamak aslında çok da başarılı olmadığını gösteriyor diye düşünüyorum. Bir de tabii, erkeklerle yönelik eğitimler ve erkeklerle biraz uğraşmak gerektiğini, onlar da dönüşümü sağlayacak mekanizmaların, eğitimlerinin yapılması gerektiğini söylemek önemli.

Verinin de altını çizmek gerekiyor. Araştırma yoluyla sadece yaygınlık konusunda bilgi üretebiliyoruz ya da şiddetin nedenleri konusunda bilgi üretebiliyoruz ama kayıt sisteminde bu bilgiyi tutuyor yani Adalet Bakanlığının da istatistikleri var ya da Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün de istatistikleri var hatta göstergeler performans göstergesi olarak yayınlanıyor ama bunların kamuoyuyla paylaşılmadığını biliyoruz ve kadın örgütlerinin kendi başına medyaya yansıyan verileri aslında kullandıklarını biliyoruz ki 2024 için 394 kadın cinayeti olduğunu biliyoruz. Adalet Bakanlığındaki veri ile bunu karşılaştırmak, daha şeffaf bir veri talebinde bulunmak önemli. Belki bunu görmek, yapılacakları da netleştirmek anlamında şey olabilir.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - İçişleri Bakanlığınızdan uzman arkadaşlarımız var, ellerinde katkı sağlayacak bilgi var ise hani toplantı devam ediyorken hızlı bir şekilde alabilirsek sevinirim.

Buyurun Hocam.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Bir de son olarak belki hangi alanlara bakılması gerekir diye şey yapacağım; cinsel şiddet önemli alanlardan birisi, evlilik içi tecavüz -konuşulması kolay olmadığı için- kadın cinayetleri. Diğer bir nokta, kadınlar sadece eşleri tarafından ya da ailesi tarafından şiddete maruz bırakılmıyor, aslında farklı birçok aktör var ve iş yaşamı da bunlardan bir tanesi ki Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 190 sayılı Sözleşmesi var, o da iş yaşamında kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddetle ilgili bir sözleşme. Türkiye hâlâ imzalamadı ve Türkiye'nin imzalaması gerektiğini belki söylemek önemli. Biraz önce söyledim, siyasette kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddet konusu var. Aslında milletvekili olmak için, kadınların buraya gelebilmesi için yaptıkları her şeyi de bir şiddet olarak yani geçtiği aşamaları şey yapmak lazım; aileden, yakın çevreden ve kendi içinde bulunduğu siyasi parti dâhil olmak üzere. Sağlık sektöründe de kadınların özellikle gebelik ve doğum sürecinde maruz bırakıldıkları şiddet eylemleri var sağlık personeli tarafından. Kadın ticaretine bakmak gerekiyor özellikle göç ve yabancı uyruklular açısından. Çocuk yaşta erken ve zorla evlilikler konusunda da Bakanlığın çalışmaları var ki uluslararası kuruluşlar da özellikle UNFPA bu alanda önemli çalışmalar yapıyor. Yapılan çalışmaların paylaşılmasına da ihtiyacımız var çünkü 6284 sayılı Kanun'la ilgili, uygulamayla ilgili sorunlara dair bir çalışma yapılmıştı ama yapılan çalışmalar paylaşılmadığı için bu anlamda hani biz de çok bir şey söyleyemiyoruz, biraz daha şeffaflık gerekiyor diye düşünüyorum.

Tabii, dijital şiddet de en başta dile getirmiştin.

İsterseniz ben burada sözlerime son vereyim.

Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı çalışmadan bir şey sunmak istiyorum. Evet, hani sadece Türkiye'nin sorunu değil tabii ki, şiddet her yerde ve evet, söylediğiniz şey doğru, aslında bizim araştırma yürüttüğümüz zamanda Avrupa Birliği de bir çalışma yürütmüştü ve mesela, Danimarka özellikle örnek verilir; o da zaten dünya genelinde böyle "Nordik Paradoksu" gibi geçiyor,

"Kuzey ülkelerinde neden bu kadar yüksek?" diye. Orada biraz şeyden bahsediliyor, araştırmaları farklı özel şirketler yaptı her şeyde, bir de tabii, kültürel farklılık gündeme getiriliyor çünkü çok küçük bir eylemi bile özellikle Danimarka için şiddet olarak tanımlamak yani daha fazla "Evet." deme yaygınlığı oldu, kültürel olarak küçücük bir duruma bile... Mesela, Samoa'da da birçok insan aslında hani hakaret edilmesini çok önemli bir şey gibi algılamıyor diye söyleyebilirim.

Dünya genelinde de 10 kadından 3'ünün fiziksel ya da cinsel şiddete maruz bırakıldığını görüyoruz.

Hani biz 2008'i ve 2014'ü gerçekten şöyle bir grupla, bir de tabii, üniversite öğrencisi ya da mezunu arkadaşlarımızla yürütmüştük kadının statüsünün iş birliği içerisinde diyeyim.

Burada isterseniz durayım ben, sorularla...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, çok teşekkür ederiz ama şuna dikkat çekmek istiyorum: Şimdi, bir hipoteze ya da teoriye uydurma diye bir durum var. Şimdi, Batı'da şiddet yüksek çıktığı zaman bir mazeret bulmaya çalışıyoruz. Efendim, onlarda duyarlılık çok, şikâyet etme kültürü var; Doğu'da veya Türkiye'de şikâyet etmedikleri için sanki Kuzey ülkelerinden daha azmış gibi kendi zihnimizdeki kalıp yargılara uydurma tehlikesi var. Belki de tam tersi, daha önceki toplantılarda örnek verdim ben Hollanda'dan, Amsterdam'dan. Erkeğin erkeğe, mesela, bir hırsızın bina girişinde bir başka erkeğe sözel ya da fiziki şiddet uygulaması, bunu kayıtlara geçirmediklerinin somut örneklerini biliyoruz biz yani Hollanda polisi "Sana silah çekerse şu numarayı ara." diye... Yani orada da kayda geçmiyor sonuçta. Yani bizim Doğu ülkelerine karşı Batı'nın üstünlüğünü temel kabul etmemiz bir kalıp yargı. Efendim, Batı'da şiddet var, rakamlar onu ortaya koymuş, o zaman "Var." diyeceğiz yani "Batı'da şiddet var." diyeceğiz. "Efendim, Batı'da rakamlar daha yüksek gözüküyor ama orada duyarlılık var, aslında Doğu'da daha çok yüksek." gibi bir sonuca varmamız bence ne etik olur ne bilimsel olur. Şimdi, bir kalıp yargı var "Batı, uygardır." diye, öyle bir şey yok. Biz hangi ölçülere göre "Batı, uygardır." diyeceğiz ki? İşte, rakama bakacaksak, nicel araştırmaya bakacaksak Batı'da yüksek çıkıyor şiddet. Biz niye kendimizi zorluyoruz ki "Bu tarafta çoktur, orada azdır, mazereti vardır." gibi, ne dersiniz?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Ben aslında şöyle söyleyeyim, hani bu söylediğim şey...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şahsınızla ilgili değil de genel olarak...

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Anladım ama bu "Nordik Paradoksu" dediğim, bir makalenin başlığı; isterseniz iletebilirim de.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Paradoks nerede orada yani çelişki nerede orada? Batılıların kavramı mı bu?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Sonuçta, İspanyol Enrico'nun yazdığı bir makale olarak söyleyebilirim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tamam, Avrupalı bir araştırmacının kavramı bu. Ne diyor o paradoksta, çelişki neymiş?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Çelişkiden kastedilen şey, sonuçta iş gücüne katılım daha yüksek yani Avrupa'nın kendi içerisindeki karşılaştırma bu aslına bakarsanız. İş gücüne katılım oranları daha yüksek, milletvekili oranları daha yüksek, senatoda ve kamusal alanda kadınlar daha özgür de görünüyorlar. Buna rağmen Danimarka'da diğer Avrupa... Bu karşılaştırma aslında şey değil, Doğu'yla karşılaştırma değil, ben de zaten öyle bir Doğu karşılaştırması yapmadım, Avrupa'nın...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Geliyor ama, mantık oraya geliyor.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Ama 28 AB -o zaman 28 AB ülkesiydi- ülkesi içerisinde Danimarka ve Finlandiya çok gündeme geldi, Danimarka daha yüksek olduğu için; evet, Türkiye'den de yüksek. Bu akademik makalede de Türkiye ya da Doğu gibi bir karşılaştırma yoktu, kendi içindeki karşılaştırmaydı. Şeyi de söylemek o zaman önemli...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Affedersiniz Hocam, o zaman bir paradoks değil, biz her zaman söylüyoruz: "Batı'nın her şeyi mavi boncuklu, harikadır." düşüncesinden sıyrılmamız gerekiyor. Şöyle: "Nordik Paradoksu" kavramı da yanlış o zaman. Ne diyor o? Anlattığınız gibi tekrar edeyim çünkü yanlış varsayım var. "Yanlış varsayımlardan hatalı sonuçlara gitmek" diyoruz buna sosyal psikolojide. Şimdi şöyle: "Efendim, kadınlar eve kapatılırsa, sosyal yaşamda yer almazsa şiddet artıyor." gibi bir varsayım var. Batı'daki oranlara baktığımız zaman bunun yanlış olduğunu görüyoruz, o zaman "Yanlış." diyeceğiz buna. Ne diyor o İspanyol arkadaş? "Efendim, kadınlar siyasete daha çok giriyor Batı'da, Avrupa'da, iş hayatına giriyor, oraya giriyor ama ona rağmen..." Bu, din felsefesindeki teodise gibi, hani kötülük problemi gibi. "Efendim, Doğu'da kadınlar baskı altında, töreler var, gelenekler var, sosyal hayata girmiyor, ataerkil." diyoruz. "Batı böyle değil." varsayımı... Batı'da bunun tam tersini görünce "Aa, paradoks." diyoruz. Hayır, paradoks değil, apaçık net bir şey. Demek ki şöyle bir sonuca varabiliriz biz: "Kadınların sosyal yaşama daha çok girmiş olması şiddeti azaltmıyor." gibi bilimsel bir sonuca varabiliriz biz. Niye inat ediyoruz, "İlla bu böyledir." diye teoriye uydurmaya çalışıyoruz? Yani Nordik çelişkisi, paradoksu bence kişinin kendi paradoksu olabilir, yanlış varsayımdan hatalı sonuç hakikaten. Böyle düşünmemiz, bilimsel olarak bunları sorgulamamız mantıksız mı size göre?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Şimdi, ben yanlış anlatmış olabilirim kendimi...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hayır, sizinle ilgili değil, o adam makale yazmış mesela böyle.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Ama o "Avrupa'nın kendi içinde bu rakam niye böyle çıktı?" diye bir şey, hani biz de aynı şeyi yapıyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ben açıklayayım, onları açıklıyoruz işte burada. Çünkü Avrupa'nın kendi paradoksu bu, yoksa değerlerin paradoksu değil. Yani eğitim görmüş insanlarda belki şiddet daha çok artıyordur. Biz, bizim kalıp yargılarımızın dışında bir sonuç olursa onu kabul etmeyecek miyiz? Böyle bir bilim olabilir mi? Yani biz tez yazarken ne yapıyoruz? Bir hipotezimiz var -hangi alanda olursa olsun- çalışıyoruz, o hipotezi ya yanlışlıyoruz ya doğruluyoruz. Yani illa biz kurduğumuz hipotez doğru çıkacak diye tez yazmıyoruz ki, akademik çalışmanın özelliği bu. Burada pek çok akademisyen var, Hocam da gayet güzel katkılarda bulunuyor, siz de ama devam etmeyeyim, eleştirilerimi ben Batı'ya yapmış oldum.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Anladım ama ben de bir şey söyleyeyim, sonra İsmet Hocama söz vereceğim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Ben mesela şöyle bakıyorum yani "Batı-Doğu" diye bakmıyorum aslında, sonuçta bir kadın bile şey olsa dünyanın neresinde olursa olsun bununla mücadele edilmesi gerekiyor. Hani gerçekten söylemek istediğim şey de "Aa, evet, Batı'dakini haklı çıkarmaya çalışıyoruz." gibi bir yerde değildi, yüksekse yüksek, sonuçta dünyanın sorunu olduğunu söyledim, bunun altını çizmek istiyorum. Hani sayı bence çok önemli değil ve bu konu üzerinden karşılaştırma yapılmasını da inanmıyorum, çok doğru bulmuyorum. Yani Batı'da bu kadar yüksek, burada bu kadar şey... Sadece nasıl bununla mücadele edebiliriz gibi bakmak gerekir bence, o yüzden karşılaştırmamın çok...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Siyasetüstü de diyoruz ya, hiçbir ideolojinin ya da farklı şeylerin etkisinde olacak bir şey değil çünkü ona öyle bakarsak çözüm üretebiliriz, başka türlü bir çözüm üretemeyiz.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Çünkü bu, kadınların insan hakları sorunu ve kadının aslında kendini gerçekleştirme sorunu önüne bir engel koymuş oluyoruz. Bunu da Batılı-Doğulu diye bu sefer biz de kadınları ayırmış oluyoruz.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Evet, aynı ayrımcılığı aslında biz de yapmış oluyoruz.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Tamamıyla bu kutuplaşmanın dışında bir yerden bakılması gerektiğini düşünüyorum.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Hocam, ben araştırmalara dâhil edilmesi gereken bir konudan da -sizin de Hocam, belki fikriniz vardır- biliyorsunuz, nüfus üzerine bir enstitü, bence çok kıymetli. "Ev genci" diye bir kavram girdi biliyorsunuz hayatımıza yani "NEET" diyorlar, "Not in Education, Employment or Training" denilen. Şimdi, ben birkaç yerde okudum, şöyle bir şey daha var, maalesef biz de sahada karşılaşıyoruz: "Anneye şiddet uygulanan erkek çocuklar" diye de bir kavram mesela var, bunu hiç konuşmadık burada. Uyuşturucu bağımlısı, Allah korusun ya da başka, çalışmıyor, "NEET" dediğimiz grubun içine giren, bu da bir kadına yönelik şiddette, aslında hayatımızda, maalesef karşımıza çıkmaya başladığı bir konu. Belki araştırmalara bunlar da dâhil edilebilir diye düşündüm, onu da belirtmek istedim.

Teşekkür ederim.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ İSMET KOÇ - Çok teşekkür ederim.

Aslında ben biraz önce Sayın Başkanın gündeme getirdiği konuya değinmek istiyorum. Ben bir paradoks görmüyorum aslında çünkü biraz önce İlknur Hoca Türkiye haritası eşliğinde bölgelere göre şiddet oranlarını verdi. Orada da dikkat edersek aslında bizim batı bölgelerinde doğuya göre şiddet yüzdeleri daha yüksek. Aslında, Danimarka'da da diğer ülkelere göre daha yüksek olmasını asla bu şekilde açıklayabiliriz. Yani insanların eğitimleri arttıkça beyanları daha çok artıyor olabilir. Sadece daha yüksek oranda beyan ettikleri için biz şiddeti eğitimin daha yüksek olduğu, kadının iş gücüne katılımının daha yüksek olduğu bölgelerde ve ülkelerde daha yüksek olarak gözlemliyor olabiliriz gerçekten; bu oldukça önemli bir nokta, dolayısıyla paradoks yok ortada.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Doğru, ben de paradoks yok diyorum, bilimsel sonuçlara bakacağım. Batılılar bizim çalışmalarımızdan alıntı yapmadığı için bizim acayip bir eğitim sistemimiz var akademilerde. Batı ne derse doğrudur, Batılı kaynaklardan alıntı yaparsak iyi tez yazılmış gibi bir algı var ama onlar bizden alıntı yapmıyorlar. YÖK Başkanımız varken keşke söyleseydim, aklımıza gelmedi, konu şimdi açıldığı için söylüyorum. Biz tez yazarken İngilizce yazmak zorundayız. Niye? Batılı okusun diye. Hangi dilde yazarsak yazalım Batılı okumuyor, Batılı Batılıdan alıntı yapıyor. Sizin dediğinize şöyle katılabiliriz: Sadece kendisi gelip beyanda bulunanlar bir araştırma konusu olsaydı "Efendim, bu bölgedeki gelmiyor, bu bölgedeki geliyor, sonuç budur." derdik ama burada listesi var, hocalarımız 2008 ve 2014'te gitmişler, gelip şikâyet etmeyen ayağına gidip sormuşlar. Onun için "Efendim, beyan sayısı azdır, çoktur; o yüzden böyle bir şey vardır." diyemeyiz akademik olarak çünkü biz gidip sormuşuz, hatta kayınlıdesinin şiddetinden onu kurtarmak için de teknikler uygulamışız, Hocam söyledi. Buna rağmen "Efendim, beyan olmadığı için böyledir." dememiz bence o yapılan bilimsel çalışmaları da boşa düşürür gibi düşünüyorum.

Evet, başka sorusu olan arkadaşımız.

Buyurun Hocam.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - İlknur Hoca, 1992 ve 1989 verilerini karşılaştırarak, başvuru kaynakları hakkında şiddete maruz kalan kadınların yeterince bilgi sahibi olmadığı ifadesini kullandı değil mi, yanlış hatırlamıyorum?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - 2008 ve 2014 yılı Hocam.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Hayır, dediniz ki 1989 yılında daha fazla bilgililerdi ya da tersi, böyle bir şey. Yani nereye başvuracaklarını bilmiyorlar.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Yüzde 92 ve yüzde 89 bir yere başvurmamışlar.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Peki, tamam başvurmamışlar.

Şimdi, o zaman şöyle bir sonuca ulaşabilir miyiz: Yani devletin bu konuda pek çok girişimi var ama mağdurlara yeterince ulaşmıyor. Acaba sizin Enstitünüz gibi aracı kuruluşlar veya medya organları teşvik edilerek kadının nerelere başvuracağı konusunda daha çok bilgilendirilmesi bize çözüm sağlayabilir mi? Ama tabii, orada da şöyle bir sorumuz olacak: Sistemik olarak şiddete maruz kalan kişi ister erkek olsun ister kadın olsun, sonuçta onun artık sağlıklı düşünme yeteneği ortadan kalkmış, belki öz güven ve cesaretini kaybetmiştir. O tür kişilere biz başvuru imkânlarını nasıl sunabiliriz? Yani o kişilerde bu başvuruları yaptıkları zaman başlarına daha büyük sıkıntılar gelmeyeceği duygusunu nasıl yaratabiliriz?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Teşekkürler Hocam.

Buyurunuz.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Bu, tabii, hizmetle alakalı bir konu...

ZUHAL KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş) - Başkanım, tezkerenin oylaması varmış Genel Kurulda iki dakika sonra.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, o zaman siz sorunun cevabını düşünürken on beş dakika ara vermek durumundayız, az sonra buradayız.

Kapanma Saati: 19.44

ÜÇÜNCÜ OTURUM
Açılma Saati: 19.54
BAŞKAN: Mustafa Hulki CEVİZOĞLU (İstanbul)
BAŞKAN VEKİLİ: Asuman ERDOĞAN (Ankara)
SÖZCÜ: Müşerref Pervin Tuba DURGUT (İstanbul)

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Evet, kaldığımız yerden devam ediyoruz değerli üyeler.

Özbudun Hocam, sizin soru tamamlandı mı, cevap da geldi mi, devam edelim mi?

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Evet, geldi.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Geldi, peki.

Sizin ekleyecekleriniz var mı Sayın Kaptanoğlu ve Sayın Koç Hoca?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Şu anda yok başka ama soru yoksa başka bir konuyla ilgili bir katkıda bulunmak istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Şimdi, ben, kadın çalışmaları yüksek lisansına da sahip olduğum için bu pozitif ayrımcılık konusunda bir şey söylemek istedim.

Şimdi, pozitif ayrımcılık genellikle istenmeyen bir şey gibi görünüyor Türkiye'de, biraz çeviriyle ilgili olduğunu da düşünüyorum ben çünkü uluslararası literatürde söylenen bu şey hani "affirmative action" diye de geçiyor yani "olumlu bir eylem" aslında eşitlik sağlanana kadar, sorun ortadan kalkana kadar bir olumlu eylem yapmak ama bizde "pozitif ayrımcılık" deyince "ayrımcılık" lafı sanki, hani kadınlar aslında hak etmedikleri hâlde onlara bir şey sunuluyormuş gibi anlaşıyor. Belki "olumlu eylem" diye kullanmak iyi olabilir diyeceğim ama hani mantığının altındaki şey, eşitlik sağlanana kadar desteklenmesi anlamına geliyor; bunu söylemek istedim, bu kadar.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kayıtlara geçti.

Önemli çünkü kavramları yanlış algıladığımız zaman yanlış yola gidiyoruz, çıkamıyoruz sonra da.

İsmet Koç Hocam, sizin son sözleriniz varsa alalım, yoksa teşekkür edeceğiz size.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ İSMET KOÇ - Ben sadece Komisyona, Sayın Başkanım ve heyete çok teşekkür ediyorum bizi dinledikleri için.

Üniversitemiz aslında bu konuda çok duyarlı -YÖK Başkanımız da söyledi- tüm üniversiteler olduğu gibi. Bir araştırmanın maliyetini tek bir üniversitenin üstlenmesi gerçekten çok zor. Onun için İlknur Hocanın dediği gibi, mutlaka bu veriyi kullanacak kurumların da kamu kurumlarının da bu araştırmalara destek olması gerekiyor.

Şimdi, biz Türkiye'de sağlık araştırmasını gerçekleştiriyoruz, maliyeti yaklaşık 2 milyon dolar bu araştırmanın. Böyle bakıldığında bir araştırmanın tek başına...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - 2 milyon dolar dediğiniz hangi araştırma?

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ İSMET KOÇ - Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, şu anda yürütülmekte olan araştırma. Yaklaşık olarak kadına yönelik şiddet araştırmasıyla aynı örneklem büyüklüğüne sahip olduğu düşünüldüğünde bir üniversitenin tek başına böyle büyük bir maliyete girmesi ne yazık ki mümkün değil, bunun mutlaka ilgili bakanlıklar tarafından da kamu tarafından da bütçe olarak desteklenmesi gerekiyor. Bunu özel olarak vurgulamak istedim.

Çok teşekkür ediyorum tekrar.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü Profesör Doktor İsmet Koç ve Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Doçent Doktor İlknur Yüksel Kaptanoğlu Hocalarımıza katkılarından dolayı çok teşekkür ediyoruz; sağ olun, var olun.

Şimdi, bu işin yani şiddet ve kadına yönelik ayrımcılığın psikolojik boyutlarını Klinik Psikolog Ege Ebrar Önür'den dinleyeceğiz.

Yaklaşık on beş dakikalık sunum.

Buyurun.

3.- Klinik Psikolog Ege Ebrar Önür'ün, kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığın psikolojik boyutları, şiddeti körükleyen etmenler ve önleyici müdahaleler hakkında sunumu

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Çok teşekkür ediyorum öncelikle.

Şimdi, öncelikle, Hocam, izninizle, aslında ben, bana yöneltilmiş olduğunuz sorulardan başlamak isterim.

Şimdi, burada yapılan araştırmalarda -zaten hocalarım daha iyi bilirler, netlik de kazandıracaklardır diye düşünüyorum- bilimsel verinin nasıl toplandığı aslında bizler için çok önemli bir unsur oluyor. Eğitim seviyesi ve kültür farklılıklarının aynı zamanda...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Küçük bir katkıda bulunayım: Hani uygulamadan gelen bir insan olduğunuz için de karşılaştığınız vakalar açısından da söyleyecekleriniz önemli diye düşünüyoruz.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Tabii Hocam, ekliyor olacağım zaten onları da.

Tabii, burada eğitim seviyesi ve kültür farklılıklarının yarattığı etkileri de biz görüyoruz. Karanlık sayının aynı zamanda mevcut olduğu bir durum var. Zaten istatistiklerde yani yapılmış olan araştırmalarda karşımıza çıkan verilerin bu kadar dengesiz olması belki ya da eleştiri alıyor olması da bununla ilişkilidir. Aynı zamanda, şiddet algısının farklılıkları da burada büyük bir ayrıma sebebiyet veriyor. Örneğin, burada yazmış olduğum bir çalışma var lakin atıfta bulunamayacağım çünkü hatırlayamadım kim tarafından yapıldığını; Latin kökenli kadınların cinsel ve fiziksel şiddete daha fazla maruz kaldığı bilirse de aslında yapılan araştırmalar bize şunu gösteriyor ki onların travmatize olma oranları başka kişilere oranla daha az çünkü bu toplumsal öğretileri zaten daha çok istismara uğrayabilecekleri şeklinde; bu yüzden bu durumu normalize ediyorlar ve bunu bir şiddet olarak değerlendirmiyorlar. Bu gibi durumlar da anket çalışmalarına ne yazık ki yansıyor, olumsuz bir şekilde yansıyor. O yüzden, anket çalışmalarının aslında buradaki güvenilirliğini tekrardan tartışmak gerekiyor.

Tabii ben burada daha çok "Önleyici müdahaleler açısından neler yapabiliriz?"i konuşmak istiyorum. Hızlıca sunumun bu kısımlarını geçeceğim izninizle. "Şiddeti körükleyen etmenler nelerdir?"i kısaca ben de hatırlatmak istiyorum aslında: Cinsiyet

ayırımı, ataerkillik ve toplumsal cinsiyet rolleri, şiddeti meşrulaştıran atasözleri ve deyimler, şiddet içerikli söylemler, hakaret ve küçük düşürme, tehdit, korkutma, manipülasyon, kontrol, ironi ve alay, yalan gibi durumlar, şiddet içerikli söylemler başlığı altında. Bir taraftan, sosyoekonomik ve sosyokültürel etmenleri biz şiddeti körükleyen etmenler arasında görüyoruz. Yapılan araştırmalar sonucunda, sosyoekonomik açıdan dar gelirli ailelerin eğitim seviyeleri ve ekonomik gelirleri azaldıkça şiddete eğilimlerinin arttığı yönünde bir ilişki olduğu saptanmış. Sosyoekonomik ve sosyokültürel açıdan daha donanımlı olan kadınların sosyal, hukuki ve psikolojik yardıma daha kolay eriştikleri tespit edilmiştir. Bu Mor Çatının yapmış olduğu bir çalışmadır Türkiye'de yapılmış olarak. Dinî etkenler aynı zamanda burada körükleyici etmenler arasındadır, zannediyorum ki bu daha öncesinde hiç ele alınmadı. Aile içi şiddetin aile özelinde bir durum olarak değerlendirildiği, kadının kusurlu davranışlarını düzeltmek adına bir çözüm olarak görüldüğü birçok Arap ve Müslüman ülkelerinde aile içi şiddet sosyal bir sorun olarak ele alınmalıdır. Osmanlı'nın harem sisteminde kadın çok aşağı bir konumdayken cumhuriyetin getirdiği reformlarla beraber kadının statüsünde bir yükselme görülmüştür. Ancak birçok siyasi ve hukuki hakka sahip olmayı başarmasına rağmen kadının erkeklerle bir yandan eşit haklara sahip bir birey olarak görülmeye çalışıldığı, diğer yandansa İslami toplum kurallarının etki ettiği geleneksel bir model içerisinde sıkıştığı da gözler önüne seriliyor.

Kadına yönelik şiddetin dinî motiflerle gerçekleştirilmesi hem dinî öğretilerin ruhuna hem de insan haklarına aslında aykırı bir durum. Bu tür bir yaklaşım kadınların hakkını bastırmak ve şiddeti sürdürülebilir, sürdürülebilir hâle getirmek için dinî metinlerin ve öğretilerin kasıtlı bir şekilde yanlış yorumlanmasından aslında doğuyor. Nasıl bununla karşı karşıya kaldığımıza bakacak olursak kadınların haklarından yoksun bırakılmasıyla, şiddetin normalleştirilmesiyle, dine yönelik algının zedelenmesiyle aslında çok sık karşılaşıyoruz. Eğitim, ekonomik özgürlük ve sosyal haklardan mahrumiyet, kadınların yaşadığı şiddeti dile getirememesi ve sessiz kalması, şiddetle ilişkilendirilen dinî inançlar toplumda olumsuz algılar ne yazık ki oluşturuyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir katkı sağlayabilir miyim?

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Tabii Hocam.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şimdi, az önceki konuşmalarda mesela "Nordik Paradoks"ta İslamiyet ve Müslümanlık söz konusu değildi yani kuzey ülkelerinde, Hristiyan ülkelerde ya da oradaki ateist toplumlardan çıkan bir makaleden söz ettik. Yani şiddeti sadece belli bir dine bağlayarak...

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Kesinlikle değil, tabii ki. Burada anlatılmak istenen zaten şudur: Kasıtlı bir şekilde yanlış yorumlanması.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hepsini dinleriz de. Bunlar siyasal görüşler, ifadeler mi yoksa akademik verilere, bulgulara dayalı mı? Eğer öyleyse kaynakları ne, onları da duyalım?

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Şöyle, bu kişisel klinik gözlemdir, en başta onun altını çizeyim. Bu kısmı özellikle çünkü buna yönelik yapılmış olan ben herhangi bir akademik çalışma bulamadım öncesinde. Bu sebeple, tamamen kişisel klinik gözlemimdir diyebilirim. Bunun sadece şiddeti körükleyecek bir tarafı olduğunu öngördüğümü ben aktarabilirim sizlere. Tabii, burada da yine dinî öğretilerin demiyorum kesinlikle, dinî öğretilerin kasıtlı bir şekilde yanlış yorumlanıyor olmasının doğuracağı sonuçlardan burada bahsediyoruz özellikle. Bu farklı bir dinde de karşımıza çıkabilir yani pek çok Batılı ülkelerde de aynı zamanda karşı karşıya kalabiliriz demektir bir taraftan.

Aslında en büyük problemlerden biri çocukları da özellikle kapsayan en büyük kısım, şiddete tanık olma ve/veya maruz kalma. Aile içerisinde şiddete tanık olan ya da şiddetin mağduru olan çocukların neredeyse yarısının bu şiddet davranışını tekrarladığı, bir diğer yarısının bu şiddet davranışıyla aslında mücadele etmek için büyük bir uğraşa girdiğini bizler görüyoruz özellikle kliniklerde. Buna ek şiddet davranışı sadece ev içerisinde yakınlarımız tarafından sıcak temasla öğrenilmiyor. Kronik bir şekilde şiddeti tetikleyecek uyarıların verilmesiyle bir taraftan bu şiddet aynı zamanda körüklenebiliyor. Örneğin, televizyon programları, filmler ve dizilerde kadını cinsel bir obje olarak gösteren içerikler toplumsal cinsiyet eşitliğini zedeleyen ve kadına yönelik şiddeti dolaylı olarak besleyen bir sorundur diyebiliriz. Kadının değersizleştirilmesi, cinselleştirmenin normalleşmesi, şiddeti ve tacizi meşrulaştırma, genç nesiller üzerindeki etkileri, toplumsal cinsiyet rollerinin pekişmesi şeklinde bunu detaylandırmak mümkün. Ancak ben izninizle burayı geçeceğim.

Bir taraftan, eğitimde şiddeti ele almak aynı zamanda mümkün; "öğretmen-öğrenci ilişkisi" ve "akran zorbalığı" olacak şekilde iki başlıkta bunu inceleyebiliriz. Eğitim kurumları güvenli ve destekleyici bir öğrenme ortamı sağlamayı normal şartlarda hedefler ancak bazı durumlarda bu ortam öğretmenlerin, öğrencilerin veya akranların uyguladığı şiddet nedeniyle zarar görmektedir. Öğretmen-öğrenci ilişkisinde şiddet fiziksel şiddet, duygusal şiddet ve ayrımcılık olarak karşımıza çıkarken akran zorbalığında fiziksel zorbalık, sözlü zorbalık, siber zorbalık ve duygusal zorbalık olarak karşımıza çıkar. Akran zorbalığının temelinde aile içi şiddet, güvensizlik, sosyal beceri eksikliği ve düşük öz saygı gibi faktörler yatar. Ayrıca, medya ve sosyal çevreler de bu davranışları teşvik edebilir. Bu, benim aynı zamanda lisans bitirme konumdu siber zorbalık, o yüzden bilimsel verilere dayandığını söylemek mümkün. Zorbalığa maruz kalan öğrencilerde depresyon, kaygı bozukluğu, akademik başarıda düşüş ve sosyal izolasyon gibi ciddi sonuçlar aynı zamanda görülmekte.

Eğitimde şiddetin genel sonuçlarına baktığımızda üç başlıkta incelemek mümkün; psikolojik etkiler, akademik etkiler ve toplumsal etkiler olacak şekilde. Bununla birlikte, kaygı, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, düşük başarı, devamsızlık ve okuldan uzaklaşma, şiddetin nesiller boyu devam etmesi gibi faktörlerle karşılaşıyoruz. Çözüm önerileri olarak aslında öğretmenler için farkındalık eğitiminin varlığı ve pozitif disiplin teknikleri çok kıymetli. Şiddetin zararlarını anlamaları için öğretmenlere düzenli eğitimler verilmesi gerektiği, ceza yerine ödül ve teşvik yöntemlerinin uygulanması gerektiğini aslında vurgulamak belki burada mümkün olabilir. Öğrenciler içinse empati geliştirme programları, raporlama mekanizmaları, okul rehberlik hizmetleri gibi üç başlıkta bu durumu inceledim ben. Zorbalığı önlemek için duygusal zekâyı artıran etkinliklerin varlığı, zorbalık vakalarını bildirmek için güvenli bir sistem oluşturulması, öğrencilere psikolojik destek sağlayan uzmanların istihdamı aslında bu noktada çok kıymetli olacaktır. Okul yönetimi için de aslında sıfır tolerans politikalarının izleniyor olması hem öğretmenler hem de öğrenciler için şiddet ve zorbalığa karşı net kurallar koyulması açısından önleyici müdahaleler arasındadır diyebiliriz.

Eğitim kurumları toplumun geleceğini şekillendiren bireyler yetiştirir. Bu nedenle, okulda her türlü şiddetin ortadan kaldırılması bireylerin sağlıklı bir şekilde gelişmesi için hayati önem taşır. Şiddet karşıtı politikaların uygulanması eğitimde güvenli bir ortam yaratılmasını sağlar. Bir taraftan eğitimden bahsederken sınır kavramını tabii ki ele almak çok kıymetli olacaktır. Burada toplumun en küçük yapı taşını oluşturan birey ve bireyi yetiştiren aile yapısı toplumun nasıl bir yerde konumlanacağını bize aslında bir göstergesidir. Toplumu oluşturan belli başlı yapılar olduğu gibi bu yapılara da belli ölçüde toplumsal öğretiler yön vermektedir. Bunları bir başlık altında yani örneklendirecek olursak "ahlak" "namus" "yasak" "ceza" "kural" "ayıp" gibi kavramlar aslında temelde toplumsal birtakım öğretiler olduğu gibi temel amacı açısından bakıldığında da bir diğerinin ve bizlerin sınırlarını bizlere hatırlatan öğretilerdir. Sınır kavramı söz konusu olduğunda dışarıyla içeriği ayıran, bizimle bir diğeri arasına mesafe koyan görünür ve en temel şey deridir. Deri en başta vücudumuzu sarıp sarmalayan, kemik, kas ve eklem dokularımızı korumaya yarayan bir yapıdır. En başta bu sebeple bile bir diğerinin izni ve bilgisi olmadan vücuda yapılan müdahalelerin tamamı sınır ihlalidir. Sınır ihlali sadece bedensel değil zihinsel formda da karşımıza çıkabilir. Psikolojik şiddet, fiziksel ya da cinsel şiddetten farklı olarak tespiti en zor olan şiddet türlerindendir. Bunu adli tıpta özellikle çok fazla görüyoruz. Görünürde var olan somut bir bulgunun olmaması tespitini daha da zor bir hâle getirmekte ancak mağdurlar üzerindeki etkilerini cinsel ya da fiziksel şiddetten daha farklı kılmamaktadır. Hakaret etmek, aşağılamak, şiddet kastıyla utandırmak, yok saymak, küfretmek ya da görmezden gelmek "psikolojik şiddet" adı altında ele alınan bazı davranış örüntüleridir. Toplumsal olarak bu davranışların belli ölçülerde normalize edilmesi dahi daha büyük bir şiddeti tetikleyen fitili ateşler.

Bir taraftan son yıllarda yapılan televizyon yayınlarının, örneğin gündüz kuşağı programlarının yahut şiddetin daha fazla ön planda olduğu, dinî değerlerin kullanıldığı töre dizilerinin toplumun büyük bir kesimine kolaylıkla erişim sağlaması açısından özellikle kişiler arası psikolojik şiddeti körükleyerek fiziksel şiddeti yaymak adına büyük bir risk oluşturduğunu söyleyebiliriz. Burada verilmiş olan örneklerde "Eşimin abisiyle birlikte oldum." "Kocasını ablasını hamile bıraktı, teyzesiyle kaçtı." gibi ya da işte daha eril söylemlerin "Ben erkeğim, yaparım." gibi şeylerin sürekli televizyonda 7/24 yayınlanıyor olması ve bunu herkesin izliyor olması, her evde özellikle böyle şeyler yaşanıyor gibi topluma lanse ediliyor olması bir taraftan şiddet davranışını da normalize edecek olan şeyler arasındadır.

Olumsuz bir davranışın normalize edilmesi aslında o davranışın pekişmesi anlamına gelir. Pekişmek belirli bir davranışın bir başkası tarafından olumlanması ya da desteklenmesiyle kalıcı hâle gelmesi demektir. Çocuklarda istenilen bir davranışın pekişmesi istenilen bir durum karşısında o davranışın ödüllendirilmesiyle aslında karşınıza çıkar. Kimi uzmanlarca istenmeyen davranışın sönmesi yani unutulması o davranışın görmezden gelinerek sönmesini sağlarken kimi uzmanlarca bu durum cezalandırmayla sonuçlanır ancak biz son yıllarda tabii, ödül-ceza sisteminde ceza sistemini pek uygun görmüyoruz çocuklar söz konusu olduğunda. Bir benzer durum yetişkinler için de geçerlidir ancak çocuklardan farklı olarak yetişkinler bilişsel olgunlukları ve yaşam içerisindeki kazanımları sebebiyle empati kurabilen, öngörebilen ve davranışlarının doğurduğu sonuçları üstlenebilecek güce sahip olan kişiler olduklarından çocuklardan farklı olarak istenmeyen bir davranış görmezden gelmek davranışın sönmesine değil pekişmesine yol açar. Bu noktada ceza sisteminin varlığı ve uygulanabilir olması aslında çok önemlidir.

Ceza ve koruyucu sistemlere baktığımızda, bir davranışın caydırıcı olması ve örnek teşkil etmesi aynı zamanda mağdurun hakkını gözetmesi açısından ceza çok önemlidir. Yapılan araştırmalar sonucunda mağdur kişi yalnız olmadığını ve koruyucu sistemlerin varlığını bildiği ölçüde yaşadığı olumsuz durumun psikolojik etkilerini nispeten daha çabuk atlatabildiğini göstermektedir. Sosyal destek gören vakalarda görmeyenlere oranla daha hızlı bir iyileşme süreci gözlenmiştir. Güven duygusu birçok konuda olduğu gibi bu konuda da fazlasıyla önem teşkil eden bir olgudur. Kişiler çoğunlukla güvendikleri kişiler tarafından taciz edilmekte, öldürülmekte ya da şiddete maruz kalmaktadır. Güven duyduğu kişiler tarafından şiddete maruz kalan bireyler, çoğunlukla ilerleyen süreçlerde güven duygusunda çok ciddi zedelenmeler yaşar. Güven duygusu kişinin hayatta kalabilmesi adına var olması gereken önemli bir destek kaynağı olduğu için güven duyulan sistemin çöküşü kişiyi çoğu zaman umutsuzluğa, depresyona ve intihara sürüklenme noktasında büyük bir etmendir. Bu da tamamen aslında klinikte karşı karşıya kaldığımız ya da hastaneden edindiğimiz verilere bağlı. Koruyucu sistemlerin varlığı kadar varlığını en uygun şekilde sürdürebiliyor olması da önem arz etmekte. Bu doğrultuda destek mekanizmalarının doğru ve amacına yönelik kullanılıyor olması ne amaçla, hangi koşullarda, nereye başvurulacağını bilmesi çok önemlidir. Koruyucu sistemlerin kişilerin kendilerini gerçekten tehdit altında hissettiklerinde başvurabilecekleri, destek ve yardım talep edebilecekleri kurumlar olması gerekir. Bir diğerini tehdit etmek, korkutmak amacıyla kullanılması gerçek amacının dışına çıkan ve gerçek mağdurların mağduriyetini artıran bir durumu beraberinde getirir.

Koruyucu sistemler dışında önleyici birtakım müdahalelerin toplumsal öğretiler içerisinde yer alması temel sorunun kaynağından çözüme ulaşmayı bizlere veriyor. Bir taraftan burada aslında psikologlar için meslek yasasının eksikliği ne yazık ki çok ciddi bir sorun yaratıyor. Özellikle aile içi ve çift şiddetine müdahalede oluşan ciddi bir sorunun varlığından söz etmek mümkün. Psikologların meslek yasasının eksikliği aile içi ve çift şiddetiyle ilgili müdahalelerde çok ciddi sonuçlar doğuruyor. Bu eksiklik sadece bireysel terapi süreçlerini değil toplumsal sorunların çözümünü de olumsuz etkiliyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Öner, deniyor ki: "Televizyonda konuştuğu gibi tane tane söylerse daha iyi olur." Ben de dedim ki, süreyi kısıtladık, on beş dakika yaptık, o yüzden. Her şeyi söylemenize belki gerek olmayabilir ama söylediklerinizi bizim anlamamız daha faydalı olur. Onun için biraz daha yavaş olarak, bazı yerleri atlayarak süreye zaten sıkıştırabilirsiniz.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Tamam, kusura bakmayın lütfen.

Çok teşekkür ediyorum.

Ama bunu izninizle söylemek istiyorum; bu kısım önemli. Meslek yasasının varlığı bizler için aslında şöyle bir avantaj sağlıyor: Başvuran kişilerin gerçekten yetkin ve yeterliliği olan kişilerden, uzmanlardan destek almasını aslında sağlıyor.

Bu da zaten sosyal destek mekanizmalarına bir örnektir ve bunun da...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şu anda bir meslek yasası yok mu?

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Psikologlar için bir meslek yasası yok.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Neye göre hareket ediyorlar peki, normal yasalara göre mi?

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Hareket edilmiyor Başkanım, zaten öyle bir problem var. Normalde Türk Psikologlar Derneğinin oluşturduğu etik kurulumuz var ancak etik kurulun da bir meslek yasası olmadığı için etik sınırlılıkları ne belirliyor noktasında herhangi bir çerçeve bulunmadığından cezai hiçbir yaptırım da ne yazık ki uygulanmıyor. Bugün gündüz kuşağı programını örneğin bir psikolog hanımefendi sunabiliyor ve orada klinik değerlendirmeler söz konusu olabiliyor gibi. Yani bu, normal şartlarda etik ilkelerin dışına çıkan bir olgudur ancak bunu televizyonda bile görebiliyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, madem o konuyu açtınız, şöyle bir örnek olay, vaka söyleyelim: Mesela bir televizyon dizisi vardı -adını vermeyeyim- ünlü bir psikolog kadın psikoloğumuzun yazdığı kitaplar ve danışanlarını, tedavi ettiği insanların sadece adını değiştirerek senaryolaştırması; bunun da çok etik olmadığı tartışılmıştı. Şimdi, diyelim ki X kişisi o hocaya gitmiş olsun danışmak için, filmde kendi adı verilmesi bile izlerken "Aa, beni anlatıyor." diyecek. Kendisi, ailesi, yakınları, onu tanıyanlar, arkadaşları, filmde X kişinin senaryolaştırıldığına tanık olacak. Bu da aslında hakikaten dediğiniz gibi psikolojide etik kuralların olmasını zorunlu kılıyor; ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. Meslek yasası yokmuş, biz de Türkiye Büyük Millet Meclisinde olduğumuza göre her gün bir yasa çıkarıyoruz, buna sıra gelmemiş demek ki. Öncelikle Türk Psikologlar Derneğiyle ya da ilgili üniversitelerle görüşüp bu yasayı bir an evvel çıkarmamızda fayda var.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Çok teşekkür ederiz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tıpta tıp etiği deontoloji kuralları var. Tıp etiği çok ağır yaptırımlara tabi. Hayvan deneyleri de, insan tedavisi de hekim-hasta ilişkisi, hekim-hasta yakını ilişkisi, hekim ile hekim ilişkisi, hekim ile sağlık çalışanları, sağlık çalışanları ile hasta ilişkileri tıp etiği açısından çok önemli. Birçok üniversitemizde tıp tarihi ve deontoloji -ya da başka isimlerle de anılıyor- tıp tarihi ve tıp etiği bölümleri var, oralarda doktora, master yapan öğrenciler var, hocalar var. Demek ki psikoloji bölümünü atlamışlar. Bunu da vurgulamış olduk.

Bir uzmanımızdan katkı var galiba.

Buyurun.

SAĞLIK BAKANLIĞI SOSYAL HİZMET UZMANI MURAT DERİN - Bahsedilen yasayı aslında "ruh sağlığı yasası" olarak ifade etmek mi daha doğru olur acaba? Sadece psikologların uygulaması değil de... Psikiyatrlar, sosyal hizmet uzmanları, psikolojik danışmanlar gibi ruh sağlığı alanında yetkin 5 meslek grubu var. Tüm meslek grubu için ortak bir ruh sağlığı yasası epeydir... Bu yasayı sanırım bazı psikiyatristlerin olduğu bir oda çalışmıştı. Hepimizi ilgilendiren bir mesele. Bu anlamda ruh sağlığı uygulamalarıyla ilgili bir yasaya ihtiyacımızın olduğu çok açık, tartışılan bir durum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Biz de bunu önerilerimize, Komisyonun raporuna dâhil edelim. Yani öneri olarak da not alırsak...

SAĞLIK BAKANLIĞI SOSYAL HİZMET UZMANI MURAT DERİN - Dünyaca da 5 meslek grubu, ruh sağlığı alanında çalışan yetkin meslek grubu olduğu kabul edildiği için -kusura bakmayın lütfen ama- sadece psikologlara özgü bir durum değil, ruh sağlığı alanında hizmet veren, tümümüzü ilgilendiren bir mesele.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Bu arada, kesinlikle katılıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Konuşan arkadaşımız da aynı zamanda doktordur yani tıp doktoru değil ama doktora sahibi.

Özetleyerek tamamlarsak, buyurun.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Meslek yasasının varlığıyla aslında bu sayede yanlış yönlendirmelerden kurtulacağımızı, önleyici mekanizmaların eksikliğini de giderebileceğimizi öngörüyoruz. Şiddetin döngüsü, aynı zamanda, şiddet mağdurları ve failer üzerinde etkili psikolojik destek sağlanmazsa tekrarlanabilir bir olguyu bizlere veriyor. Tabii, toplumsal yanlış yönlendirmeler de meslek yasasının eksikliğiyle ilgili bir durum olarak karşımıza çıkabiliyor.

İstanbul Sözleşmesi'ni aslında burada konuşmak mümkün. Tabii, ben bunu biraz daha farklı bir açıdan ele alıyorum, benimki bir çeşit eleştiri. Şöyle: İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla 2011 yılında İstanbul'da imzaya açıldı ancak bazı eleştiriler ve yanlış anlamalar nedeniyle Türkiye'de kabul görmedi. Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı açısından değerlendirilmişti; sözleşme, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmeyi amaçlıyordu ancak bazı kesimler bu kavramın aile yapısını zayıflattığı ve geleneksel değerlerle çeliştiğini savunmuştu. Aile yapısına etkisi aynı zamanda farklı bir eleştiri konusuydu. Sözleşmenin aile içindeki otoriteyi zayıflattığı ve boşanmaları teşvik ettiği yönünde eleştiriler gelmişti. Kültürel uyum sorunları, sözleşmenin Türkiye'nin kültürel ve dinî değerleriyle uyumsuz olduğu iddialarıyla bir noktada aslında ret almasına sebep olmuştu. Yanlış anlamalar ve manipülasyonlar bir başlık altında incelenmişti ve sözleşmenin amacı ve kapsamı konusunda toplumda yanlış anlamalar ve manipülasyonlar yaşanmıştı. Bu eleştiriler ve yanlış anlamalar İstanbul Sözleşmesi'nin kabul görmemesine neden olmuştu.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Bir yanlış düzeltilir miyim Sayın Başkan?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun, düzeltin Hocam.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - İstanbul Sözleşmesi kabul edildi. İstanbul Sözleşmesi'nden 2020 yılının Mart ayında Cumhurbaşkanlığı kararıyla çekilmiş oldu Türkiye, yoksa kabul edildi.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Çok özür diliyorum.

Evet, yasadan alındığını o hâlde söylemek daha uygun olabilir. Sebepleri de az önce sıraladığım şekilde aslında öngörüldüğü... Yani bu şekilde maddelendirilerek gerekçelerle çıkarılmıştı. Şimdi, aslında burada bizlerin karşımıza çıkan en büyük sorunları ele alacak olursak, sözleşmenin gerçekçi olmayan şikâyetler ve tehdit aracı olarak kullanılmasını ne yazık ki konuşmak mecburiyetindeyiz. Gerçekçi olmayan şikâyetler, asılsız iddialar ve sistem üzerindeki etkileri doğrular bir taraftan. Bu durumda sözleşmenin sunduğu koruma mekanizmaları kişisel anlaşmazlıklara da bir araç olarak kullanılıyor ne yazık ki. Bu, adalet yönetiminin yükünü artırmış ve mağduriyet algısını da zedelemiş oluyor. Aslında mağdurların mağduriyeti...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şimdi, bu konuları... Bugün 15'inci Toplantımız değil mi bizim? İlk toplantıyı da sayarsak aslında 16. O sayılmıyormuş seçimler yapıldığı için, bu 15'inci Toplantımız. Bugüne kadar bu konuları çok ele aldık burada. Yani sizin klinik psikoloji açısından önerilerinizi alalım, bağlayalım. Yaklaşık saat 15.30'da başladık toplantıya, saat 20.30; aradaki on-on beş dakikalık molaları saymazsak bugün bir rekor kırdık, beş saatlik toplantı oldu. Özbudun Hocam, ne diyorsunuz? Böyle onaylayan bir tavrınız var.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Evet, hepimiz yorulduk ama tabii, davet ettiğimiz konuşmacımızı da dinlememe nezaketsizliği yapmayalım, toparlayalım.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Çok teşekkür ediyorum. Hızlıca o zaman...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Özbudun Hocamızın kibarlığı her zaman bize örnek oluyor.

Buyurun.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Ekolojik model doğrultusunda birden fazla risk etmeni olduğu göz önünde bulundurularak şiddeti önlemek adına aynı anda yasal, sosyal, ekonomik ve eğitsel alanında çalışmaların yapılmasının, multidisipliner bir çalışmanın aslında varlığının koruyucu ve önleyici müdahaleler açısından çok kıymetli olduğunu söylemek mümkün.

Belki şunu söyleyebilirim: Ailelere cinsiyet ayrımı, cinsellik, cinsiyet eşitsizliği üzerine düzenli aralıklarla psikoeğitimler verilerek geleceğimizi şekillendirecek olan çocuklarımızın yetiştirilmesinde şiddeti körükleyen etmenler arasında yer alan cinsiyet ayrımının ortadan kaldırılması öngörülmekte. Kişilerin hem sosyal hem de psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu zaman ihtiyaç duyduğu ölçüde erişim sağlayabiliyor olması, toplum ruh sağlığı açısından gerekli olduğu gibi, şiddet gibi yıkıcı davranışların önüne geçebilmek adına da bir noktada çok önemli. Okullarda öğrencilere ve personellere yönelik ayrı bir psiko eğitim programı oluşturulmalı, müfredata eklenmelidir demek istiyorum. Örneğin, ilkökul kademesinde beden sınırları ve mahremiyet eğitimi, ortaokul kademesinde cinsel gelişim eğitimi ve lise kademesinde cinsellik eğitimi zorunlu hâle getirilebilir. Aynı zamanda, iş yerlerinde şiddete maruz kalan bireylerin başvurabileceği kurum ve kuruluşlar hakkında daha fazla bilgi edinmeleri sağlanabilir. Bir taraftan, tabii, cinsiyetçi tutum, söylem, ötekileştiren, aşağılayan ifadelerden kaçınmak, onun yerine daha çok birleştirici, yapıcı, olumlu, empatiyi ve iletişimi teşvik eden söylemlere yer vermek çok kıymetli olacaktır. Bu atasözleri eğitim müfredatına ve toplumsal farkındalık kampanyalarına entegre edilirse daha hızlı ve efektif bir sonuca ulaşmak mümkün olabilir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Aynı zamanda, tabii, medya, kitle iletişim araçlarından en hızlı verileri verdiği için bizlere, orayla iş birliği içerisinde yürütülen çalışmaların da daha hızlı sonuç verebileceğini söylemek mümkün. Burada dinî liderlerin eğitimi, kadınların dinî haklarını bilmesi...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Evet son sözlerinizi toparlayarak alalım klinik psikoloji açısından.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Medya içeriğinde denetim, pozitif kadın temsilleri, eğitim ve farkındalık çalışmaları, medya profesyonellerinin eğitimi aslında söyleyebileceğim şeyler.

Bir proje önerim olacak, izninizle çok kısa onu sunmak isterim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir iki dakika içinde...

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Bir iki dakika içerisinde, okumayacağım o yüzden, sadece anlatacağım.

"Sesini Duyur Kutusu" adlı bir projeden aslında bahsetmek istiyorum, kendi yarattığım bir projedir bu. Telefondan, televizyondan, tableten, bilgisayardan farklı olarak aslında karşımıza şöyle bir yerden çıkıyor: Örneğin, bir tabletin özellikle kamu alanlarına yerleştirilerek, terminallere, hava limanlarına, aynı zamanda, AVM'lere yerleştirilerek orada kişilerin anlık, acil bir durumda bir şekilde başvuru yapabilecekleri bir sistemin entegre edilmesinden bahsediyoruz burada.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - İçişleri Bakanlığının buna benzer çok uygulaması var.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Şöyle: Mesela Alo 183 ya da KADES gibi uygulamalar mevcut. Lakin burada şöyle bir durum karşımıza çıkıyor yani "Biz neden buna ihtiyaç duyuyoruz?" a baktığımızda, şiddet mağduru kişilerin öncelikle dış dünyayla ilişkisi kesiliyor yani ellerinde varsa telefon, tablet, bilgisayar gibi şeyler zaten alınıyor. Örneğin, bir kaçırılma vakasında kimsenin elinde telefon göremezsiniz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kaçırılan kişi AVM'ye nasıl gidecek?

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Şöyle: Bu, benzin istasyonlarına da tabii konulması öngörülen bir şeydir. Yani ben çok fazla detaylandırmadım, zaten projenin detayında incelemek mümkün. Özel alanlarda, kamu alanlarında diye sıraladığım bir şey var. Hemen şöyle göstereyim hatta; bu şekilde. Buraya özellikle konulmasının ve içeriğini şu şekilde düzenlemek istememin sebebi, aslında topluluk içerisindeyken kişilerin daha fazla kendini güvende hissetmesi ve cesaret bulmasıyla ilişkilidir. Yani normal şartlarda belki şikâyet edemeyecek olan bir kişi o an, o esnada bir gazla belki bu şikâyeti gerçekleştirebilir. Burada sesli, görsel ve yazılı şekilde şikâyetler belki oluşturabilmek mümkün olursa çocukların...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şöyle yapalım, siz bu proje önerinizi de yazılı olarak Komisyona sunun. Zaten Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına, RTÜK'e bunları sunduğunuzu biliyoruz.

KLİNİK PSİKOLOG EGE EBRAR ÖNÜR - Evet, içerisinde yer alıyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Onları yazılı olarak biz de alalım.

Çok teşekkür ediyoruz.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Başkanım...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir şey mi söyleyeceksiniz?

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Evet.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Hocam, çok teşekkür ederiz, sağ olun.

Ama şöyle Hocam: Şimdi, burada güzel örnekler vermişsiniz ama -genç bir kardeşimiz, böyle gerçekten gelecek vadeden bir klinik psikolog olarak- Türkiye'deki uygulamalara da biraz aslında bakmak lazım. Çok olumlu uygulamalar var. Mesela "Almanya, İsviçre anonim ihbar sistemleri." demişsiniz ya, KADES var. Altında da "Türkiye için uyarlanabilir çözümler." demişsiniz. KADES İspanya'da ödül alan bir uygulama ve -gerçekten muhalefetteki arkadaşlarımızla da vekillerimizle de gittik, uygulamayla ilgili bilgi aldık, İçişleri Bakanlığımız verdi- önemli, başarılı. Keşke onlara da yer verseydiniz. Ben bilmiyorum, biraz üzıldüm yani açıkçası. Hani bazen olumsuzlukları, yanlış, eksikleri söylerken olumlu şeyleri de söylemek güzel olurdu bence.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Burası araştırma komisyonu olduğu için her görüşün ifade edilmesi, o görüşe de bizim cevap vermemiz zaten işimizin gereği.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Ama bizde var yani Türkiye'de anonim ihbar sistemi var.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkür ediyoruz.

Özbudun Hocam, Sayın Ekmekçi Vekilim; soru soracak mısınız, var mı sorunuz?

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Hayır.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkür ediyoruz.

FATMA SERAP EKMEKCİ (Kastamonu) - Başkanım, çok kısa bir şey söyleyebilir miyim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

FATMA SERAP EKMEKCİ (Kastamonu) - Teşekkür ederim.

O kadar çok not aldım, artık hiç onları sormayacağım ama...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Artık kitap yaparsınız onları.

FATMA SERAP EKMEKCİ (Kastamonu) - Öyle yapayım.

Şöyle bir şey dikkatimi çekti: 2008'de de 2014 araştırmasında da duygusal şiddetin oranının aynı olduğunu gördük burada. Diğer şiddet türlerinde oynamalar, azalmalar var ama duygusal şiddet demek ki hâlâ çok yoğun ve muhtemelen bu yıl ki yapılan araştırmada da yine çok yoğun çıkacak.

Şu da var: Tabii, fiziksel şiddetin içinde aslında duygusal şiddet de eriyen bir şiddet türü. Ben şunu merak ettim: Acaba böyle bir araştırma yapıldı mı? Duygusal şiddete uğrayan kadınların ne kadarı bu nedenle başvurdu ya da duygusal şiddet, fiziksel şiddete ne zaman dönüşüyor? Bununla ilgili bir araştırma, bir veri var mı elimizde? Bunun da önemli olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Biz zaman zaman veri analizi yaptığımızda bu sonuçları görmek mümkün ama aslında şiddeti çok da birbirinden ayırmamak gerekiyor çünkü duygusal şiddet diğerleriyle birlikte geliyor. Yani fiziksel şiddete maruz kalırken duygusala zaten maruz kalmış oluyorsunuz, hani ayırmamak lazım. Bizim burada ayırma dediğimiz biraz ölçmek gibi. Ama şöyle söyleyeyim: Hani bütün şiddetleri duygusal şiddetle birlikte düşündüğümüzde yani öyle "Hangisine maruz kaldılar?" diye baktığımızda yüzdeleri daha da artırmış oluyoruz; onu söyleyeyim. Yoksa öyle bakarsanız hani hepsi için düşünürsek ve yüzde 97 gibi bir şey çıkacak ama o bizim çok işimize yarayan bir şey olmayacak çünkü özel olarak duygusal şiddete maruz kalanlara bakıp, onların özelliklerine bakıp ona göre politika üretmek gerekiyor diye böyle bir ayırım yapılıyor.

FATMA SERAP EKMEKCİ (Kastamonu) - Bazen duygusal şiddete uğradığının farkında olmuyor kadın yani yaşadığının duygusal şiddet olduğunu daha sonra anlıyor ya da o şiddet ortamından kurtulduğu zaman anlıyor, hani bunu da görebiliyoruz bazen. Diyor ki: "Benim aslında öz güvenimi kırmış, ben psikolojik şiddet görmüşüm, ben ekonomik şiddet görmüşüm." Bunu da yaşayabiliyor. Şunu söylediniz: Daha çok zaten başvurunun az olduğunu, onun da muhtemeldir ki fiziksel şiddetin artık en son noktasında olduğunu görüyoruz ama aslında bunun kökü duygusal şiddetten başlayarak geliyor. Bence bizim burada aslında bir şeyler yapıp belki politika geliştirmemiz gerekir diye düşünüyorum.

Bir de Serap Hocam az önce söyledi, ben de o konuyu not almıştım, hani kadınların başvuru noktasında haklarını bilmediği, bu noktada bir sıkıntı olduğu konuşuldu. Hangi kanallarla, hangi iletişim vasıtalarıyla kendilerine ulaşmanın daha kolay olacağına yönelik bir çalışma var mı?

DOÇ. DR. İLKNUR YÜKSEL KAPTANOĞLU - Ben sosyal medyanın daha etkili olduğunu düşünüyorum çünkü bizim araştırma sonuçları da bunu gösteriyor. Şöyle bir şey var: Kadınlar medyadan öğreniyorlar. Hani birçok kadın şunu diyor: "Ya gazeteden ya televizyondan." Şimdi artık gazete de çok okunmuyor, bence artık sosyal medya kanalıyla ulaşmak lazım çünkü cep telefonu kullanımı Türkiye'de çok yaygın yani yüzde 90'lara yakın cep telefonu kullanımı var hanelerdeki internet oranı da arttığı için. Bence sosyal medya kanalını bu alanda yapılacak her şey için bilgilendirme amacıyla kullanmak önemli.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Komisyon üyeleri, kıymetli katılımcılar; bugün -az önce söylediğim gibi- bir toplantı rekoru kırmış olduk. Birinci bölümde Yükseköğretim Kurulu Başkanı Sayın Profesör Doktor Erol Özvar, YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Profesör Doktor Naci Gündoğan hocaların açıklamalarını ve değerli bilgilerini dinledik. Daha sonra şu anda Komisyonumuzda bulunan Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü Sayın Profesör Doktor İsmet Koç Hocamız, Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Doçent Doktor İlknur Yüksel Kaptanoğlu Hocamız ve Sayın Ege Ebrar Önür konuştu. Çok teşekkür ediyorum değerli katkılarınız için.

Şimdi, Komisyonumuzun başında söylemiştim, 10 ve 11 Şubatta İstanbul'da bir çalışma ziyareti gerçekleştirmemiz söz konusu. Yasama uzmanı Kübra arkadaşımız bu işlerin organizasyonunu yapıyor, netleştiği zaman duyurusunu yapacağız. İstanbul'da ziyaret edeceğimiz bu konuyla ilgili çok önemli kurumlar var. İstanbul Valiliğimiz ve ilgili kaymakamlıklarımız da bize destek oluyor bu görüşmeler sırasında.

Hepinize çok teşekkür ediyoruz. Bugün Komisyonumuzun gündemindeki konuları fazlasıyla, hayli yeterli biçimde konuştuk. Başka bir konu olmadığı için toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 20.36

